

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 40

София, сжбота, 23 февруарий

1929 г.

49. заседание

Петък, 22 февруарий 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. и 30 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Има нужното число народни представители, за да бжде заседанието законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Мито Аврамчовъ, Василь Александровъ, Николай Алексиевъ, Никола Андреевъ, Никола Аретовъ, Христо Баевъ, Рангелъ Барбанакъ, Милко Бечевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Борисъ Наковъ Божковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Ради Василевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Кимонъ Георгиевъ, Страшимиръ Георгиевъ, Мехмедали Герай, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Марковъ, Георги Данковъ, Димитъръ Дерлипански, Стефанъ Димитровъ, Момчо Дочевъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Никола Думановъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Трифонъ Ерменковъ, Борисъ Ецовъ, Савчо Ивановъ, Колю Кожаклиевъ, Тодоръ Кожухаровъ, Величко Кознички, Иванъ Колевъ, Гето Кръстевъ, Иванъ Куртевъ, Стоянъ Кърловъ, Григоръ Коцевъ, Иванъ Лѣкарски, Михаилъ Маджаровъ, Хинекъ Майеръ, Александъръ Малиновъ, Калоянъ Маноловъ, Йорданъ п. Димитровъ Мирчевъ, Запрянъ Миховъ, Димитъръ Мишайковъ, Кара-Али Мустафовъ, Иванъ Петровъ Недѣлковъ, Стоянъ Омарчевски, Малинъ Паневъ, Стефанъ Пѣйчевъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Първанъ Първановъ, Георги Пъчевъ, Никола Пѣдаревъ, Александъръ Радоловъ, Георги Семерджиевъ, Пандо Сидовъ, Стефанъ Стефановъ, Христо Стояновъ, Цвѣтанъ Стоячевъ, д-ръ Владимиръ Такевъ, Борисъ Толевъ, д-ръ Йосифъ Фаленхехтъ, Методи Храновъ, Кирко Цвѣтковъ Христовъ, Петъръ Цуцумановъ, Маринъ Шиваровъ, Петъръ Якимовъ, Теню Янбозовъ, Димитъръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Тончо Мечкарски — 2 дни;
 На г. Георги Драгневъ — 1 день;
 На г. Георги Данковъ — 1 день;
 На г. Добри Даневъ Манасиевъ — 1 день;
 На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
 На г. Кирилъ Славовъ — 1 день;
 На г. Стоянъ Кърловъ — 2 дни;
 На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 3 дни;
 На г. Никола Пѣдаревъ — 3 дни;
 На г. Хинекъ Майеръ — 4 дни;
 На г. Никола Стамболиевъ — 2 дни;
 На г. Атанасъ Малиновъ — 8 дни;
 На г. Цвѣтанъ Стоячевъ — 5 дни;
 На г. Александъръ Радоловъ — 2 дни;
 На г. Гето Кръстевъ — 3 дни и
 На г. Величко Кознички — 2 дни.

Освенъ това следва да се разреши отъ Събранието на народния представител г. д-ръ Константинъ Станишевъ 30 дни отпущъ, понеже се е ползувалъ досега съ повече отъ 20 дни отпущъ.

Които сж съгласни да се разреши на г. д-ръ Константинъ Станишевъ исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Постъпилъ е отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве законопроектъ за разрешаване на Шуменската градска община да сключи заемъ. (Вж. прил. Т. I, № 75)

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Г. председателю! Азъ бѣхъ отъ правилъ едно питане къмъ г. министра на вътрешнитъ работи относно нѣкои производи на пещерския околийски началникъ. Вече нѣколко дни минаватъ и не ми се отговаря, макаръ че не се изисква нѣкакви особени провѣрки да се направятъ. Ще моля бюрото да помоли г. министъръ-председателя да ми отговори часъ по-скоро.

Председателстващъ А. Христовъ: Ще помолимъ г. министъръ-председателя.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за допълнение на закона отъ 1925 г. за измѣнение и допълнение на закона отъ 1923 г. — за измѣнение и допълнение на закона отъ 1915 г., за разглеждане и разрешаване отъ арбитраженъ сѣдъ възникналитъ спорове между държавата и главнитъ предприятия за постройката на ж.-п. линии: Търново—Борушица, Борушица—Тулово—Стара-Загора, Царева-ливада—Габрово, Левски—Свищовъ, Радомиръ—Кюстендилъ—турската граница, Девица—Добричъ, Мездра—Враца—Видинъ и предприемача на Русенското пристанище.

Има думата народниятъ представител г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тѣй се сведоха разискванията предъ Народното събрание, че ние трѣбва да се занимаемъ съ единъ въпросъ, който малко е скученъ за една зала, която е свикнала да се занимава главно съ политически въпроси. Отъ три дена насамъ ние тукъ оперираме съ разни юридически термини: говоримъ за раздѣлността на властитъ, говоримъ за силата на присъденото нѣщо, говоримъ за недосѣгаемостта на сѣдебнитъ решения и пр. пр., въобще започнахме едни спорове по една материя, съ която обикновено въ парламентитъ не се много занимаватъ. Ще се извиня предъ васъ, че и азъ ще трѣбва по необходимостъ да навлѣза въ тая материя и да кажа нѣколко думи по единъ въпросъ, който, пакъ повтарямъ, не е толкова политически въпросъ, колкото е единъ юридически въпросъ.

Но отъ този юридически въпросъ мнозина искатъ да направятъ едно политическо оръжие срещу правителството. Съ едни невѣрни освѣтления на този въпросъ, г-да, и съ едно увлѣчение, на което Парламентътъ може да се подаде, ние можемъ да докараме до едни неправими последици. Парламентътъ може да извърши една грѣшка. Не е толкова въпросъ тукъ, дали ще пострада кесията на предприемачитъ или кесията на държавата, г-да. Не е този въпросътъ. Въпросътъ е, дали ще създадемъ ние съ едно законодателно предложение, което е внесено тукъ, единъ прецедентъ да обърнемъ Народното събрание на единъ сѣдъ и да дадемъ разрешение на На-

родното събрание да се мѣси и да отиѣнява непоклитимостта на договоритѣ и непоклитимостта на окончателнитѣ сѣдебни решения.

За да се разбере, г-да, докъде би ни докарало едно такова решение, ние трѣбва да имаме ясна представа срещу какво се протестира, кое повдига въ сѣщност спороветѣ и да имаме ясна представа какво може да се направи. Често ние чуваме отъ тая трибуна възгласа: „Да се направи нѣщо“, но въпросътъ е какво може да се направи въ границитѣ на правовата държава, въ която живѣемъ и въ границитѣ на властѣта, съ която Парламентътъ разполага.

Да видимъ въ какво се състои точно въпросътъ. Съгласно закона за желѣзницитѣ и пѣтищата, г-да, отъ 1885 г. и закона за постройка на желѣзнопѣтна мрежа отъ 1895 г., у насъ желѣзницитѣ се строятъ отъ предприемачи, които ги строятъ било изцѣло, а *forfait*, било на части. Тия предприятия се отдаваха по търгъ на предприемачи, и тия предприемачи, които добиваха по търгъ извършването на предприятията, действаха по единъ установенъ планъ. Когато, обаче, по време на извършването на предприятието се констатира на самото мѣсто, че нѣкъде трѣбва да станатъ известни промѣни — да се промѣни наклонътъ или радиусътъ, или посоката, да се удѣлжи или скѣси линията и т. н. — контролнитѣ власти на държавата можеха да поискатъ да стане една промѣна на плана, така установенъ. И вследствие на тия промѣни, които контролнитѣ власти биха изисквали, може да се явятъ известни увеличения на разходитѣ. Тѣзи увеличения на разходитѣ се казватъ рекламации, т. е. по тия именно увеличения на разходитѣ предприемачитѣ ще иматъ право да предявяватъ предъ държавата искъ да имъ бѣде надлежно увеличена сумата, която тѣ има да получавагъ. Ето, по тия рекламации, г-да, се е завелъ споръ между държавата отъ една страна и предприемачитѣ отъ друга страна. Тия рекламации, споредъ поемнитѣ условия, установени отъ българската държава, чл. 45, трѣбва да бѣдатъ разглеждани отъ обикновенитѣ сѣдилища.

Въ 1915 г., вследствие исканията на предприемачитѣ, Народното събрание гласува единъ законъ, въ който е казано: „Разрешава се на правителството да възложи разглеждането и разрешаването на спороветѣ, възникнали между държавата и предприятията, досежно тѣкуването и изпълнението на взаимнитѣ задължения, установени отъ договоритѣ имъ, върху единъ арбитраженъ сѣдъ“.

Въ 1924 г. е било добавено, че този сѣдъ трѣбва да се състои само отъ българи. Чл. 2 на този законъ, въ редакцията му още отъ 1915 г. — вчера този членъ се цитира на нѣколко пѣти, но понеже е много важенъ, и азъ си вземамъ свободата още единъждъ да го цитирамъ — гласи така: „Решението на арбитражния сѣдъ трѣбва да бѣде мотивирано. То е окончателно и не подлежашо на никакво обжалване, апелативно, касационно или за унищожение по чл. 1245 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство“. Повтарямъ, че това постановление на чл. 2 е отъ 1915 г.

На 16 юний 1925 г. се гласува трети единъ законъ, т. е. трето промѣнение на закона, което въ сѣщностъ само внасяше една добавка, по силата на която се даваше единъ срокъ на предприемачитѣ да се съгласятъ съ държавата — дава се срокъ, въ който предприемачитѣ могатъ да се съгласятъ съ държавата, за да подпишатъ помирителнитѣ записи и да се организира по този начинъ третейскиятъ, помирителниятъ сѣдъ. И възъ основа на този законъ, въ редакцията му отъ 1925 г., е билъ учреденъ единъ арбитраженъ сѣдъ. Забележете, г-да, че законътъ говори за единъ арбитраженъ сѣдъ, а не говори за много арбитражни сѣдилища.

Х. Баралиевъ (с. д.): И тамъ има грѣшка.

П. Стайновъ (д. сг.): Моля Ви се. Нека обяснимъ този въпросъ. Права ли е била българската държава, когато въ закона се говори за единъ арбитраженъ сѣдъ, да пристѣпваме къмъ съставянето на нѣколко арбитражни сѣдилища? Този въпросъ, г-да, се е сложилъ предъ Министерството на желѣзницитѣ, и то, тѣкувайки закона, е било принудено да приеме, че има нѣколко състава на общия арбитраженъ сѣдъ. Както Върховниятъ касационенъ сѣдъ или Върховниятъ административенъ сѣдъ има нѣколко състава, така и арбитражниятъ сѣдъ — такова е тѣкуването — има нѣколко състава. Иначе, г-да, не може да бѣде. Първо, защото ако имаше арбитраж-

ниятъ сѣдъ единъ единственъ съставъ, то той, при разглеждането на тия голѣми дѣла, на тия, както каза вчера г. Стойчо Мошановъ, цѣли стаи, пълни съ книжа, планове, преписки и пр. пр. — може би, трѣбва да употреби десетки години — да не казвамъ голѣма дума — трѣбва да употреби, въ всѣки случай, редъ години, за да може да вземе едно решение. А целѣта, поради която нашиятъ законодател отъ 1915 г. се е принудилъ да даде разрешение за арбитраженъ сѣдъ, е била да ускори разглеждането на дѣлата. И на второ мѣсто, г-да, причината, поради която е станало нужно арбитражниятъ сѣдъ да има нѣколко състава — и иначе аслж не може да бѣде — е тази, че всѣко предприятие трѣбва да посочи своя арбитражъ. Предприятието Мездра—Враца—Видинъ ще посочи единъ, предприятието Търново—Борушица ще посочи другъ. Налага се, следователно, да има различни арбитражи, и поради това, естествено, за всѣко предприятие, за всѣки споръ ще има и отдѣленъ съставъ. Така че, г-да, не трѣбва да ни смущава обстоятелството, че арбитражниятъ сѣдъ има разни състави. Това е въпросъ, впрочемъ, не отъ голѣмо значение за тезата, която поддържамъ, и за това законодателно предложение, което е внесълъ г. Януловъ.

Има и други въпроси, г-да, които сѣщо така иматъ косвено значение за тезата, която ни занимава. Може да се сложи, напр., въпросътъ: трѣбвало ли е въ 1915 г. Народното събрание да гласува, да се отиде къмъ арбитражи? Този въпросъ се слага, но днесъ, 14 години следъ тая дата, ние можемъ да направимъ по-скоро само една историческа преценка — нищо повече — въпросътъ има по-скоро само историческо значение, но нѣма сѣщностно значение за разрешението на спора, съ който се занимаваме. Но азъ искамъ да изтъкна, че въ 1915 г. нашиятъ законодател е билъ принуденъ да отиде до арбитраженъ сѣдъ и е направилъ това по молбата на предприемачитѣ, защото тѣ сѣ имали главно опасение, че ако единъ такъвъ сложенъ процесъ отиде въ нашиятъ граждански сѣдилища, ще бѣде протаканъ съ години. Известно е, че единъ много по-малкъ споръ, този за Видинското пристанище, 25 години се протака въ нашиятъ сѣдилища. Естествено, предприемачитѣ бѣха наклонни да направятъ по-голѣми отстъпки само и само да могатъ чрезъ едно арбитражно решение да получатъ по-скоро едно сѣдебно решение и да си взематъ паритѣ, въобще да си уредятъ по този начинъ по-лесно смѣткитѣ. Така че решаващъ мотивъ на законодателя, който е решилъ въпроса въ полза на помирителнитѣ сѣдилища, е бавността на нашето правосѣдие.

Можемъ, г-да, да си зададемъ и другъ единъ страниченъ въпросъ — азъ искамъ да освѣтля и тия странични въпроси — защо не е било предвидено въ 1915 г. касационно обжалване? Защото, ако нѣмаше тая изрична забрана въ чл. 2 на закона отъ 1915 г., да нѣма касационно обжалване, може би сега щѣхме да бѣдемъ по-улеснени. Нашиятъ законъ за гражданското сѣдопроизводство забранява апелативно обжалване на решенията на арбитражнитѣ сѣдилища. Но повтарямъ, ако нѣмаше въ закона отъ 1915 г. изричната забрана за касационно обжалване, днесъ, може би, щѣше да бѣде по-друго положението. Но, право или криво, това е постановено и ние сме обвързани отъ това постановление, толкова повече, че възъ основа на него е билъ сключенъ и помирителниятъ записъ, съ който държавата се отказва да търси по-нататъшно обжалване. Нашиятъ Върховенъ касационенъ сѣдъ още въ 1900 г. е ималъ случай да вземе едно решение, че странитѣ могатъ доброволно да се откажатъ отъ по-горно обжалване на арбитражното решение. Така щото, щомъ като въ закона отъ 1915 г. е постановено да нѣма касационно обжалване, и щомъ като въ помирителния записъ е поставено съгласието на странитѣ да нѣма такова обжалване, съвсемъ въ реда на нѣщата е, дето не можемъ да отиѣняваме едно нѣщо, което е потвърдено отъ договоръ. Дали е трѣбвало да се вмѣства това постановление или не, това е вториятъ въпросъ отъ значение, само историческо, който е могълъ да бѣде преценяванъ на времето съ по-голѣмъ интересъ и по-голѣмо значение отколкото днесъ.

Сѣщо така ние можемъ да се попитаме: защо въ 1924 и 1925 г., когато тия въпроси сѣ били разисквани и решавани тукъ, не сѣ били сложени други ограничения, защо не е билъ повдигнатъ въпросътъ за ограничение на валоризацията въ закона, защо не е билъ повдигнатъ въпросътъ за ограничение на хонораритѣ на арбитражитѣ и адвокатитѣ? Защото ако бѣше решенъ този въпросъ въ самия законъ, нѣмаше да имаме сега тия разпръвани и тия критики, които се отправятъ.

Най-после, прави се и друга една странична критика: защо на времето нашите технически власти и министрите, които отговарят за тях, не са достатъчно проучвали трасетата, та е ставало нужда, когато започне построяването на трасето, тогава да го променят и с това да предизвикат нови разходи. Азъ знамъ, че е възможно да се установи едно трасе предварително, но, ако искаме да критикуваме правителствата, не можемъ чакъ сега да ги държимъ отговорни за това, че когато са решавали да се прокаратъ железнопътни линии, не са изучавали трасетата и е ставало нужда постоянно да ги променятъ, да се правятъ нови разходи и това да даде право на предприемачитъ за нови рекламации.

II. Палиевъ (д. сг): Тия измѣнения на трасетата са правени по искане на предприемачитъ.

II. Стайновъ (д. сг): Не е вѣрно, г. Палиевъ. Тѣзи измѣнения са ставали по искането на държавата. Когато са ставали по искането на предприемачитъ, тѣ са били въз основа на предвидени въ договоритъ условия и казано е, кога държавата е длъжна да плаща за тях и кога не. За известни по-малки промѣни, които се налагатъ, държавата не плаща, освенъ само въ изключителни случаи. Има единъ класически примѣръ. Знаете, че министъръ Халачевъ бѣше далъ заповѣдъ да се измѣни трасето на линията Борушица — Търново, да стане една много голѣма промѣна, която увеличи съ голѣма сума разноснитъ по построяката. Естествено, че държавата трѣбваше да заплати разноснитъ въ повече.

Тия въпроси, които изтъкнахъ, г-да, са, повтарямъ, странични въпроси; тѣ не засѣгатъ изъ основа решението на арбитражния съдъ. Тѣ са по-скоро въпроси, които се отнасятъ до отговорността на известни политици, ако щете и до отговорността на Народното събрание, ако можемъ да говоримъ за отговорност на Народното събрание. Но тѣ не засѣгатъ самото решение на третейския, на арбитражния съдъ.

Основниятъ въпросъ е следниятъ. Ние се намираме, г-да, предъ едно съдебно решение, издадено отъ единъ арбитраженъ съдъ. Може ли Парламентътъ да отмени или видоизмени това съдебно решение по какъвто и да е начинъ? Това е основниятъ въпросъ, който е сложенъ съ предложението на г. Януловъ. И на него азъ искамъ да се спра.

За да можемъ да отговоримъ на този въпросъ, ние трѣбва да имаме ясенъ погледъ върху арбитража. Щомъ има арбитражно решение, трѣбва да знаемъ откъде иде това решение и защо го обявяваме за съдебно решение. За да се прибегне, г-да, до разрешаването на единъ споръ отъ арбитраженъ съдъ, необходимо е да има съгласието на двѣтѣ спореци страни. Двѣтѣ страни трѣбва да са въ положение да разпоредятъ напълно съ своитѣ имоти, изобщо съ богатата, за които ще има да се спогаждатъ. Началото на арбитража е винаги единъ договоръ, една спогодба. Значи онова, което се решава по-нататъкъ, има за първоизточникъ една спогодба. Странитѣ доброволно решаватъ да се отнесатъ до едно трето лице, което както намѣри за добре, ще реши, въ границитъ на тѣхната спогодба, разбира се, въпроса. И тѣ се задължаватъ да се подчинятъ на това решение въз основа на договора. Това е разликата между обикновения съдъ и арбитражния съдъ. Докато всички сме длъжни да отидемъ предъ обикновения съдъ — и затуй се казва, че се тегли на съдъ, и който се не яви, даже го закарватъ — предъ арбитражния съдъ се отива по доброволно съгласие въз основа на единъ договоръ. И понеже това са помирнителни сѣдилища, третейски сѣдилища, законодателятъ има интересъ за добрия редъ и спокойствието на страната да насърчи учредяването на тия помирнителни сѣдилища. И затова въ закона за гражданското сѣдопроизводство има цѣла глава — глава XI — за помирнителнитъ сѣдилища, въ която се даватъ улеснения и насърчения на българскитъ граждани да могатъ въ известни случаи да прибѣгватъ по-често къмъ решения на третейски съдъ. Но понеже, г-да, за да се отиде до арбитражъ трѣбва да има една спогодба, понеже се касае за хора, които трѣбва да разполагатъ свободно съ своитѣ имоти, нашиятъ законодатель е забранилъ на известни лица да влизатъ въ такива спогодби. Забранилъ е на малолѣтнитъ, забранилъ е също и на държавата. По силата на закона у насъ, държавата, общината или окръгътъ не могатъ да прибѣгватъ до спогодба за разрешаване на своитѣ спорове съ частни лица отъ арбитражъ. И, г-да, ако не бѣше изричното решение съ закона отъ 16 юний 1925 г., по никакъ начинъ държавата не мо-

жеше да отиде на арбитраженъ съдъ съ своитѣ предприемачи. Държавата като хазна, като фискъ, може свободно да влиза въ договори, разбира се по формитъ, установени отъ закона. Тя всѣки день влиза въ разни договори, сключени чрезъ търгове или по доброволно съгласие. Но онова, което е забранилъ законътъ за гражданското сѣдопроизводство на държавата, то е, че тя не може издѣно, изцѣло съ спогодба да разрешава въпросъ, когато се касае да разполага съ своитѣ имоти.

Защо законодателятъ е забранилъ по принципъ на държавата, окръга и общината да отиватъ на арбитражъ; защо изобщо, г-да, не трѣбва да се препоръчва на държавата да отива на арбитражъ; защо винаги на държавнитѣ арбитражи се гледа малко, какъ да кажа, съ известно недоброжелателство? Защото, г-да, при арбитража, онзи, който е по-настойчивъ, онзи, който е по-гѣвкавъ, който може да намѣри и сѣдии и адвокати и арбитри, да ги обикаля постоянно, да настоява, той има по-голямъ успѣхъ при разрешението на спора, отколкото държавата съ нейната сложна бюрократия, съ нейния сложенъ механизъмъ. И затова навремето нашиятъ законодатель много добре е постановилъ, че по принципъ не трѣбва да се остави държавата свободно да отива на арбитражъ. Значи, трѣбва да има нѣкое изключително обстоятелство, нѣкое важно съображение, което да дава право на държавата, да ѝ разрешава да отиде на арбитражъ. Съ закона отъ 16 юний 1925 г., който ни занимава сега, се дава разрешение на държавата да отиде на арбитражъ по спороветъ ѝ съ предприятията по желѣзницитъ.

Какво представлява отъ себе си законътъ отъ 1925 г.? Този законъ, г-да, по своето вътрешно съдържание не е единъ законъ въ класически смисълъ на думата. Законъ въ класическа смисълъ на думата, т. е. законъ отъ гледна точка на неговото вътрешно естество, е само този законъ, който представлява отъ себе си, както казватъ въ правото, една обща правна норма, едно общо правно повелително разпореджане. Очевидно е, че законътъ отъ 1925 г. не е такъвъ. Този законъ по своето вътрешно естество представлява едно административно разпореджане, облѣчено въ формата на законъ или, както се нарича въ правото, формаленъ законъ — дава се право на държавата за конкретенъ случай да влѣзе въ договорни отношения съ еднѣко си предприятие, съ целъ да отнесе спора си съ него на единъ третейски съдъ. Значи, дадено е само едно разрешение. Това обстоятелство, г-да, този характеръ на този законъ, който е само едно разрешение въ този случай, е много важно нѣщо. То ще ни обясни много обстоятелства, които на пръвъ погледъ правятъ доста смѣтенъ въпроса, който е сложенъ предъ насъ съ предложението на г. Януловъ.

Щомъ съ изриченъ текстъ законодателятъ разрешава да вдигне за конкретенъ случай забраната, то държавата, въз основа на това разрешение, което ѝ е дадено съ закона отъ 1925 г., и само подъ резерва на ограниченията, които се съдържатъ въ това разрешение — колкото ги има ограниченията тамъ — добива пълната свобода да се ангажира свободно въ единъ договоръ, въ една спогодба съ предприемачитъ, съ целъ да се отнесатъ спороветъ ѝ съ тѣхъ предъ единъ третейски съдъ. Щомъ държавата е освободена по този начинъ, тя добива правата, които всѣко обикновено юридическо лице има, да разпореджа съ своитѣ имоти, разбира се, въ границитъ на закона. Но основниятъ текстъ тогава за държавата, щомъ като тя добие разрешение, ще бѣде законътъ за гражданското сѣдопроизводство, глава XI, която говори за помирнителния съдъ. Така че, каквото и да правимъ по-нататъкъ, каквито и решения да вземемъ, решението по арбитражния съдъ има сила не въз основа на закона отъ 1925 г., съ който се разрешава на държавата да влиза въ арбитражни споразумения, но има сила на съдебно решение въз основа на закона за гражданското сѣдопроизводство, където е казано, че решенията на помирнителнитъ сѣдилища са задължителни и иматъ сила на присѣдено нѣщо.

Г-да! Държавата е сключила единъ договоръ за спогодба за разрешаването на единъ въпросъ отъ помирнителния съдъ, както е случаятъ сега. Този договоръ е установенъ отъ наличността на единъ помирнителенъ записъ. Тоя именно помирнителенъ записъ е, който ни доказва, че държавата и предприемачитъ са се споразумѣли, че са сключили въ единъ договорни отношения и са ограничили компетентността и размѣра на този съдъ, който ще има да заседава занапредъ.

Значи, първото нещо, което трябва да имаме пред вид, то е, че имаме един договор, който е потвърден, регистриран чрез помирителния запис, който е сключен между държавата и предприемачите.

Второто нещо, г-да, върху което трябва да се сирем и което трябва да имаме пред очи, когато се занимаваме с този въпрос, то е, че въз основа на този договор и въз основа на този помирителен запис е бил учреден един третейски, един арбитражен, един помирителен съд, както казва нашият закон, и че този помирителен съд има право да се произнася по съвѣсть, а не както казваше г. Янулов, който забравя чл. 1240 от закона за гражданското съдопроизводство. Той ни цитираше тук надълго и широко какво казва Исаченко и чл. 10 от закона за гражданското съдопроизводство, а забравя чл. 1240 от този закон, който казва, че помирителният съд разрешава дѣлата по съвѣсть.

Ц. Табаковъ (зан): Въ рамките на законитѣ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ ще обясня какво значи „по съвѣсть“. — Трѣбва непременно да държимъ смѣтка за този чл. 1240, ако искаме да имаме правилно схващане за правата на арбитражния съдъ. Така че, г-да, когато този помирителен съдъ е взелъ едно решение, това решение представлява отъ себе си едно влѣзло въ законна сила съдебно решение — чл. 1244 отъ закона за гражданското съдопроизводство; нѣма да ви го цитирамъ. Въ всѣки случай законътъ изрично обявява решението на арбитражния съдъ за съдебно решение. Това е второто обстоятелство, което всѣки трѣбва да има предъ видъ, когато се решава този въпросъ — а именно, че има едно съдебно решение.

Началото е договорътъ, краятъ е едно съдебно решение. Съ тѣзи два факта ние, законодателитѣ, имаме да се справимъ, да ги препремимъ и да видимъ можемъ ли да се намѣсимъ въ договора, можемъ ли да се намѣсимъ въ съдебното решение, има ли право Парламентътъ всичко да направи? Защото често пѣти се казва, че Парламентътъ може да направи всичко. Единъ бележитъ ученъ и приятел на демокрацията, Бартедеми, казва: „Да се казва, че парламентътъ може всичко, това е най-ниско ласкателство на простацитъ, които се опитватъ да ласкаятъ парламента, че той може всичко“. Има работи, които парламентътъ не може да направи. Споредъ мене, преди всичко, парламентътъ не може да посегне на светостта на договоритѣ. Върху светостта на договоритѣ парламентътъ не може да посѣга. Снощи г. Янко Сакъзовъ казваше тукъ, че въ Англия парламентътъ могълъ да промѣни мнението си и че единъ пътъ като вземе по единъ въпросъ известно решение, другъ пътъ по сѣщия въпросъ може да вземе друго решение; по политически и други въпроси може единъ пътъ да вземе едно решение, а подиръ единъ часъ, подиръ два часа, подиръ година-две да вземе друго решение, да промѣни мнението си. Обаче не само въ Англия, но въ никоя конституционна и правна страна парламентътъ не може да посегне върху единъ сключенъ договоръ, върху едно взето съдебно решение.

Ц. Табаковъ (зан): Макартъ и незаконно!

П. Стайновъ (д. сг): По този въпросъ, азъ мисля, че не може да има споръ. И ако на нѣкои се вижда странно това, то е защото тѣ не сѣ свикнали съ механиката на правото. Но върху този основенъ принципъ е базирано самото съществуване на държавата, и безъ този принципъ не може да има държава, не може да има редъ, не може да има спокойствие, не може да има трайни отношения.

П. Миновъ (з. в): Бенжаменъ Констанъ казва, че парламентътъ може всичко.

П. Стайновъ (д. сг): Много съжалявамъ, че цитирате Бенжаменъ Констанъ. Ако искате, азъ мога да ви цитирамъ хора, които могатъ да говорятъ съ много по-големъ авторитетъ, съвременни автори, които живѣятъ съ съвременното законодателство, които живѣятъ въ днешния вѣкъ, когато се явяватъ разни теории за фашизъмъ, за съветизъмъ, за безсилието на една или друга властъ. Въ този моментъ ми цитирайте нѣкой добъръ юристъ, конституционалистъ, който да казва, че парламентътъ може всичко! Едно време се казваше, че английскиятъ парламентъ може всичко, че дори могълъ да промѣни жената на мжжъ и мжжа на жена — толкова билъ всесиленъ. Може да може

всичко — английскиятъ парламентъ — но никога нѣма да го направи, защото той има съзнание за своята функция и нѣкога нѣма да измѣни на основното призвание на законодателната властъ, а именно: да пази светостта на договоритѣ и на съдебнитѣ решения, които сѣ влѣзли веднѣжъ въ законна сила.

Ц. Табаковъ и П. Петковъ (зан): Самъ не вѣрвашъ на това, което говоришъ.

Х. Баралиевъ (с. д): По шумакарския въпросъ Парламентътъ унищожи ли съдебното решение? Унищожи го.

П. Стайновъ (д. сг): Ако е само тамъ...

Х. Баралиевъ (с. д): Ако е само тамъ!

П. Стайновъ (д. сг): Ние именно намираме, че Парламентътъ, ако е унищожилъ конкретно нѣкое съдебно решение, влѣзло въ законна сила, той е направилъ една грѣшка.

И тъй, г-да, при помирителния съдъ ние сме предъ единъ договоръ и предъ едно съдебно решение. По този договоръ не може да се допусне никакво измѣнение отъ страна на законодателя, а толкова по-малко е възможно измѣнение на съдебното решение — да повтора мисълта на г. Стойчо Мошановъ — когато се касае за държавата. Не може фискътъ, когато е заинтересованъ въ едно съдебно решение, въ единъ договоръ, да иска да използва другия образъ на държавата, законодателната властъ, за да си извоюва едно подобрене на положението, като наруши договора или наруши светостта на влѣзлото въ законна сила съдебно решение. Ето кое е важно. Значи още по-малко може да се направи това, когато държавата е страна въ процеса или въ договоръ. Г-да! Азъ нѣма да се спирамъ да разглеждамъ основата на спора, въ смисълъ, дали правилно е разрешенъ, въ смисълъ, толкова ли е трѣбвало да присъди съдътъ за тази или онази постройка, въобщо, по сѣщността на спора ние тукъ въ Народното събрание нѣма да се занимаваме. И асжъ никой не е сложилъ така въпроса. Дори въ предложението на г. Янулова не се иска ние да се занимаваме съ сѣщността на спора, дали съдътъ правилно е уважилъ или отхвърлил известни рекламации. Това е работа на съда, който е решилъ този споръ. Това решение — щомъ веднѣжъ е решение — има сила на присъдено нѣщо. Този въпросъ е решенъ за обществото, за държавата, и за странитѣ; решенъ е и за Парламента, толкова повече, че въ чл. 2 на закона за арбитражитѣ отъ 1925 г. е казано изрично, че не може да има никакво обжалване на съдебнитѣ решения на тия арбитражни сѣдилища, тѣ сѣ окончателни. Ние сами сме поинскали това, Парламентътъ изрично го е установилъ.

Единъ отъ вчерашнитѣ оратори, като не отказваше, че тукъ има единъ надлежно конституиранъ арбитраженъ съдъ, навлѣзе въ голѣми юридически разсѣждения и твърдѣше, че решението на арбитражния съдъ е било — и той употребилъ една сакраментална формула въ правото — *nul et non avenu*, нищожно, значи никога не съществува, нито сега, нито пъкъ въ миналото. Решението на арбитражния съдъ, споредъ този ораторъ, е не съществуващо, *nul et non avenu*. Право ли е това, г. г. народни представители? Ако приемемъ това твърдение, ще имаме едно съвършено различно разрешение на въпроса, а ако го отхвърлимъ, явяватъ се други възможности. Азъ се извинявамъ, че влизамъ въ юридически спорове, но щомъ Камарата се обърне на сѣдилище, ще си позволя да влѣза въ такива юридически спорове. Винаги не е наша, на Демократическия сговоръ; тя е на ония, които направиха Камарата да се обърне на сѣдилище, като внесоха такава законодателно предложение.

Едно решение е не съществуващо, когато въ него липсва основниятъ конститутивенъ елементъ, който ще направи отъ него единъ юридически задължителенъ актъ. Ако се издаде едно такова решение отъ едно частно лице, то ще бѣде не съществуващо за правото. Ако трима души се съберемъ и, безъ да ни е натоварилъ нѣкой, се произнесемъ по рекламациитѣ на предприемачитѣ, по отношение на онова, което имъ дължи държавата, и издадемъ едно решение, това решение ще бѣде *nul et non avenu*, едно решение не съществуващо за правото. Никой нѣма да обърща внимание и да държи смѣтка за едно такова решение, което никога не е било и нѣма да бѣде въ сила. Другитѣ решения, за които ще говоря по-нататѣкъ, ги наричатъ унищожаеми, а не нищожни. Решението, което

имае тукъ нищожно ли е? Намираме ли се ние предъ едно решение на три части лица, които свободно сѣ събрали и сѣ разрешили единъ споръ? Не, г-да. Ние имаме единъ законъ, който упълномощава държавата да влѣзе въ споразумение съ частнитѣ си предприемачи и тя въ границитѣ на този законъ е подписала единъ помирителенъ записъ съ предприемачитѣ. Държавата значи има единъ договоръ, възъ основа на който договоръ се е конституиралъ единъ третейски съдъ и този третейски съдъ издава едно решение. Значи, има една надлежна властъ, и нейнитѣ решения не могатъ така леко да бждатъ обявени за null et non avenu, за нищожни, за несъществуващи. Доводитѣ, които се приведахъ вчера, споредъ менъ не издържатъ юридическа критика. Ние можемъ да намѣримъ, че има грѣшки, но тия грѣшки не могатъ да направятъ решението несъществуващо, а могатъ да го направятъ унищожаемо отъ една по-горна инстанция. Та тѣзи решения сѣ съществуващи, тѣ сѣ юридически актове и, следователно, сега можемъ да се произнасяме, какво можемъ да направимъ съ тѣхъ, за да ги видоизмѣнимъ, ако може да става дума за видоизмѣняване.

Азъ още одеве отбелязахъ, г-да, че държавата не сѣ закона за арбитражнитѣ сѣдилища отъ 1925 г. дава сила на съдебнитѣ решения на арбитражнитѣ сѣдилища, а сѣ закона за гражданското съдопроизводство. И когато ние ще сѣдимъ дали решенията на арбитражнитѣ сѣдилища сѣ валидни или не, ние нѣма да се силаемъ толкова на закона за арбитражнитѣ сѣдилища отъ 1925 г., защото той дава само две ограничения, които сѣ изпълнени, а ще се силаемъ на закона за гражданското съдопроизводство. И ние виждаме, г-да, че този законъ за гражданското съдопроизводство дава право на арбитражъ да решатъ въпроса по съвѣсть и ние нѣмаме никакви данни, че тѣзи арбитражи не сѣ решили въпроса по съвѣсть, особено когато имаме предъ видъ личноститѣ на арбитражъ, които сѣ най-вѣрховнитѣ магистрати въ българската държава.

Тѣй конституирани арбитражнитѣ сѣдѣ, г-да, е ималъ право да прецени релъ обстоятелства, защото е нѣмалъ ограничение, да види, коя рекламация да приеме, коя да отхвърли, въ каквъ размѣръ да я приеме или отхвърли, какви оценки и преоценки да направи. Това нѣщо не му е било изрично забранено. И понеже му се дава свобода да реши по съвѣсть, този съдъ е билъ въ правото си да реши въпроса по съвѣсть, както го е и решилъ. Въ самия помирителенъ записъ му е дадено правото да реши въпроса и за валоризацията, или, както сега казваме, за девалоризацията, т. е. за намаляването, което трѣбва да се приеме съобразно новата стойностъ на българската монета. Обаче ние не можемъ да се произнесемъ, дали тази сума, която този съдъ, който е действувалъ по съвѣсть, е присѣдилъ, е голѣма или малка, дали държавата е спечелила или не. И азъ не съмъ съгласенъ съ моя другаръ г. Стойчо Мошановъ, който казваше, че държавата е загубила процеса.

С. Мошановъ (д. сг): Съ огледъ на становището, което сѣ поддържали нейнитѣ адвокати. Това бѣше мисълта ми.

П. Стайновъ (д. сг): Адвокатитѣ поддържатъ разни становища.

Н. Мушановъ (д.): Значи Вие поддържате, че държавата го е спечелила?

П. Стайновъ (д. сг): Азъ поддържамъ, че има съдебно решение и се прекланямъ предъ него.

Г-да! Азъ не съмъ въ състояние да преценя тукъ сѣщтината на дѣлото. Дѣлото по сѣщество е било решено отъ арбитражния съдъ и решението на арбитражния съдъ е за насъ една законна истина. Азъ лично може да имамъ каквото ща мнение, но законната истина е само тази, която сѣ съдържа въ това решение на арбитражния съдъ, надлежния законенъ съдъ въ нашата страна. Друго мнение, азъ съмтамъ, че единъ юристъ тукъ не може да поддържа.

Веднѣжъ дѣлото така решено по сѣщество отъ тоя съдъ, нашиятъ законъ за гражданското съдопроизводство забранява изрично решенията на арбитражнитѣ сѣдилища да бждатъ отнесени по апелъ, по въззивъ въ по-горна инстанция. И то е много естѣтелно, защото решението се основа на една спогодба и не може апелативниятъ съдъ да прецени наново онова, което арбитражъ по взаимно разбиране, по съвѣсть сѣ решили. Сътамъ, че е много важно това обстоятелство, което установява сѣщностъ на решението и спомага много да разрешимъ въпроса, който елага предъ насъ г. Януловъ. Такова едно решение, влѣзло

въ законна сила — а пъкъ законътъ за гражданското съдопроизводство признава, че това решение е влѣзло въ законна сила — е неатакуемо. Не само по-горната инстанция, но и Парламентътъ, г-да, не може да се намѣси, и да поиска отмѣнението му. Той е безсиленъ. Наистина Парламентътъ, ако намѣри за добръ, може за бждещи работи, за бждещи договори, за бждещи арбитражи, които има да се случватъ, да измѣни сегашния законъ или да даде друго разрешение въ други рамки, но веднѣжъ издадено едно решение възъ основа на пълномощие и разрешение, дадено отъ държавата, възъ основа на единъ помирителенъ записъ, то не може да се измѣнява, видоизмѣнява и отмѣнява дори и отъ Парламента.

Въ случая тия решения, г-да, сѣ изградени възъ основа на единъ договоръ, на една законна спогодба между държавата и предприемачитѣ и, възъ основа на помирителния записъ, помирителниятъ съдъ е постановилъ въ решенията, щото изплащането на дължимитѣ суми да става чрезъ една валоризация или, бихъ казалъ азъ, по-скоро девалоризация — зависи какво тълкувание ще дадемъ на закона за отмѣняване на закона за мораториума отъ 1921 г.

Разнитѣ арбитражни сѣдилища, възъ основа на свои пресмѣтания, преценки и съображения, които сѣ имали, сѣ постановили различна валоризация, или девалоризация. Единиятъ съдъ е решилъ да се дадатъ 30, другиятъ — 35, третиятъ — 50 златни стотинки за 100 златни стотинки, дължими отъ държавата на предприемачитѣ. Какъ сѣ дошли до тия цифри, какви съображения сѣ имали тѣ, дали не сѣ държали тѣ смѣтка и за редъ други обстоятелства, които имъ сѣ позволили да се спратъ на тия цифри, това е единъ въпросъ, който по съвѣсть сѣ решили арбитражнитѣ сѣдии. Но тѣзи решения единъ пътъ така постановени, тѣ създаватъ придобити права за гражданитѣ, за ония, които сѣ добили права възъ основа на тѣзи съдебни решения, и държавата като законодатель, държавата като фискъ, или държавата като административна властъ не може и нѣма право по никой начинъ да иска сѣ единъ законъ да отмѣни тѣзи съдебни решения, влѣзли вече веднѣжъ въ сила, и по тоя начинъ да измѣни или премахне придобити права отъ нѣкои граждани. А пъкъ най-малко такава промѣна може да се извърши, повтарямъ, когато самата държава е заинтересована.

Но въпросътъ, който смущава мнозина господа въ тази Камара, той е: защо пъкъ единиятъ съставъ е далъ 30%, другиятъ 35%, а третиятъ 50%? Какво да се направи, за да се премахне тази работа? Този е въпросътъ, който смущава мнозина и възъ основа на него, г-да, се грядатъ нѣкои предложения, направени тукъ.

Ц. Табаковъ (зан): Вашето мнение, г. Стайновъ?

П. Стайновъ (д. сг): Ще го чуете. — Въ очитѣ, г-да, на широката публика тукъ има една явна несъобразностъ. Когато гледаме отгоре на нѣщата, може да има несъобразностъ, но ако държимъ смѣтка по каквъ начинъ се разрешаватъ дѣлата въ помирителнитѣ сѣдилища — че имаме една спогодба, единъ договоръ, едно споразумение между държавата и предприемачитѣ, че имаме решаване на въпроситѣ по съвѣсть, което го допуска и законътъ за гражданското съдопроизводство — ние трѣбва да допуснемъ, г-да, че при решаването на този въпросъ, процента на валоризацията, съдътъ е взелъ въ съображение — пакъ повтарямъ това и потретямъ — цѣлъ редъ обстоятелства. Ние не можемъ така излеко да отречемъ компетентността на арбитражъ и тѣхнитѣ юридически разбираня, изобщо да критикуваме така излеко съдебнитѣ решения, постановени следъ дълги изучавания, следъ дълги пледоарии и следъ дълги изслушвания на най-компетентни мнения. Повтарямъ, че не могатъ така излеко да бждатъ критикувани тия решения на този съдъ, защото ще бжде неоправдано и несправедливо.

Ц. Табаковъ (зан): Значи, различни съвѣсти има.

П. Стайновъ (д. сг): Ще видите.

Ц. Табаковъ (зан): Така изглежда отъ Вашата речъ.

П. Стайновъ (д. сг): Съдътъ е преценилъ, г. Табаковъ. Какво да правимъ, че Вие не сте юристъ, та не знаете това. И азъ се боя да влѣза въ разбирателство на въпроса, какъ е възможно по единъ и сѣщъ въпросъ да има различни мнения. Това, което Ви се вижда на Васъ чудно, азъ съмъ убеденъ, че на юриститѣ и отъ тази и отъ тази страна (Сочи

лѣвницата и дѣсницата) не имъ се вижда чудно, като знайтъ, че едно отдѣление на Върховния касационенъ съдъ решава тъй, а друго отдѣление решава другояче даденъ въпросъ.

Б. Павловъ (д): Не само това, но едно и също отдѣление по единъ и същи въпросъ се произнася различно често пѣти въ разстояние на три месеца.

П. Стайновъ (д. сг): Едно отдѣление днесъ може да реши тъй, а утре да реши иначе. Ние, Парламентътъ, нѣмаме законната възможностъ да кажемъ: не може това да става. Ако ние вземемъ да подлагаме на критика решенията на Върховния касационенъ съдъ, бждете увѣрени, че ние никога нѣма да се занимаваме тукъ съ законодателна работа, защото всѣки день ще идватъ тукъ оплаквачи и ще ни казватъ: „Сложете моя въпросъ, понеже Касационниятъ съдъ го реши криво“. Тогава нѣма да се отървемъ отъ пререшавания, тогава ще престанемъ да бждемъ Парламентъ, а ще се обърнемъ на съдъ.

С. Савовъ (д. сг): На конвентъ.

П. Стайновъ (д. сг): И затуй е установено, не само въ нашата държава, а въ всѣка държава, че Парламентътъ не може да се занимава съ влѣзлитъ въ законна сила решения, дори и тогава, когато може да има нѣкои несъобразности въ тѣхъ. Повтарямъ: това може да се вижда странно на хора, които не сж юристи, но за юристите това е въ реда на нѣщата.

Г-да! Какво може да направи нашиятъ Парламентъ, когато има противоречиви решения на Върховния касационенъ или Върховния административенъ съдъ, или на разнитъ отдѣления на Касационния съдъ?

Т. Кънчевъ (д. сг): Нищо.

П. Стайновъ (д. сг): Мене ми се струва, г-да, че ние — 250-тъ души, колкото сме тукъ — не можемъ да мѣтнемъ тогата на съдии и да започнемъ да се занимаваме съ жалби, съ искоси молби, съ насрещни искосе. Ние не можемъ да бждемъ съдии. Парламентътъ има своя функция, г-да, и той тогава ще бжде на своето мѣсто, когато добре знае да се държи въ границитъ на своята функция, която му е определена отъ конституцията.

Но постоянно тукъ се повтаря: „Трѣбва да се направи нѣщо“. Какво да се направи? Трѣбва да признаемъ, че малцина дадоха конкретни разрешения, малцина казаха точно какво трѣбва да се направи и това, което казватъ, да издържа критика.

Има едно категорично мнение и то е на г. Янулова. Той казва да се отмиѣнатъ чисто и просто решенията на арбитражнитъ съдилища като nul et non avenu, като несъществуващи. Г. Януловъ въ своето предложение и въ своята речъ изпада, споредъ менъ, въ една нелогичност. Защо? Той въ своето предложение казва: (Чете) „Изплащането на присъдени отъ арбитражнитъ съдилища по настоящия законъ суми става чрезъ сѣщия брой български сегашни лева, какъвто брой златни лева е присъдено отъ казанитъ съдилища“. Ами, г-да, шомъ решението на казанитъ съдилища е nul et non avenu, шомъ е несъществуващо, какъ ще може да се изплащатъ суми по несъществуващи решения? Или решението на арбитражния съдъ е въ сила и тогава ще видимъ дали можемъ да сложимъ предъ Парламента въпроса: дали можемъ да правимъ такава валоризация или инаква валоризация, дали въ книжни или въ златни лева ще плащаме, или решението е nul et non avenu, нищожно, и тогава нищо нѣма да плащаме, защото нѣмаме решение на арбитражния съдъ.

И. Януловъ (с. д): Това е схоластика.

П. Стайновъ (д. сг): Какъ схоластика! Вие единъ часъ въ речта си ни разправяхте, че решението е nul et non avenu, а сѣщевременно въ предложението си казвате, че ще трѣбва да плащаме пари по него. Тукъ, г-да, споредъ менъ има една нелогичност.

Т. Кънчевъ (д. сг): Г. Януловъ каза, че не държи много на своето предложение.

П. Стайновъ (д. сг): Споредъ менъ, предложението на г. Януловъ не може да се приеме. Не може да се приеме не само защото посѣга на единъ договоръ, не само затуй, че съ него се иска отмиѣната на единъ съдебенъ актъ, влѣ-

зълъ въ законна сила, който на насъ не ни арадисвалъ, но това предложение не трѣбва да се приеме и затуй, защото има нелогичност между думитъ на вносителя и неговото заключение.

Но, г-да, има друго едно предложение. Има хора, които отъ добро чувство казватъ, че трѣбва нѣщо да се направи. Тѣ разбиратъ, че да се върнемъ къмъ гледището да се плати въ книжни левове, $\frac{1}{2}$ отъ народнитъ представители нѣма да приематъ такова едно предложение. Но, повтарямъ, има хора, които отъ добро сърдце казватъ, че трѣбва да се направи нѣщо. Тѣ казватъ: „Понеже има противоречие въ валоризацията, последната да се унифицира на 30, на 35 или на колкото и да бжде“. Какво значи това предложение?

К. Кънчевъ (д. сг): Пакъ да се посегне на едно съдебно решение.

П. Стайновъ (д. сг): Г-да! Това пакъ е видоизмѣнение съ законъ на едно съдебно решение, влѣзло въ законна сила. Можемъ ли да направимъ това? И ако го направимъ, кое ще ни служи за основа? Защо ще приемемъ валоризация 30? Да приемемъ 35. Защо пъкъ да бжде и 35? Нека бжде 20 или 10. Но кои сж основанията да приемемъ валоризацията 10 или 20? Ние съдѣи ли сме?

И. Петровъ (д. сг): Не ние ще направимъ това, а това ще го направи Върховниятъ касационенъ съдъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ ще дойда и на този въпросъ. — Ние не можемъ да преценяваме, нѣмаме тази възможностъ, не сме съдъ, който да преценява дали валоризацията да бжде 30, 40, 20 или 10. Това може да прецени онзи, който е разгледалъ дѣлото по същество, който преценява издѣно цѣлата обстановка. Народното събрание нито има тази възможностъ, нито — увѣренъ съмъ — ако утре или до довечера гласуваме това предложение, ще бждемъ въ състояние като добри граждани, турили рѣка на сърцето си, да вдигнемъ рѣка за една валоризация, да кажемъ, 35. Азъ за себе си казвамъ, че не мога да вдигна рѣка за нищо, защото нищо не знамъ — не мога да вдигна рѣка нито за златенъ левъ, нито за книженъ, защото не съмъ съдия. Този въпросъ азъ го оставямъ на съдѣитъ. Ако вие сте били съдѣи, азъ искамъ да видя, ако въ васъ има разумъ, ако въ васъ има сърце, ако въ васъ има нѣщо свето, какво ще гласувате да се плати и какъ можете отъ депутати да се обърнете на съдии.

К. Лулчевъ (с. д): Предприемачитъ платиха ли задълженията си къмъ Народната банка въ злато?

П. Стайновъ (д. сг): Та, г-да, искамъ да кажа, че колкото едното предложение е несъобразно споредъ менъ, толкова второто предложение, което се прави, е невъзможно да бжде прието отъ Парламента. Ние нѣмаме тази възможностъ, не е наша работа.

Тогава, г-да, азъ идвамъ до едно трето предложение. Това предложение, доколкото си спомнятъ, ще се направи отъ г. Борисъ Павловъ. За него спомена и г. Мушановъ. То въпрочемъ се прави и отъ други господа. Това трето предложение е: да се постанови правото на обжалване на решенията на арбитражнитъ съдилища предъ Върховния касационенъ съдъ.

Б. Павловъ (д): Азъ още не съмъ си казалъ думата.

П. Стайновъ (д. сг): Завчера Вие ми го казахте лично.

Б. Павловъ (д): Азъ дадохъ само една идея.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Идеи колкото щещъ!

П. Стайновъ (д. сг): Извинявайте, г. Павловъ, може би съмъ въ грѣшка. — Това предложение въ всѣки случай заслужава да се разгледа, да се види дали може да се приеме или не. Можемъ ли да допустнемъ съ една промѣна на закона за арбитражнитъ съдилища да има обжалване предъ Върховния касационенъ съдъ на влѣзли въ законна сила и съвършено окончателни съдебни решения?

Нѣкой отъ говориститъ: И безъ да се изслушатъ странитъ.

П. Стайновъ (д. сг): Това, г-да, би било възможно въ 1915 г. и ако законодателят тогава не беше вмъкналъ въ чл. 2 въ закона отъ 1915 г. изричното ограничение, че решенията на арбитражните съдилища не могат да се обжалватъ, и ако държавата не беше се ангажира въ това. Но какво да правимъ, когато не даже по инициативата на предприемачитъ, а по собствена инициатива на държавата, т. е. на насъ — защото ние, Парламентътъ, я представляваме — е било ограничено правото на изпълнителната власт да обжалва, когато държавата сама е приела решенията на арбитражните съдилища да не се изпращатъ на по-горно обжалване? Казахъ ви, че нашиятъ Върховенъ касационенъ съдъ съ едно решение отъ 1900 г., № 125, на II гражданско отделение, е решилъ, че странитъ могатъ свободно да се откажатъ отъ по-нататъшно обжалване. Е добре, щомъ нашиятъ законодатель е заповѣдалъ на изпълнителната власт да се откаже отъ по-нататъшно обжалване на арбитражните решения, щомъ въ помирителния записъ, въ общо въ договора, който тя е сключила съ предприемачитъ за даване тия спорове на арбитраженъ съдъ, държавата се е отказала, щомъ сама тя е настояла да нѣма по-нататъшно обжалване, азъ питамъ какъ ние сега ще го възстановимъ? То значи да се върнемъ назадъ, защото тѣзи решения сж влѣзли въ законна сила, тѣ сж окончателни. Тия решения ние ще трѣбва да ги направимъ сега неокончателни, т. е. пакъ да посѣгаме на съдебни решения, влѣзли въ законна сила. Ще се върнемъ значи назадъ, ще ги направимъ неокончателни, за да ги пратимъ на Върховния касационенъ съдъ да ги пререшава.

Н. Мушановъ (д): Законътъ е винаги постояненъ, той не е окончателенъ.

П. Стайновъ (д. сг): Г. Мушановъ! Не е въпросъ за законъ.

Н. Мушановъ (д): Тамъ е въпросътъ.

П. Стайновъ (д. сг): Въпросътъ е за едно конкретно съдебно решение, което е влѣзло въ законна сила и което е установило едно индивидуално положение. Сега, по наше усмотрение, на насъ, депутатитъ, ще кажемъ: ще се върнемъ назадъ и ще направимъ това решение неокончателно.

Б. Павловъ (д): Оставете този въпросъ. Държавата като публично-правна власт и държавата като частно-празно тѣло — тамъ ще намѣримъ допирни точки.

П. Стайновъ (д. сг): Ако почнемъ да развиваме тезата за държавата като фискъ, за държавата като публично-правно тѣло или като частно-правно тѣло, тогава ще трѣбва да държимъ лекции по конституционно право, по гражданско право и пр. Държавата фискъ и държавата като публично-правно тѣло — това сж двата образа на една и сѣща държава.

Значи да се наложи сега касационно или друго обжалване на едно окончателно решение, влѣзло въ законна сила, то значи, да се посегне върху светостта на съдебното решение. Държавата, г-да, не може да си послужи съ своята законодателна власт, за да видоизмѣни въ своя полза едно решение, което тя намира, че не е благоприятно за нея. На какво основание, г-да, ние, като намираме, че държавата като фискъ е ощетена, ще промѣнимъ едно съдебно решение? Ами ако утре предприемачитъ сж недоволни, щѣхмели да ги послушаме, да направимъ решението на арбитражния съдъ неокончателно и да ги изпратимъ да го обжалватъ предъ Касационния съдъ? Както знаете, предприятието Търново—Боруица е най-слабо валоризирано.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Преди всичко, г. Стайновъ, има една игра на думи, на която се дължи цѣлния смутъ. Не се отнася за валоризация, а за девалоризация.

Н. Мушановъ (д): Е, сега!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не се шегувайте съ тия въпроси, защото всичкитъ пресмѣтания на арбитражнитъ съдилища излизатъ отъ златни левове, както е уговорено. Отпосле тѣ девалоризиратъ — вмѣсто да дадатъ 100 златни левове, даватъ 50, 35, 30 и т. н. пакъ златни. Тая работа да не забравяте.

Н. Мушановъ (д): Това пъкъ не било игра!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣй е.

Н. Мушановъ (д): Въ днешния брой на в. „Танъ“ е помѣстено едно тълкувание на белгийския касационенъ съдъ по идентиченъ случай.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ ще кажа и за него.

Н. Мушановъ (д): Азъ бихъ желалъ г. Стайновъ да го прочете. Случаятъ е следниятъ: по едно отчуждаване на имотъ презъ 1914 г. трѣбва да се изплати сумата презъ 1926 г., когато се стабилизира белгийскиятъ франкъ. Белгийскиятъ касационенъ съдъ казва: ще се плати по стойността на лева презъ 1924 г.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е съвсѣмъ друго нѣщо.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ зная това решение, ще го обясня.

Н. Мушановъ (д): И тамъ, въпрѣки че задължението е въ злато, понеже въ 1926 г. е станала стабилизацията на белгийския франкъ — 1/7 отъ златния левъ преди войната — касационниятъ съдъ издава решение, че трѣбва да се плати въ такава валута и, вследствие пертурбацията, която ще стане, поканва Парламента да се занимае съ този въпросъ, защото действително той внася пертурбация. Така че това не е само нашъ въпросъ.

П. Стайновъ (д. сг): Този въпросъ, който повдига г. Мушановъ, ми е известенъ. Макаръ белгийското и французкото законодателство да си приличатъ, белгийскиятъ касационенъ съдъ е вземалъ по-особено становище по единъ въпросъ, отъ становището, което е вземалъ французкиятъ касационенъ съдъ по сѣщия въпросъ. Значи, две върховни касационни съдилища, които действуватъ при едно и сѣщо законодателство, взематъ две различни решения по единъ и сѣщия въпросъ. Съжалявамъ, че не е тукъ г. Каранджуловъ, защото той открито поддържае това положение: да се опредѣли отъ кой моментъ ще се счита окончателно прехвърлянето на даденъ имотъ при принудително отчуждаване, за да може да стане оценката му. Този въпросъ се повдига у насъ при регулации, при отчуждавания — той е сѣщиятъ въпросъ. Ако беше тукъ г. Каранджуловъ, той щѣше да каже.

Б. Павловъ (д): Абсолютно не е сѣщиятъ въпросъ, г. професоре. Този въпросъ е уреденъ въ чл. 27 отъ закона за благоустройството.

С. Мошановъ (д. сг): Преди последното измѣнение на закона за благоустройството.

П. Стайновъ (д. сг): Въ разнитъ закони се смѣта, че разпо се поставя датата на операцията, за да се смѣтне оценката споредъ момента на операцията.

Та, г-да, искамъ да кажа, че не можемъ да се намѣсимъ ние, когато предприемачътъ е недоволенъ и дойде да иска отъ насъ да му създадемъ още една инстанция, да се оплаче предъ Върховния касационенъ съдъ. Такъвъ е случаятъ съ предприемачитъ на постройката на линията Търново—Тръвна—Боруица, които намиратъ, че по отношение на тѣхъ девалоризацията, да се изрази по-точно, е много голѣма. Тѣ искатъ да заведатъ процесъ срещу държавата и направиха допитване, дали биха могли да се оплатятъ предъ Върховния касационенъ съдъ, за да се даде и на тѣхъ валоризация 50%, обаче всички съвети, които имъ се дадоха, бѣха, че не могатъ да се оплатятъ предъ Върховния касационенъ съдъ. — „Ами, казваха, ние сме въ явно неравенство съ другитъ предприятия“. — „Така е, но това е решение, влѣзло въ законна сила, и не можете да направите нищо“. — И предприемачитъ се отказаха да се оплатятъ предъ Върховния касационенъ съдъ. Е добре, ако ние се съгласимъ съ предприемачитъ на постройката на линията Търново—Тръвна—Боруица и възприемемъ за тѣхъ хатъръ, че и на тѣхъ трѣбва да имъ се даде валоризация 50%, можемъ ли да отидемъ къмъ създаването на една нова инстанция въ Върховния касационенъ съдъ? И ако е неоправдано да направимъ това за хатѣра на едно частно лице, два пѣти по-неоправдано е да го направимъ за дър-

жавата, защото тя е страна въ процеса, а ние сме с нея единъ видъ ортаци. Азъ намирамъ, че е свършено невъзможно да се създаде нова инстанция, защото ние сме възприимчиви вече съ единъ законъ, който е възприетъ и въ единъ помирителенъ записъ, въ единъ договоръ.

Най-после да допуснемъ за единъ моментъ, че можемъ да отидемъ къмъ едно такова обжалване. Кой ви гарантира, че Върховниятъ касационенъ съдъ ще се съгласи съ насъ? Той не е задълженъ да се съгласи съ насъ. Кой ще ви гарантира, че Върховниятъ касационенъ съдъ ще отиде къмъ унификация процента на девалоризацията? Той може да се съгласи съ решението на арбитражъ. Азъ съмъ убеденъ, че мнозина отъ тѣзи, които искатъ да се отиде къмъ Върховния касационенъ съдъ, мислятъ, че ще му дадемъ заповѣдъ отъ тукъ. Че тогава той не е Касационенъ съдъ. Касационниятъ съдъ е свършено свободенъ, толкова повече, че той не решава дѣлата по същество, а отъ формална гледна точка, отъ гледна точка на законността. И ако той намѣри, че всичко е законно, ще остави и третъ процента на девалоризацията такъв, каквито сж установени отъ арбитражнитъ сѣдилища, и ние ще останемъ въ смѣшното положение, че сме дали заповѣдъ на Касационния съдъ и той не ни се е подчинилъ. Тѣй ли искате да постѣпимъ, за да изложимъ законодателството и Парламента въ очитъ на обществото?

И най-после, г. г. народни представители, да приемемъ тезата на г. Януловъ, че арбитражното решение било единъ актъ несществующъ и нищоженъ. Ами ако е несществующъ и нищоженъ, ние не можемъ да го обжалваме, защото несществуващи и нищожни актове — актове *null et non avens* — не се обжалватъ, тѣ не съществуватъ. Предъ Върховния касационенъ съдъ се обжалватъ актове, по които има съмнение, за които се казва, че сж унищожаеми, но които до последния моментъ на унищожението сж редовни. И ако този актъ е нищоженъ, както се казва, той не може да се обжалва. Тогава какъвъ смисълъ има да пратимъ решението въ Върховния касационенъ съдъ, когато той нѣма да се занимава съ него? Но да допуснемъ, че ние решимъ да пратимъ този актъ на Касационния съдъ. Какво може да направи той? Той нѣма да присѣди валоризация или девалоризация; той ще реши: да или не, законно или незаконно е решението, и ако реши, че е законно, то ще влѣзе въ законна сила, а ако реши, че е незаконно, ще го върне. Кѣде ще го върне?

С. Мюшановъ (д. сг): Въ Народното събрание!

П. Стайновъ (д. сг): Не може да го върне на арбитражния съдъ, защото той не съществува; той се е разформирова, щомъ е издалъ решение. Това е положението, г-да, ако искате да бждемъ логични.

Х. Баралевъ (с. д): Съкашъ разправяшъ на дечурлига!

П. Стайновъ (д. сг): Така е — ще трѣбва да върнемъ решението на единъ съдъ, който не съществува!

Не знамъ, г-да, тѣзи връщания, тѣзи отправания, тѣ ли сж тѣсната пътека, за която говорѣше г. Мюшановъ, по която сме могли да се измъкнемъ? Ако тази пътека води отъ Народното събрание до Касационния съдъ и отъ Касационния съдъ до Народното събрание, азъ се съмнявамъ, че тя е тѣсната пътека въ една правова държава, по която можемъ да се измъкнемъ.

Н. Мюшановъ (д): Какво да правимъ, когато ни поставихте при туй положение — да диримъ пътеки? Трѣбва да ги диримъ. И отъ тукъ снѣгъ, отгатакъ снѣгъ — трѣбва да диримъ пъртина.

С. Савовъ (д. сг): Ами, ако на пътеката има трапъ, какво ще правите?

Н. Кемилевъ (д. сг): Ами тѣзи предприемачи, които сж загубили дѣлата, какво да правятъ?

П. Стайновъ (д. сг): Има едно решение, което би могло да бжде най-коректното. Азъ ще го взема като най-коректно, но съмнявамъ се, че може да се възприеме въ случая, защото има сериозни основания противъ него.

Въ началото на речта си азъ казахъ, че Народното събрание е гласувало единъ законъ, че се учредява единъ арбитраженъ съдъ и че този съдъ има нѣколко

състава. Онова, което бихме могли да направимъ, то е: като приемемъ, че има единъ съдъ съ нѣколко състава, да дадемъ известни решения на единъ съставъ да ги сложи на преценка на общото събрание на съда. Туй би могло да се допусне като едно сравнително най-коректно решение — да сложимъ на преценка на общото събрание на арбитражния съдъ принципиалнитъ въпроси.

Т. Кънчевъ (д. сг): Не съществува такова събрание.

П. Стайновъ (д. сг): Но това би било възможно, ако нѣмаше чл. 2 отъ закона.

Н. Мюшановъ (д): И вне дирите пътека истеръ-истемесъ.

П. Стайновъ (д. сг): Не. Азъ смѣтамъ, че и това предложение, което би могло да бжде направено тукъ, което въ тази сегашна градация на нелогични предложения може би било най-малко нелогично, смѣтамъ, че и то не може да бжде прието. Много ясно е, г-да, за него. То можеше да бжде прието въ 1925 г. въ предвечерното на сключването на помирителния записъ. Но следъ помирителния записъ, следъ като ние сме наложили на предприемачитъ и сами сме приели да нѣма обжалване на решението, ние не можемъ да измѣняваме окончателно, влѣзло въ законна сила, решение. Не можемъ сега да върнемъ решението и да го пререшава общото събрание на съда, защото това не е предвидено въ помирителния записъ. Имаме едно съдебно решение и ние не сме въ състояние да го промѣнимъ. Толкова повече, че арбитражниятъ съдъ вече не съществува и не можемъ сега съ единъ законъ да го съживимъ; той е вече мъртавъ и не функционира. Съ какво да го съживимъ? Съ нашата воля ли? Че ние не сме божество да съживяваме. Ние можемъ само да вървимъ въ нашигъ функции, но тѣ не сж свръхестествени.

И тѣй, г-да, накрай, когато си задаваме въпроса, какво може да се направи, азъ ясно и категорично ще кажа: спрямо това съдебно решение Парламентътъ не може да направи нищо.

Ц. Табаковъ (зан): Тогава кой може?

П. Стайновъ (д. сг): Ако искате, ние можемъ да потърсимъ отговорности, можемъ да критикуваме защо преди 1915 г. министритъ тѣй сж решили въпроса за измѣнение желѣзнопътнитъ линии, можемъ да търсимъ отговорности, защо е билъ направенъ тѣй помирителниятъ записъ и пр. Това е въпросъ на политическа отговорност, който можемъ да разискваме тукъ. Но азъ вземамъ думата да говоря по едно законодателно предложение, което иска, ние, Парламентътъ, да отмѣнимъ едно съдебно решение. Това не можемъ да направимъ.

Заклучавамъ. При създаденото положение, при тия текстове на закона, при тия помирителни записи, които сж подписани и отъ държавата, ние трѣбва да приемемъ, че се намираме предъ едно създадено правно положение, предъ придобити права; и тия права сж добити чрезъ единъ договоръ и чрезъ едно окончателно влѣзло въ законна сила съдебно решение. И щомъ държавата или законодателътъ навремето си не е взелъ мѣрки да постанови друго, азъ смѣтамъ, г-да, че сега Парламентътъ трѣбва да се подчини и предъ своя законъ, и предъ светостта на договоритъ, и предъ светостта на съдебнитъ решения.

Т. Мечкарски (з. в): И предъ едно беззаконие.

П. Стайновъ (д. сг): Днесъ, г-да, трѣбва да избираме: или да защитимъ правовия редъ, който се основава върху зачитането на договоритъ и на съдебнитъ решения, ...

Т. Мечкарски (з. в): Ако сж въ кръга на законитъ.

П. Стайновъ (д. сг): ... или пъкъ да се поддадемъ на такива внушения, ние да станемъ съдии, ние да прецениваме кога едно съдебно решение е въ кръга на законитъ и кога не е, да си оставимъ нашата законодателна работа и да се обявимъ за всепитни, за нѣкакви божества, да започнемъ да раздаваме правосъдие въ тая страна. Ако тръгнемъ въ този опасенъ пътъ, ще създадемъ единъ прецедентъ, който може да костува съдбата на държавата, редътъ и спокойствието въ нашата родина.

Г-да! Между правовата държава и една такава анархия, азъ избирамъ правовата държава и затова ще гласувамъ

противъ предложението на г. Януловъ и за кредита. (Ръжкоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Панайотъ Данчевъ.

Х. Баралиевъ (с. д): (Казва нѣщо)

К. Кънчевъ (д. сг): Стига съ тая демагогия!

Х. Баралиевъ (с. д): А-а-а, демагогия!

К. Лулчевъ (с. д): Плащайте, плащайте! Когато се плаща, това не е демагогия.

П. Данчевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По този голѣмъ въпросъ, който днесъ се поставя на разрешение въ Камарата, доста много мнения се изказаха отъ компетентни хора, отъ юристи съ голѣми познания по юридическитѣ принципи, които лежатъ въ законитѣ. Азъ нѣма да се спирамъ на тѣхъ, защото не ги разбирамъ. Но азъ тукъ искамъ да разгледамъ поставения предъ насъ въпросъ и отъ друга една страна, отъ страната на справедливостта, защото и законитѣ, и сѣдилищата сѣ създадени въ тая страна, за да създадатъ на свой редъ право и справедливостъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Това сѣ две нѣща различни.

П. Данчевъ (д. сг): Да, две неща различни, които трѣбва да разберемъ.

Д. Нейковъ (с. д): Юристътъ веднага отговаря. Пази Боже отъ адвокати!

П. Данчевъ (д. сг): Че не се е гледало на въпроса само юридически и отъ страна на държавата, и отъ страна на самитѣ предприемачи, се вижда още отъ началото, отъ принципитѣ, които сѣ легнали въ закона за арбитражитѣ. Въ едно заявление на предприемачитѣ отъ 12 августъ 1914 г., по поводъ на което заявление се е създадалъ законътъ за арбитражитѣ сѣдилища, ясно се говори, че тѣ апелиратъ къмъ Народното събрание, къмъ българското правителство да се даде справедливостъ. Въ тѣхното заявление се казва ясно и категорично, че тѣ искатъ справедливостъ, защото тѣхнитѣ права, споредъ чл. 45 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, ги прашатъ въ окръжнитѣ сѣдилища. И тѣ, като нареждатъ причинитѣ, поради които не могатъ да отидатъ въ окръжнитѣ сѣдилища, въ края на краищата молятъ за справедливостъ. При създаване на закона за арбитражитѣ сѣдилища най-голѣма роль е играла идеята за справедливостъ. Ето защо, азъ искамъ да направя внимание на тая идея — дали е постигната справедливостъ съ тия арбитражни решения или не, и какъ може да стане това.

Друго едно обстоятелство, което трѣбва да ни обърне вниманието, е, че въ договоритѣ между предприемачитѣ и държавата се говори за плащане à forfait. Тамъ нѣма мѣсто за никакви други претенции по постройката на линиитѣ, освенъ за добавъчно плащане по направенитѣ работи по линиата, които навремето сѣ оценени отъ комисия и които, споредъ договоритѣ, подлежатъ на оценка отъ технически комисии. Следователно, и тамъ предприемачитѣ сѣ били прави въ своето заявление, като претендиратъ да имъ се даде справедливостъ.

Бившиятъ министъръ на желѣзницитѣ г. Кимонъ Георгиевъ въ своя докладъ предъ васъ ясно и доста обосновано, съ много голѣми подробности, очерта, какъ се е развилъ ходътъ на дѣлата въ арбитражитѣ сѣдилища, кои отъ решенията намира за справедливи и кои за несправедливи. Азъ нѣма да отивамъ до крайностъ, както отива г. Януловъ, защото, желяйки този въпросъ да бѣде разрешенъ справедливо, смѣтамъ, че е голѣма несправедливостъ, ако предприемачитѣ, които сѣ строили линии и сѣ допринесли по този начинъ на държавата за повдигане нейната материална култура, се поставятъ въ едно положение да имъ се плати една сума, съ която не може да се плати нито една десета отъ тѣхнитѣ дългове, направени по поводъ постройката на тия линии. Азъ смѣтамъ, че справедливостта изисква да имъ се плати така, че най-малко тѣ да излѣзатъ отъ това безизходно положение, да могатъ да платятъ това, което сѣ изразходвали навремето за създаването на тия блага на държавата.

Г. Кимонъ Георгиевъ ви каза, че валоризацията е направена отъ тритѣ състава по три различни начина. Той се спрѣ на състава на г. Соколовъ и на състава на г. Крафти, които сѣ валоризирали, единиятъ съ 35%, а вториятъ съ 30%. Но той много обстойно изложи, че тия два състава, въ своето желание да бѣдатъ справедливи, макаръ че сѣ валоризирали съ петъ пункта разлика, пакъ сѣ проявили справедливостъ, защото, като сѣ обсъждали въпроса за лихвитѣ, този, който е валоризиралъ съ 30%, е присѣдилъ лихва повече, а този, който е валоризиралъ съ 35%, е присѣдилъ лихва по-малко. Въ края на краищата той намира, че е дадено едно относително справедливо разрешение на въпроса, още повече, че като се погледне базата на разрешението на тия въпроси, какво се дава на предприемачитѣ въ сравнение съ дълга, който иматъ отъ предприятието, ще се дойде до заключение, че действително една голѣма справедливостъ е ръководила арбитражитѣ и суперарбитра при разрешението на тия въпроси. Така, напр., на предприятието Борушица—Търново е присѣдена една валоризирана сума отъ 21 милиона лева. Сравнена тая суума съ дълговетѣ, направени отъ предприятието, които възлизатъ на 18—19 милиона лева, тая оценка е справедлива, защото позволява да се изплатятъ дълговетѣ и да остане една малка разлика за разности. Вѣрно е, че не всичко се плаща на това предприятие, че не се плаща нито най-малката частъ отъ възможнитѣ печалби, които биха се реализирали. Но така сѣщо вѣрно е, че всѣки български гражданинъ, който преживѣ катастрофата на България, който изживѣ спадането на българската валута, понесе загуби отъ тази катастрофа. Отъ тая гледна точка азъ намирамъ, че първитѣ два сѣда твърде справедливо сѣ присѣдили сумитѣ, които трѣбва да се дадатъ на предприятията, на тия две компании.

Не така, обаче, стои въпросътъ съ сѣда, който имаше за суперарбитъръ г. Геннадиевъ. Тамъ се явява вече една разлика въ валоризацията твърде чувствителна въ сравнение съ тая на другитѣ два сѣда. Докато другитѣ два сѣда валоризиратъ до 35%, съставътъ на г. Геннадиевъ валоризира съ 50% — една разлика отъ 15 пункта. А тия 15 пункта, г-да, сѣ точно 30%! За такива голѣми суми това е една доста голѣма и доста чувствителна валоризация.

Отъ доклада на г. Кимонъ Георгиевъ, министъръ на желѣзницитѣ тогава, вие виждате, че още при разглеждането на дѣлото нему му хрумва идеята, че може да има такава разлика, и затова, при изтичането срока на погодителната записка, прави докладъ до Министерския съветъ да постанови една клауза да се ограничи валоризацията, да се тури единъ максимумъ на валоризация, който да не даде възможностъ за несправедливи възнаграждения за единъ предприемачи, и по този начинъ да останатъ невъзградени другитѣ предприемачи, дѣлата на които сѣ били вече решени. Азъ намирамъ това негово действие твърде намѣсто; и то би предотвратило днешнитѣ разногласия, защото виждаме, че всѣки, който говорятъ отъ тая трибуна и които сѣ голѣмъ жаръ и справедливо защищаватъ правнитѣ принципи, всетаки даватъ видъ, че търсятъ единъ начинъ, който би задоволил тѣхното правно чувство и който би задоволил справедливостта, която тѣ съзнаватъ въ себе си — азъ съмъ сигуренъ въ това — че е пренебрегната спрямо държавата.

Не само г. Кимонъ Георгиевъ търси начинъ за излизане отъ туй положение. Държавата, следъ свършването на първитѣ процеси е потърсила да намѣри начинъ, за да обобщи гледищата на суперарбитражитѣ и арбитражитѣ по останалитѣ два процеса, допуштайки, вѣроятно, че може да настѣпятъ такива разногласия по валоризацията. И ние виждаме държавата да кани съставитѣ на последнитѣ два арбитражни сѣда да се събератъ да действуватъ заедно, и да обобщятъ схващанията си специално по валоризацията. Това е още единъ мотивъ, който иде да ни наведе на мисълта, че действително е имало едно съмнение, че може да настѣпи една несправедливостъ, че действително е имало едно желание отъ респективнитѣ власти навремето да се повдигне този въпросъ, за да може да се изпревари положението, въ което ние днесъ се намираме; да търсимъ пѣтеки и пѣтечки, по които да излѣземъ отъ туй безизходно положение, да изправяме една несправедливостъ, но същевременно да удовлетворимъ и правното чувство на прѣдставитѣли и да излѣземъ като хора, които не ревизираме сѣдобни решения.

Интересно е да се погледне вървежътъ на третото дѣло, разгледано отъ състава на г. Геннадиевъ. Азъ съмъ

дошелъ до едно убеждение, че тукъ има нѣкаква неправда, че тя стои надъ всичко и ние трѣбва да я изправимъ. Докато всички други дѣла вървятъ гладко, безъ никакви прѣчки, безъ никакви инциденти, въ процеса на гледането на дѣлото отъ тоя съставъ изниква единъ протестъ отъ единъ отъ арбитрите, г. Никола Пждаревъ — който сега е боленъ, за голѣмо съжаление; азъ смѣтамъ, че ако той не бѣше боленъ, щѣше да бѣде твърде полезенъ въ тия прения по арбитражниѣ сѣдилища, защото има особено мнение по тѣхъ като съдия. Понеже той не е желалъ да участвува по пататъкъ въ разглеждането на дѣлото, министърътъ на желѣзницитѣ е билъ принуденъ да интервенира и да го моли да продължава разглеждането на дѣлото.

С. Димитровъ (д. сг): Значи, да продължи дѣлото.

П. Данчевъ (д. сг): Да!

К. Николовъ (д. сг): Кой го е викалъ?

П. Данчевъ (д. сг): Г. Кимонъ Георгиевъ.

К. Николовъ (д. сг): Кого е викалъ?

П. Данчевъ (д. сг): Викалъ е г. Никола Пждаревъ. — И ние виждаме, че накрая г. Никола Пждаревъ подписва решението при едно много дълго особено мнение пакъ по въпроса за валоризацията.

Отъ докладитѣ на г. министра на желѣзницитѣ тогава, отъ въпроситѣ, повдигнати отъ държавата съ целъ да накара последнитѣ два арбитражни съда да действуватъ съвмѣстно, за да обобщатъ схщанията си по валоризацията, отъ особеното мнение на г. Никола Пждаревъ по третото дѣло, за насъ става твърде ясно, че има нѣщо, което не е въ редъ, има нѣщо, което боде...

Т. Мечкарски (з. в): Има нѣщо гнило.

П. Данчевъ (д. сг): ... има нѣщо неправо, несправедливо. — Не искамъ да обвинявамъ никого.

Х. Маринновъ (з. в): Чиста кражба!

П. Данчевъ (д. сг): Съвсемъ не е кражба. Азъ смѣтамъ, че има несправедливостъ. Вие можете да смѣтате, че има кражба, но трѣбва да я установите. И азъ смѣтамъ, че по дѣлата, разглеждани отъ състава на г. Генадиевъ, има голѣма несправедливостъ, голѣма неправда въ валоризацията. При тѣхъ не се е гледало, както при другитѣ решения, горе-долу да бѣдатъ изплатени дълговетѣ съ валоризираната сума. При тѣхъ положението е съвсемъ друго. Въ 1914 г. самитѣ предприятия сѣ повдигнали въпросъ да искатъ една относителна справедливостъ, поспешно решение на тѣхнитѣ дѣла. Държавата е поискала да си представятъ смѣткитѣ и следъ туй да обсъди въпроса за исканата отъ тѣхъ спешностъ. Ако прегледате таблицата, дадена отъ самитѣ предприятия, ще видите, че въ тия смѣтки липсватъ само смѣткитѣ на предприятието Мездра—Видинъ. Отъ изчисленията, направени отъ Дирекцията на желѣзницитѣ за вземанията, които иматъ другитѣ предприятия и отъ таблицата, представена отъ самитѣ предприятия, по която въ 1915 г. се създаде законътъ за арбитражитѣ, личи, че всичкитѣ компании водятъ споръ общо за 26 милиона лева, отъ които предприятието Мездра—Видинъ иска само 7 милиона лева.

К. Томовъ (з): Претенции ли?

П. Данчевъ (д. сг): Претенции. — Отъ разглеждането на този споръ виждаме, че има други данни, които ни даватъ правото да мислимъ, че има една неправда. Преди още да се конституира арбитражниѣ сѣдъ, повдигнатъ е въпросъ презъ министерствуването на г. Александъръ Ботевъ да се иска една ликвидация на този споръ. По тази ликвидация странитѣ предлагатъ да се раздѣлятъ сумитѣ имъ на две: една спорна отъ 5 милиона лева, която да се предаде на арбитражниѣ сѣдъ, друга една сума безспорна, отъ 11 милиона лева, която да имъ се плати безспорно, като даватъ увѣрения и задължения, че тѣ не искатъ тази сума да имъ бѣже броена веднага, а искатъ да имъ се дадатъ известни облигации за изплащането ѝ въ срокъ отъ 5—10 години.

Следъ това, преди разглеждането на дѣлото, сѣщата компания е потърсила споразумение съ държавата, за да

поиска едно споразумение, като е фиксирала една сума отъ около 60 милиона лева.

Всичко това иде да ме убеди, че тукъ има едно несправедливо решение и че, каквито и да сѣ мотивитѣ на нашитѣ юристи и прависти, ние трѣбва да намѣримъ пътъ да извадимъ държавата отъ това несправедливо решение и да спестимъ за нея една сума отъ около 40 милиона лева. Още повече, че въ мотивитѣ на законопроекта е легала защитата на предприемачитѣ, които допринасятъ за създаването материалната култура на държавата, които строятъ желѣзници, и се иска тѣ да не бѣдатъ оставени въ положение на изнемогване, на фалитъ. Отъ сведенията, които имамъ, дѣловетѣ на това предприятие едва ли сѣ въ предприемачитѣ.

Н. Мушановъ (д): Тѣ сѣ прехвърлени.

П. Данчевъ (д. сг): Тѣ сѣ минали въ твърде много рѣше, за да нѣматъ право тѣзи, които ги притежаватъ днесъ, да искатъ отъ държавата да бѣдатъ обезщетени като предприемачи. Тѣ могатъ да искатъ да имъ се даде само едно възнаграждение за спекулата, която вършатъ. Защото по този поводъ, ми се чини, е имало и заведено дѣло за отнемане продадени облигации на евтини цени, ако се не лъжа, отъ Рачо Петровъ били продадени на други, трети лица, които днесъ се явяватъ съ претенции, че сѣ предприемачи и че тѣ сѣ строили твърде много на държавата и че тѣ заслужаватъ голѣма поддръжка отъ страна на нея.

Н. Мушановъ (д): Десетъ пѣти повече сториха акцинтѣ, следъ като се произнесоха решенията.

П. Данчевъ (д. сг): Ако е въпросъ за акцинтѣ, тѣ сѣ се повишили близо 9—10 пѣти.

Н. Мушановъ (д): Десетъ пѣти.

П. Данчевъ (д. сг): Такава спекула е сѣщо несправедлива. Но това сѣ само посторонни факти, които идватъ да усилятъ моето твърдение, че тази присѣда, специално на третия съставъ, е присѣда, споредъ мене, несправедлива. И трѣбва да намѣримъ начини и пѣтища за измѣненieto ѝ.

Азъ свършвамъ, г-да. Поддръжайки мотивитѣ на законопроекта за справедливо отнасяне къмъ българскитѣ предприемачи, когато тѣ творятъ култура на страната, азъ не мога да гласувамъ за законодателното предложение на г. Януловъ, който, ясно е, е за разсипване на предприемачитѣ, строили линии. Обаче азъ съмъ длъженъ да декларирамъ, че по въпроса за кредититѣ, колкото и да уважавамъ и да почитамъ сѣдебнитѣ решения, колкото да уважавамъ и вървамъ въ българскитѣ сѣдилища, за справедливостта, която преди всичко се диктува по разрешаването на тѣзи спорове, азъ ще депозирамъ едно предложение, съ което ще искамъ плащанията по рѣшенията, споредъ мене несправедливи, на състава, председателствуванъ отъ супер-арбитра г. Генадиевъ, и респ. по линиитѣ Девня—Добричъ, Мездра—Видинъ, Русенското и Свищовското пристанища, да се валоризиратъ съ 35 златни стотинки за единъ златенъ левъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Д. Апостоловъ (д. сг): Съ кредита какво ще стане?

К. Лулчевъ (с. д): Мжката е кредитъ да има. За това се мжчите вие.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Алексн Поповъ.

А. Поповъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Самиятъ фактъ, че Народното събрание разисква вече въ четири заседания въпроса за арбитражниѣ решения, показва, колко този въпросъ е важенъ, сѣществень отъ правна гледна точка и колко голѣмъ интересъ се внася отъ цѣлото народно представителство за неговото достойно и правилно разрешение. Ще позволите на мене, който имахъ високата честъ да бѣда единъ отъ повѣреницитѣ на държавата по тия дѣла и който работихъ въ продължение на повече отъ петъ години непрекъснато, заедно съ моя другаръ г. Христовъ, и съ техници-инженери изработихме контра-мемоаритѣ по тѣзи предприятия, което значи изработихме отговоритѣ и поставихме фактическата и юридическа база, на която застава държавата по тѣзи процеси — една, позволете ми да кажа, сериозна, отговорна и мжчна работа — ще позволите, казвамъ, на мене, който

познавамъ основно процеситѣ отъ фактическа и юридическа страна, да дамъ известно освѣтление на народното представителство, за да бѣде то поставено въ положение по-добре и по-правилно да си състави мнение, когато ще влигне рѣка за или противъ предложението на г. Януловъ.

Г. г. народни представители! Историата на тѣзи арбитражни процеси е история на строителството на българските държавни желѣзници въ страната. Това строителство започна още следъ освобождението на България. Първата линия, която се строи, е линията Царибродъ—Драгоманъ—София; тя се строи отъ чужденци. Следъ това се строи парчето София—Вакарелъ—Сарамбей; малко по-късно се строятъ линиитѣ София—Романъ—Плѣвентъ, Плѣвентъ—Горна-Орѣховица—Шуменъ. Строятъ се и други по-малки парчета въ Южна България. Въ първата строителна частъ на нашата желѣзнопътна мрежа строителитѣ въ своето болшинство сѣ чужденци. Въ България още нѣмаше ония капиталисти, ония предприемчиви опитни инженери, които можеха да се нагърбятъ съ подобна голѣма задача, каквато е строителството на българските линии. По нѣкои отъ тия линии държавата можа да бѣде въ съгласие съ предприятията по ликвидирани на изплащанията къмъ тѣхъ подъ натиска въ нѣкои случаи на чуждата дипломация. По нѣкои отъ линиитѣ, обаче, възникнаха голѣми спорове, които се възложиха на арбитражни съдилища, за разрешаване отъ арбитражъ, отъ арбитражи чужденци.

За линията София—Мездра—Романъ и за линията Романъ—Плѣвентъ—Шуменъ билоха назначени арбитражни съдилища чужденци, видни, знаменити, каквито сѣ: по единия арбитраженъ съдъ — Огюстъ Бернаръ, Коломбо и Шокмаръ; по втория арбитраженъ съдъ — сѣщиятъ Огюстъ Бернаръ, Шарлъ Бари и д-ръ Хегенсъ — знаменитости като юристи, като общественици, дори и като политици. Въ тия арбитражни съдилища, председателствуващи и съ състави изключително отъ чужденци, ние добихме резултати, които, сравнени съ резултатитѣ отъ досегашнитѣ арбитражни съдилища, въ всѣко отношение превъзхождатъ онова, което дотога досегашнитѣ арбитражни съдилища на предприятията.

За да не бѣда голословенъ, ще ви приведа само, какво е платено на предприятието София—Мездра—Романъ, понеже засега имамъ подъ рѣка само арбитражното решение по това предприятие.

Отъ предъявениятъ рекламации отъ страна на предприятието за тази линия, арбитражниятъ съдъ е присъдилъ на предприемачитѣ 4.291.339 л. Това е презъ 1903 г. Ако тази сума отъ 4.291.339 л. се умножи на тогвашиятъ покупателна стойностъ на лева, това прави около 129.000.000 л.

Сѣщиятъ арбитражъ сѣ определили за себе си възнаграждение отъ 150.000 л. на онова време, . . .

Т. Мечкарски (з. в): Колко души сѣ?

А. Поповъ (д. сг): Трима души: — . . . което прави около 3 милиона лева.

К. Кънчевъ (д. сг): Г. Поповъ! Имате ли данни, какъвъ е билъ размѣрътъ на искветѣ на предприятията?

А. Поповъ (д. сг): Имамъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Това съобщете.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ сѣ съобщени тукъ, г. Кънчевъ, отъ г. Кимонъ Георгиевъ на времето.

К. Кънчевъ (д. сг): Ама сега да ги чуе Камарата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако стане нужда, ще се приповторятъ, за да ги чуятъ всичкитѣ.

А. Поповъ (д. сг): Следъ сключването на този първи периодъ отъ строителство, има едно затишие отъ нѣколко години. И следъ 1902/1903 г. се начертава една нова строителна политика на тогвашиното българско правителство — една политика, която иска да свърже най-важнитѣ центрове въ страната и която, отъ гледна точка на търговското, стопанско и индустриално повдигане, е само похвална. Тогава именно се проектиратъ и начертаватъ ония желѣзнопътни линии по осемтѣ предприятия, както и по-стройката на Варненското, Свищовското и Русенското пристанища, които, както казахъ, сѣ обектъ на арбитражнитѣ дѣла, върху които днесъ разискваме.

При този вторъ периодъ на строителство, на сцената изпъкватъ български предприемачи, начело съ покойния

Иванъ Грозевъ и нѣколко негови другари. И става двубой между чужденцитѣ и младитѣ представители на българското предприемачество и на българския капиталъ. И въ резултатъ българитѣ биятъ чужденцитѣ и ги изгонватъ. За да ви дамъ примѣръ за това, ще ви посоча само цифритѣ по произвеждането търга на линията Търново—Тръвна—Борушица. По този търгъ се явяватъ французи, представлявани отъ нѣкой си Максимилиянъ; явяватъ се германци, представлявани отъ Холцманъ; явяватъ се унгарци, представлявани отъ Грюнвалдъ, и явяватъ се българи, представлявани първоначално отъ Златинъ. Французитѣ даватъ оферта 27.640.000 л.; унгарцитѣ даватъ оферта за 26.000.000 л.; германцитѣ даватъ оферта за 19.500.000 л., а българитѣ даватъ оферта за 17.900.000 л. Търгътъ не се утвърдява. Произвежда се втори търгъ и се възлага на българските предприемачи за 14.644.985 л.

Значи, ако сравнимъ тая цифра съ цифрата дадена отъ французитѣ, тя е наполовина: единитѣ даватъ 27.640.000 л., а другитѣ даватъ 14.644.985 л. Сравнена тая цифра съ цифрата, дадена отъ унгарцитѣ, тя е почти наполовина, а сравнена съ цифрата, дадена отъ германцитѣ, последната я превъзхожда съ около 5 милиона лева.

Н. Мушановъ (д): Не мислите ли, г. Поповъ, че ако арбитражитѣ бѣха българи, нѣмаше да си поставятъ такива възнаграждения, каквито чужденцитѣ си поставятъ?

А. Поповъ (д. сг): Азъ ще дамъ заключение за това по-нататкъ (Оживление всрѣдъ сговориститѣ).

И така, благодарение на българската предприемчивостъ, представлявана тогава отъ младитѣ индустриалци, строителството на линиитѣ се отърва отъ рѣцетѣ на чужденци.

Н. Мушановъ (д): Когато предприемачитѣ взематъ търга три пѣти по-евтино, защото сѣ българи, ако арбитражитѣ въ него време бѣха българи, можеха ли да си присѣдятъ 4.000.000 л.? Какви сравнения правите Вие? То е унижение за насъ.

А. Поповъ (д. сг): Азъ още не съмъ го направилъ — бѣдете спокойни.

Н. Мушановъ (д): Така ще вкарате вълка въ кошарата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не зная кой го вкарва.

Н. Мушановъ (д): Вижте българитѣ какъ сѣ работили!

А. Поповъ (д. сг): Българитѣ изгонватъ чужденцитѣ, и всички последующи линии се строятъ отъ български предприемачи.

Н. Мушановъ (д): (Къмъ А. Поповъ) Ще ми правите сравнение, че понеже чужденцитѣ взели 4.000.000 л. възнаграждение, и българитѣ ще взематъ толкова!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не сте дочули още, какво ще каже.

А. Поповъ (д. сг): Азъ само цитирамъ. Не сте чули още.

Н. Мушановъ (д): Говори ги г. Кимонъ Георгиевъ.

А. Поповъ (д. сг): По такъвъ начинъ предприятията за тия линии сѣ дадени на българи.

Н. Мушановъ (д): Вие, г. министре, сте правили три пѣти сравнения, за да ме убеждавате, че чужденцитѣ щѣли да взематъ повече.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не е дошелъ ораторътъ до този въпросъ още.

А. Поповъ (д. сг): Линията Борушица—Стара-Загора е била отдадена за 11 милиона лева; линията Мездра—Враца — Видинъ съ нейнитѣ разклонения Бойчиновци—Ломъ и Берковица—Фердинандъ — за 22 милиона лева; линията Радомиръ—Кюстендилъ—турската граница — за 12 милиона лева; линията Девня—Добричъ — за 4.955.000 л.; линията Царева-ливада—Габрово — за 2.000.000 л. Всички линии сѣ били възложени на българи.

Г. г. народни представители! Всички предприятия по по-стройкитѣ сѣ отдадени по еднаобразни, едни и сѣщи

поемни условия. И договоритъ сж тождествени и типични въ своитъ клаузи. Нека кажа, че отъ проучването на тия поемни условия и отъ пледирането по тѣхъ се вижда, че тия поемни условия сж направени по единъ начинъ, който запазва и защищава здраво интереситъ на държавата. Всичко е предвидено противъ предприемачитъ — държавата има право да имъ се налага въ всѣко едно отношение. Тия поемни условия сж дълги и обширни. И къмъ тѣхъ има приложения. Предвидени сж и най-малкитъ случаи въ взаимнитъ отношения между предприемача и държавата и навсѣкжде държавата има последна дума; навсѣкжде тя държи въ рѣцетъ си предприемача. Ще ми позволите да ви цитирамъ нѣколко пункта отъ поемнитъ условия, за да видите до каква степенъ държавата е добре запазила своитъ интереси.

Въ последующитъ членове държавата си запазва важнитъ членове, държавата казва: „Планътъ, който азъ ще ви дамъ, за да ми построите линията и който вие виждате сега, когато наддавате, е планъ неокончателенъ. Числото на мостоветъ, числото на тунелитъ, количеството на изкопавнитъ материали, числото на съоръженията, така както ги имате, сж неточни; азъ мога да ги увелича; може да сж показани два моста, ще ги направя 12 — вие нѣмате право да искате никакво обезщетение за това“.

Въ последующитъ членове държавата си запазва правото дори да иска измѣнение на трасето и предприемачътъ нѣма право да иска обезщетение или да откаже екзекутирането на така установеното ново трасе, не по плана, извънъ плана. Държавата има право, когато предприемачътъ посочи и иска да направи известно измѣнение, съкращение на линията или каквато и да било реформа въ трасето, да каже: „Не, не съмъ съгласна“. Предприемачътъ нѣма право да иска никакво обезщетение. Само едно гарантира държавата на предприемача: крайнитъ станции и промеждутъчнитъ станции, числото на коловозитъ и още едно или две нѣща. А въ една желѣзнопътна постройка има маса разнообразни работи отъ най-сѣществень характеръ. Предприемачътъ е длъженъ да се подчини на желанието и волята на държавата. Съ една речъ, отъ гледна точка на единъ документъ, на единъ договоръ, държавата запазва най-добре своитъ интереси и своето надмощие надъ предприемача. Само въ единъ случай е дадено право на предприемача да иска извъндоговорни изплащания — въ случая, когато ще му се заповѣда една работа извънъ принципитъ на плана и на строителството и когато той, преди да го екзекутира, каже: „Това е извънъ принципитъ на работата, искамъ да ми бѣде заплатено“. Съ една речъ държавата държи здраво въ рѣцетъ си предприемача. Държавата е истински господарь, истински чорбаджия на своята работа.

Но и предприемачътъ си е запазилъ едно право, което днесъ се явява извънредно сѣществено и което праздо днесъ е собствено предметъ на спороветъ. Предприемачътъ си е запазилъ правото да му се заплати въ злато. Въ чл. 29 отъ поемнитъ условия, който азъ искамъ, да ви прочета текстуално, е казано: (Чете) „Сумата à forfait, както и подробнитъ цени за приготвянето плащанията срещу смѣтка, се подразбиратъ въ златни левове.“

Плащанията ще ставатъ половината въ злато и половината въ сребро по срѣдния курсъ на банката за покупка и продажба на златото въ деня на изплащането“.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това е важното.

Н. Мушановъ (д): (Възразява нѣщо)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Видѣ ли арбитражнитъ сѣдилища на какво основаватъ валоризацията?

Н. Мушановъ (д): Има законъ, който забранява валоризацията.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ казахъ, че арбитражнитъ сѣдилища правятъ не валоризация, а девалоризация. Тѣ ценятъ всичко, споредъ поемнитъ условия, въ злато и намаляватъ стойността, като девалоризиратъ, а не я увеличаватъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ ще Ви кажа пѣкъ противното.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ Ви казвамъ отъ какво сж изхождали арбитражнитъ сѣдилища — отъ чл. 29 на поемнитъ условия.

Н. Мушановъ (д): Има законъ въ страната, че се плаща книженъ левъ. Щомъ признавате по-голѣми суми, валоризирате!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: У насъ за металическата монета има два закона. Единиятъ е законътъ за задълженията и договоритъ, дето ясно е казано, че никакъвъ курсъ на банкнотата не може да замѣни ефективния металически левъ и другиятъ законъ е на Калчо Консуловъ.

Н. Мушановъ (д): Златниятъ левъ се плаща съ книженъ левъ — това е законъ на държавата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ Ви обяснявамъ какъ е.

А. Поповъ (д. сг): Г-да! Чл. 29 отъ поемнитъ условия изрично стипулира за предприемача правото да получи форфетерната стойностъ въ злато — половината въ злато и половината въ сребро по курса въ деня на изплащанията.

Тия членове отъ поемнитъ условия азъ счетохъ за необходимо да процитирамъ, защото, както ще видите, тѣ иматъ значение за правилното изяснение на спора, защото тѣ сж доминирующы надъ останалитъ членове, които по настоящия споръ нѣматъ значение. При тѣзи условия предприемачитъ започнаха и свършиха всички предприятия съ изключение на линията Мездра—Видинъ, която и поради войната бѣ довършена отъ държавата и защото е предвидено въ поемнитъ условия, че, ако се отвори война и войната продължи повече отъ 3 месеца, предприемачътъ има право да се откаже отъ продължаване на работата. Отъ експертнитъ комисии по всички тѣзи арбитражни процеси се констатира, че предприемачитъ сж дали едни добри и здрави линии, а линията Тръвна—Борушица—Тулово, както ви е известно, е линия, която прави честь на нашитъ инженери и строители и служи за показъ на всѣки чужденецъ, който иска да се запознае съ желѣзнопътната мрежа у насъ. Но единъ фактъ е безспоренъ — че нашитъ предприемачи, които се бориха съ чужденцитъ, се показаха неопитни. Тѣ дадоха много низка цена. Това е нагледно отъ цифритъ, които ви приведохъ. Отъ тѣхъ се вижда, какво сж искали французитъ, какво сж искали германцитъ и унгарцитъ и какво сж искали нашитъ предприемачи. Нашитъ предприемачи не знаеха какво значи строене на желѣзнопътни линии, тѣ нѣмаха опитността на чужденцитъ, които не само притежаватъ повече технически сръдства, но иматъ и голѣмата опитностъ на строители и по-лесно могатъ да се справятъ съ стихийтъ и други препятствия. Нашитъ предприемачи останаха измамени. И споредъ даннитъ въ дѣлата, всички предприятия сж изгубили. Това е, струва ми се, единъ общезвестенъ фактъ. Всички наши предприемачи се намираха на края на пропастьта. Значи, тѣ оставиха едно национално благо, каквото представляватъ държавнитъ желѣзници и пристанища у насъ, а сами тѣ огидоха къмъ опростяване.

Презъ време на строежитъ между предприятията и държавата сж възникнали маса спорове; рекламациитъ и контрарекламациитъ сж текли всѣки день. Следъ предаването на линиитъ, следъ като предприемачитъ изпълниха задълженията си, дойде моментътъ да искатъ, щото тѣхнитъ рекламации, възникналитъ между тѣхъ и държавата спорове, да бѣдатъ ликвидирани и разрешени и замолиха това да стане чрезъ арбитражни сѣдилища.

Г. г. народни представители! Тукъ се каза: „Защо е дадена тази милостъ на предприемачитъ, да се разрешаватъ спороветъ чрезъ арбитражни сѣдилища? Защо не сж изпратени въ обикновенитъ сѣдилища, тамъ да се разрешатъ тѣзи спорове?“ Азъ не зная, дали ще се намѣри човѣкъ, запознатъ съ уредбата на нашитъ сѣдилища, които азъ дълбоко уважавамъ, който да си въобразява, че е било възможно рекламациитъ на предприемачитъ да бѣдатъ разрешени отъ обикновени сѣдилища. Това би било равносилно на отказъ на правосѣдие.

Н. Мушановъ (д): Можеше да се дадатъ на обикновенитъ сѣдилища съ специална процедура.

А. Поповъ (д. сг): Знаете ли какво представляватъ тѣзи предприятия, г. Мушановъ?

Н. Мушановъ (д): Още въ 1915 г. ние сме поддържали да се отнесатъ спороветъ въ обикновенитъ сѣдилища съ

специална процедура, където да се решат окончателно, а да не се прибавя към арбитражъ.

А. Поповъ (д. ст): Материалът по тѣзи спорове е огроменъ. Само исковата молба на предприятието Търново — Тръвна — Борушица е напечатана на 800 страници голѣм форматъ на френски езикъ. Анекситъ къмъ нея сѫщо голѣм и се състои отъ хиляди страници. Нашиятъ контра-мемоаръ само по това предприятие съдържа близо 1.000 страници. А има и други материали — административни преписки, планове, експертизи, производства и т. н. Увѣрявамъ ви, че, ако всичко това трѣбваше да се представи тукъ, необходимъ щѣше да бѣде единъ камионъ, за да се натоварятъ всичкитъ книжа по тѣзи процеси. И питамъ азъ: възможно ли бѣше тѣ да се гледатъ въ нашитъ обикновени сѣдилища? Кѣде щѣше да се намѣри докладчикъ, който да проучи тази материя; кѣде щѣше да се намѣри съдъ, който непрекъснато да заседава една година само по едно-две дѣла?

Н. Мушановъ (д): Никога единъ обикновенъ съдъ нѣмаше да заседава две години, както арбитражниятъ. Въ единъ месецъ щѣше да свърши.

А. Поповъ (д. ст): Азъ Ви поздравлявамъ!

Н. Мушановъ (д): Това е мнението на всички хора, които бѣха въ процеситъ. Най-късно въ единъ месецъ можеха да свършатъ.

А. Поповъ (д. ст): Надейте говори така. Не можеше да се свършатъ въ единъ месецъ. Само разпорѣтъ, докладътъ на едно дѣло не можеше да стане въ единъ месецъ.

Н. Мушановъ (д): Безспорно, както се влачеха дѣлата.

А. Поповъ (д. ст): Азъ съмъ съгласенъ, че тѣзи дѣла бѣха влачени, но тѣ траяха по година и половина. Вие познавате експедитивността на г. Сокеровъ и знаете колко време заседава съдътъ подъ негово председателство.

Н. Мушановъ (д): Колко часа заседаваха? Два часа преди обѣдъ. Азъ ще ви кажа колко часа сѫ работили арбитражниятъ сѣдилища.

А. Поповъ (д. ст): Но, г. г. народни представители, това не е само у насъ. Навсѣкѣде въ цѣлъ свѣтъ се учредяватъ арбитражни сѣдилища по спорове относително постройката на желѣзници и пристанища. Въ Франция, въ Италия само съ арбитражъ сѫ разрешавани подобни спорове, защото това е най-бързото, най-ефикасното, най-доброто правосѣдие за ликвидирането на такива, мога да ги нарека, грандиозни, колослни процеси. И зѣ се чудя, като виждамъ, че нѣкои само така, за да направятъ възражение, казватъ: „Защо не отидоха въ окръжния съдъ?“ Ако тѣзи процеси бѣха отишли въ окръжния съдъ, внучиятъ на предприемачитъ не можеха да дочакатъ разрешаването имъ. Тукъ има адвокати, които знаятъ какъвъ е обикновениятъ съдъ за голѣми, за комплицирани процеси по специална материя, какъвто е материята за постройката на желѣзнопътни линии и пристанища, където, за да се изучатъ само терминитъ, ще трѣбва да се минатъ месеци. И както практиката въ чужбина, така и практиката у насъ е доказала, че единствениятъ пътъ, най-бързъ и най-полезенъ за двѣтѣ страни за разрешаването на такива спорове, е пътътъ на арбитража. Но това е мое мнение. Обаче това е било мнението и на нашия законодатель. Нашиятъ законодатель е възприелъ да бѣдатъ учредени арбитражни сѣдилища за разрешаване на тѣзи спорове. Двата закона за арбитражнитъ сѣдилища отъ 1915 и 1924 г., за които преждеговорившиятъ говориха, сѫ едно безспорно доказателство, че законодателятъ е намѣрилъ арбитражния съдъ за най-удобния, за да се разрешатъ подобни спорове. Такива е имало, както въ казахъ, и въ миналото у насъ, имало ги е и въ Франция, и въ Германия, и въ Испания, и въ Италия, и навсѣкѣде, където е имало голѣми строежи и където се е изисквало много компетентности, много трудъ, много време, за да може да се ликвидира съ тѣхъ. Това, което трѣбва да се констатира отъ създаването на тия два закона, е, че съ отдаването за разрешаване на тия спорове отъ арбитражния съдъ, държавата и предприятията сѫ искали да ликвидиратъ веднѣжъ винаги, спорътъ да се разреши по начинъ възможно най-бързъ и по начинъ да нѣма ония протакания, да нѣма апели, да нѣма касации, да нѣма прегледи — да се разреши веднѣжъ за винаги.

Това е изрично опредѣлено, изрично посочено въ законъ отъ 1915 г. Нѣкои отъ господата, както и преждеговорившиятъ, казахъ: „Азъ не съмъ доволенъ отъ туй дѣло, то е разрешено несправедливо, да го изпратимъ да го разгледатъ пакъ“. Г. г. народни представители! При наличността на единъ специаленъ законъ може ли да става дума, поради това, че решението не удовлетворява чувството на справедливостъ на единъ народенъ представител, той да влѣзе въ ролята на нѣкакъвъ голѣмъ арбитъръ и да каже: „Азъ искамъ да се пререша това дѣло“. При текста на тия два закона, това е абсолютно невъзможно, това е свършено изключено. И когато този въпросъ, както по всичко се вижда, се иска да се обтърне въ политически въпросъ, питамъ азъ: сегашното ли правителство създаде закона отъ 1915 г., където всички тия въпроси за компетентността на арбитражния съдъ сѫ поставени?

Д. Гичевъ (з. в): Преди да приложите закона, трѣбваше да го направите по-добъръ, за да защитите интереситъ на фиска. (Възражения отъ сговориститъ)

А. Поповъ (д. ст): Арбитражниятъ съдъ, следователно, съществува по силата на единъ специаленъ законъ.

Азъ искахъ да очертая съ нѣколко думи какво е арбитраженъ съдъ, но това направи преждеговорившиятъ, г. Петко Стайновъ. Арбитраженъ съдъ, или както законътъ го нарича помирителенъ съдъ, това значи помирителъ, единъ институтъ, една съдебна инстанция, която ще разреши спора между две страни въ рамкитъ, които сѫ му дали самитѣ страни и законътъ, който е създаденъ, както е въ специалния случай, тѣй като се касае за държавата. Понеже арбитражниятъ съдъ е помирителенъ, то по силата на закона има едно голѣмо различие между арбитражния съдъ и обикновения съдъ. Това различие се състои въ това, че арбитражниятъ съдъ, както изрично е казано въ чл. 1240 отъ закона за гражданското съдопроизводство, следъ като разгледа дѣлото, издава решения по съвѣстъ, което ще каже *ex ego et homo*. Това ще по намѣрите навсѣкѣде, легнало въ арбитражнитъ решения, на които супер-арбитъръ бѣше г. Бернаръ, на които арбитри бѣха Бари, Коломбо и пр. знаменитости. *Ex aequo et bono*, т. е. намираме, че трѣбва да се даде това и това, защото е справедливо. Когато се касае за решения отъ обикновения съдъ, респективнитъ чл. чл. 629 и 634 отъ закона за гражданското съдопроизводство не говорятъ за решения по съвѣстъ, а казватъ, че решенията се издаватъ по закона, по фактитъ, по доказателствата, и по доводитѣ на странитъ. Гражданскиятъ съдъ, както това е известно на всѣки правникъ, на всѣки юристъ, съдия и адвокатъ, може да е убеденъ, че една кауза е справедлива, но ако нѣма доказателства за нея, ако нѣма законъ за нея, нѣма да уважи иска, и обратното. — може да е убеденъ вътрешно, че една кауза е несправедлива, но ако е доказана съ доказателства, които законътъ счита за годни, за перфектни, съдътъ ще осѣди.

Н. Мушановъ (д): По съвѣстъ арбитритъ могатъ ли да измѣнятъ законитъ? Този е по-сериозниятъ въпросъ.

Министъръ-председателъ А. Лячевъ: Ще дойде и до това, имайте малко търпение.

А. Поповъ (д. ст): Важно е, г. г. народни представители, да се разбере това, защото между васъ има хора, които не сѫ направили тази разлика, а тя е разлика на законодателя, тя е разлика, която произхожда отъ характера и назначението на единия съдъ и отъ характера и назначението на другия съдъ. Единиятъ съдъ, както казахъ, помирява, ликвидира, свършва, а другиятъ съдъ прилага закона, прилага доказателствата формално; после ще се отиде въ по-горната инстанция, ще се отиде въ Касационния съдъ и той ще реши формално. Тамъ можете да говорите, че сте прави и че другитъ сѫ криви. Формално се гледа. Като имаме предъ видъ тази основа, законната, юридическата, за разликата между коронния, да го нарека, гражданския съдъ и арбитражния съдъ, ще видите по-сетне, че не е тѣй лесно да се каже: „Несправедливо е постановено, незаконно е постановено“, защото при арбитражния съдъ доминира справедливостта, доминира съвѣстното, правилното, удобното споредъ неговата съвѣстъ и неговитъ разбирания.

Н. Мушановъ (д): Но мотивирано, не инквизиционно.

А. Поповъ (д. сг): Да, мотивирано.

Н. Кемилевъ (д. сг): Г. Малиновъ е отдавна въ тѣзи работи, но не идва да ни освѣтли. Азъ и вчера казахъ, че по този голѣмъ въпросъ искаме да чуемъ г. Малиновъ, който е въ дѣното на тази работа отъ 1915 г. и който, мисля, съ министерско постановление, непотвърдено отъ тукъ, е освободенъ да плаща данѣкъ върху възнаграждението си.

Н. Мушановъ (д): Вие действително искате да правите такива закачки, които не сѣ за Парламента. Срамота е!

Н. Кемилевъ (д. сг): Не е срамота. Ние искаме голѣмийтѣ хора да дойдатъ тукъ да дадатъ своитѣ мнения.

Н. Мушановъ (д): Срамота е за достойнството на Парламента да се отнасяте така.

А. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Следъ като се създадоха двата закона, трѣбваше да се пристѣпи къмъ назначаване на сѣдиитѣ арбитри. Както и вчера се изтъкна отъ уважаемия мой приятелъ г. Стойчо Мошановъ, за суперъ-арбитри — другитѣ сѣдии се назначаватъ отъ странитѣ — бѣха подобрани най-достойнитѣ български магистрати, елитътъ, тѣзи, които стоятъ на върха на българското правосѣдие и на които сѣ възложени управленията на най-високитѣ сѣдебни инстанции. За такива бѣха избрани: първиятъ председател на Върховния касационенъ сѣдъ, главниятъ прокуроръ при сѣщия сѣдъ, главниятъ прокуроръ при Върховния административенъ сѣдъ, председателтъ на Русенския апелативенъ сѣдъ и председателтъ на Върховната смѣтна палата.

Н. Мушановъ (д): Кой е оспорвалъ честта и знанията на тѣзи сѣдии?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Имаше речи, които се свеждаха къмъ това.

А. Поповъ (д. сг): Азъ не говоря за Васъ, г. Мушановъ; Вие ги познавате. Азъ говоря за тѣзи, които не ги познаватъ, защото тукъ, въ Народното събрание, се говори, че ставали произволи, че се вършили дори непочтени нѣща.

Н. Мушановъ (д): Кой оспорва честта и познанията на тѣзи хора?

Министъръ Ц. Бобошевски: Каза се, че била станала една конспирация за ограбване на държавата.

Н. Мушановъ (д): Кой е казалъ това?

Министъръ Ц. Бобошевски: Единъ отъ ораторитѣ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Казаха, че решенията били неправилни.

Н. Мушановъ (д): Неправилни решения могатъ и най-почтенитѣ и авторитетни сѣдии да издадатъ. И тѣ могатъ да сгрѣшатъ. Кой, обаче, имъ отрича авторитета?

Т. Кънчевъ (д. сг): Вие го отричате.

Н. Мушановъ (д): Отричалъ съмъ авторитета и честта, имъ?!

Т. Кънчевъ (д. сг): Вашата теза бѣше, че тѣхнитѣ решения сѣ неправилно издадени и говорите за нѣкакви пжтеки. Това сѣ комедии, които правите.

Н. Мушановъ (д): Язѣкъ, че съмъ Ви училъ въ Търновско!

Т. Кънчевъ (д. сг): Азъ бихъ билъ много жалѣкъ, ако бихъ билъ Вашъ ученикъ.

Н. Мушановъ (д): Аслж такива ученици могатъ да направятъ да те е ядъ, дето си живѣлъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Добре съмъ направилъ, че не съмъ Ви следвалъ, защото, ако бѣхъ Ви следвалъ, Вие щѣхте да ме научите да вървя по тѣснитѣ пжтеки на една долна демагогия.

Н. Мушановъ (д): Много хубаво стана, че съмъ се отървалъ отъ Васъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Много се радвамъ, че не съмъ възприелъ нищо отъ Васъ. Съжалявамъ онѣзи, които вървятъ подиръ Васъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ ще Ви видя като паднете отъ власт колко дни ще седите въ Търново. Три дена нѣма да можете да стоите тамъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Когато вървѣхъме съ Васъ, бѣхме добри, достойни.

Н. Мушановъ (д): Вие сте научили само лошото, нищо добро не сте възприели.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Т. Кънчевъ (д. сг): Достатъчно е да се видите кжде сте, за да се засрамите.

Н. Мушановъ (д): Все на туй мѣсто съмъ отъ 26 години. Тамъ (Сочи болшинството) не съмъ минавалъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Азъ имамъ Вашитѣ писма.

Н. Мушановъ (д): Тѣ сѣ много хубави. Отъ менъ само добри писма имате.

Т. Кънчевъ (д. сг): Азъ имамъ Вашитѣ писма, съ които искахте да Ви избираме.

К. Томовъ (з): И другъ пжтъ сме чували това нѣщо.

Н. Мушановъ (д): (Къмъ Т. Кънчевъ) Вие сте ме избирали!

Председателствуващъ А. Христовъ (Звъни)

А. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Изборътъ, следователно, на суперъ-арбитритѣ бѣше повече отъ сполучливъ. Той падна върху най-авторитетнитѣ, каквито е възможно да има у насъ, въ България, между българскитѣ магистри. Това сѣ нашитѣ Бернаръ, Коломбо, Бари, които видѣхъме като чужденци по други адбитражни дѣла. Следователно, не може да се прави упрѣкъ, че правителството, при избора на суперъ-арбитритѣ, е желало да се избера тѣ угодни за една или за друга кауза хора. За честта на българското правосѣдие, за честта на тия голѣми сѣдии, азъ отблъсквамъ всѣки помисълъ за пристрастие, лицепритие или други побуждения. Тѣзи сѣдии сѣ решили дѣлата тѣй, както сѣ разбирали, а разбираанията имъ сѣ най-компетентнитѣ може би измежду разбираанията на всички насъ-тукъ.

Позволете ми да кажа, че не по-малко сполучливъ изборъ — себе си изключвамъ — стана и при назначаването на защитницитѣ на държавата. Между тѣхъ личатъ имена, които се ползуватъ съ всеобщо уважение.

Н. Мушановъ (д): Недейте ги хвали, защото г. Кемилевъ ще се разсърди.

Н. Кемилевъ (д. сг): Напротивъ, азъ искамъ да ги чуя.

А. Поповъ (д. сг): Между тѣхъ сѣ г. Малиновъ, г. Джадровъ, г. Петко Стояновъ, г. Миланъ Марковъ и други — да не ги изброявамъ — които съ достойнство поеха да защищаватъ държавнитѣ интереси. Хубаво направи тогава правителството, че въ своя изборъ се спре на хора отъ различни политически партии, съ различни убеждения, защото иначе, при нашата съмнителна душа, при нашето възпитание, при нашия менталитетъ, да отричаме всѣкого достойнство у нашитѣ противници, кой знае какво би станало! Но въ лицето на тия господа всѣки може да бѣде убеденъ, че държавнитѣ интереси бѣха добре защитени, бѣха поставени въ най-правъ пжтъ и че се направиха всички усилия, за да могатъ да бждатъ тѣ дотолкова добре защитени, доколкото бѣше възможно, споредъ договорнитѣ условия и споредъ всички други доказателства по дѣлото.

Г. г. народни представители! Следъ конституирането на сѣда, следъ назначаването на защитници отъ дветѣ страни,

първата работа беше да се съставят, съгласно закона, помирителните записи, т. е. да се набележат условията, рамките, въ които ще се движи помирителният съдъ, обектите на споровете, които той ще има да разреши. Тази работа е една сериозна работа, и ние, защитниците на държавата, имаме многократни съвещания какво да сложим, какъ да го сложим, какъ да го обосновемъ.

Единъ е пунктътъ отъ помирителния записъ, който обръща вашето внимание и по него като-че-ли има известни различия — това е пунктътъ за валоризацията. Каза се отъ много отъ преждеговорившите: „Защо вие поставихте въ помирителния записъ въпроса за валоризацията? Арбитражътъ нѣмаха право да се произнасятъ по този въпросъ“. Тъ считатъ въпроса за валоризацията като единъ излишенъ въпросъ, единъ опасенъ въпросъ, който не е трѣбвало да легне въ помирителния записъ. Пълно заблуждение, г-да! Споредъ моето разбиране и споредъ разбирането на всички защитници, които бѣха въ процеса, въпросътъ за валоризацията се постави заради туй, защото той бѣше единъ отъ голѣмитъ, да не кажа най-голѣмиятъ отъ споровете между предприемачитъ и държавата. Защото предприемачитъ искаха да имъ се заплати единъ, левъ злато равенъ на 27 или 26 книжни лева, а ние казахме: държавата ще ви заплати единъ левъ банкнота. Отъ този по-голѣмъ споръ между предприемача и държавата имаше ли? Кажете! И знаете ли какъ се повдигна, откъде излѣзе инициативата за полагането на този въпросъ? Той излѣзе отъ защитниците на държавата. Да, да, ако г. Малиновъ е тукъ, . . .

Н. Мушановъ (д): Вѣрно е това, никой не го оспорва.

А. Поповъ (д. сг): . . . той щѣше да ви каже: „Да това е така“.

Н. Мушановъ (д): И азъ казвамъ да.

А. Поповъ (д. сг): Защо?

Н. Мушановъ (д): Защото ви бѣше много страхъ, че могатъ да присѣдятъ въ злато.

А. Поповъ (д. сг): Безсѣмнено. Защото азъ ви прочетохъ чл. 29 отъ поемнитъ условия, кждето се казва, че ще се плати въ злато или въ сребро.

Н. Мушановъ (д): (Възразява нѣщо)

А. Поповъ (д. сг): Бждете търпеливи, защото този е най-важниятъ въпросъ. — Но има и други съображения: защото противната страна, покойниятъ Сава Иванчевъ казваше: „Не желая да се поставя въпросъ за валутата; този въпросъ е безспоренъ между насъ; ние сме го уредили въ нашия договоръ; какво ще споримъ сега за него; ние спорихме, когато съставяхме договора; днесъ тоя въпросъ за насъ и за съда е безспоренъ“. А вие познавате адвокатскитъ достойнства на Сава Иванчевъ — той знаеше какво говори, той знаеше защо настоява, той знаеше, че арбитражниятъ съдъ най-подиръ ще каже: „ex aequo et bono“, както казаха всички арбитражни съдилища въ своитъ решения. „Държавата трѣбва да плати злато“ — отъ тамъ захвататъ. Всичкитъ — не единъ съставъ, а и съставътъ на г. Соколовъ, и съставътъ на г. Карагѣзовъ, и този на г. Крафти, и този на г. Генадиевъ, всичкитъ до единъ — казватъ: ще се плати злато. Обаче чрезъ помирителния записъ дохода въ ролята си на валоризатори . . .

Министър-председателъ А. Лячевъ: Девалоризатори.

А. Поповъ (д. сг): Девалоризатори.

Н. Мушановъ (д): Върховниятъ касационенъ съдъ така ли казва въ практиката си? Моля Ви се да не забравите и този въпросъ. И на него да се спрете.

А. Поповъ (д. сг): Ще кажа, г. Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): За да се уяснятъ въпроситъ.

А. Поповъ (д. сг): Значи, въпросътъ е за девалоризация, а не за валоризация, понеже съдътъ казва — въ всичкитъ си разнообразни състави — че държавата трѣбва да плати въ златни левове. За него, за съда, тоя въпросъ се доказва, той е въпросъ безспоренъ. Но какъ мислите вие,

г-да, и специално Бие, уважаеми г. Мушановъ? Нима този въпросъ е толкова лекъ, както искате да го представите, толкова безспоренъ? Че отъ где накѣде?

Н. Мушановъ (д): Защото не е лесенъ, затуй дириимъ начинъ да го разрешимъ.

А. Поповъ (д. сг): Защото не е лекъ, защото имаме работа съ арбитраженъ съдъ, който съди по справедливостъ и по съвѣсть, . . .

Н. Мушановъ (д): Който само законитъ трѣбва да приложи.

А. Поповъ (д. сг): . . . затуй той решава така, както неговата съвѣсть и справедливостта диктуватъ.

Н. Мушановъ (д): Тамъ е всичкиятъ споръ, който имаме — позволете да го кажемъ. Затуй дириимъ начина да излѣземъ отъ тамъ.

А. Поповъ (д. сг): Въпросътъ за валоризацията е сложенъ и голѣмъ въпросъ.

Н. Мушановъ (д): Е, туй то!

А. Поповъ (д. сг): Той вълнува не само нашата срѣда — той вълнува много други хора, той вълнува и вилиѣ въ цѣла Европа. И въ разнитъ страни различно го разрешиха. И навсѣкѣде почти, кждето имаше обезценяване на монетата, принципътъ за валоризирането се възприе отъ съдилищата. Той се възприе и у насъ отчасти. Азъ ще ви прочета две решения на нашия Върховенъ касационенъ съдъ, кждето той го възприема и у насъ, макаръ че има други случаи, кждето не го е възприелъ — това не отричамъ.

Б. Павловъ (д): Новитъ решения кои сж?

А. Павловъ (д. сг): Ще Ви кажа, г. Павловъ. Най-новото решение, това е решението по чл. 565 отъ закона за задълженията и договоритъ: касационно решение № 72 отъ 29 януарий 1928 г.

Министъръ Ц. Бобошевски: Много прѣсно.

А. Поповъ (д. сг): Въ него Върховниятъ касационенъ съдъ признава, че влогове въ земледѣлски банки въ злато се повръщатъ и изплащатъ въ злато.

Нѣкой отъ сговориститъ: Влогове! Разбрахте ли?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Ама дългосрочни, лихвоносни.

А. Поповъ (д. сг): Безразлично: дългосрочни или краткосрочни. (Възразения отъ лѣвицата)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

А. Поповъ (д. сг): Друго решение има, на общото събрание, № 8 отъ 15 октомврий 1925 г., въ което Върховниятъ касационенъ съдъ разрешава въпроса и принципа, че въпрѣки запрещението на търговията съ злато, не е запретиено на странитъ да уговарятъ и да се екзекутиратъ въ злато. Това сж решенията на Върховния касационенъ съдъ.

Да ви кажа и трето. Вие знаете, че нѣкои застрахователни дружества възприеха — не всички, нѣкои отъ тѣхъ — принципа на валоризирането. По такъвъ начинъ се ликвидираха сѣлскитъ съ застрахователното дружество „Ню-Йоркъ“. По такъвъ начинъ ще ликвидира Чиновническото застрахователно дружество.

Министър-председателъ А. Лячевъ: Мжчи се.

А. Поповъ (д. сг): Мжчи се, но ще ликвидира — както дава увѣрения.

Н. Мушановъ (д): Както и ние сега се мжчимъ.

А. Поповъ (д. сг): Следователно, не може да се каже и не трѣбва вие да казвате, че по тоя въпросъ не може да се говори вече. Напротивъ, г. г. народни представители, той бѣше опасниятъ въпросъ. Тамъ ние искахме да спече-

лимъ каузата, чрезъ вмъкването му въ помирителния записъ. И г. Малиновъ бѣше най-щастливиятъ, когато ние дори заплашихме противната страна, че ако не се съгласятъ тъй да бѣде, нѣма да подпишемъ помирителния записъ. Питамъ ви тогава: каква заслуга на защитата представлява фактътъ, че постави въпроса за валутата на решение отъ арбитражния съдъ, който безъ това щѣше да осъди държавата да плати пѣленъ наполеонъ?

Н. Мушановъ (д): Никога не можеше да го направи това — съгласно законитъ на страната.

С. Савовъ (д. сг): Едно време преди 20 години г. Ляпчевъ казваше отъ тая банка, че който вложи злато, ще му се върне пакъ злато. И азъ отидохъ при единъ селянинъ, мой повѣреникъ, и споредъ окръжното на г. Ляпчева го посъветвахъ да внесе 120 наполеона въ банката. Обаче сега му ги връщатъ 120 л. книжни пари, съ които едно теле не може да си купи. (Възгрявания отъ земледѣлцитъ) Мълчете вие тамъ, които създадохте разбойнически закони.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Савовъ! Тоя Вашъ повѣреникъ не е уговорилъ съ Земледѣлската банка, че внася 120 наполеона металически, въ злато.

С. Савовъ (д. сг): Уговорено е.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако така е уговорилъ, не може да му се върнатъ съ банкноти, защото и презъ време на инфлацията Народната банка издаде окръжно и получаваше влогове въ звонки, металически монети, съ задължение да ги върне въ звонкови, златни монети. Какво приказвате вие тия работи!

Н. Мушановъ (д): Ние приказваме за задължения въ злато.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ви посочвамъ фактитъ.

К. Пастуховъ (с. д): (Възразява нѣщо)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А бе, позволи ми да зная много добре тия работи. Азъ ви соча факти.

К. Пастуховъ (с. д): Понеже никой не даваше злато, издаде се окръжно, че който внесе въ банката злато, ще му се върне пакъ злато. А сега: нови работи, нови времена, нови условия!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ви соча факти.

А. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Подписанъ помирителния записъ — съдилищата се учредиха и започнаха да разглеждатъ дѣлата. Ние, защитниците на държавата, водѣхме борба, и то смѣла борба, голѣма борба, а мога да кажа, че успѣхме да разбиемъ много отъ позицитъ на предприемачитъ, застъпени пакъ отъ достойни защитници адвокати. Тѣхното желание да раздрусатъ и да унищожатъ договора като форфетеренъ, ние го разбихме. Тѣхнитъ претенции по отдѣлнитъ рекламации ние ги разбихме. И ако искате да знаете, въ тия рекламации предприятия успѣха да прокаратъ основни пера съвършено малко и ограничено. Размѣрътъ на сумитъ, които имъ се присъдиха, се дължи главно на два фактора: първо, дължи се на лихвитъ, които текатъ въ периодъ отъ 20 години, и второ, дължи се на девалоризираната валута. Имайте предъ видъ, г. г. народни представители, че предприятията бѣха представили рекламации за около 6½ милиарда лева.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Не плащатъ мита — разбира се.

А. Поповъ (д. сг): Не плащатъ мита, г. Григоръ Чешмеджиевъ, но азъ искамъ да Ви кажа какъвъ бѣше размѣрътъ на иска. И всичкитъ тѣхни искания бѣха обосновани, не необосновани. Ако обичате, прочетете единъ тѣхенъ мемоаръ, работенъ въ продължение на 3—4 години отъ видни адвокати, и ще видите, че като искова молба той е доста издържанъ и доста мотивиранъ; не може да кажете така че било само бѣкели. Но трѣбваше да се води

борба по всѣки пунктъ, по всѣко перо. Ние оборихме тѣхнитъ искове и тѣ се уважиха въ размѣритъ, които вие знаете. Въ никакъвъ случай ни едно предприятие не спечели толкова, колкото спечелиха предприятията при арбитражнитъ съдилища отъ сѣдии чужденци. Но върно е, че въ нѣкои отношения ние не успѣхме. Ние, напр., се борихме да се даде левъ за левъ. Това бѣше нашата теза.

Н. Мушановъ (д): Права бѣше!

А. Поповъ (д. сг): Права бѣше, г. Мушановъ, докато не бѣше се произнесълъ съдътъ, че не е права. Като защитници ние туй искахме, като, безъ съмнение, отрикахме почти всички тѣхни искания. Ние се борихме за тази работа.

Н. Мушановъ (д): Да, знаемъ! И ние сме се борили.

А. Поповъ (д. сг): Но съдътъ, който седи надъ насъ, който седи надъ васъ, който седи надъ всички, каза друго. Азъ лично — ако това ви е приятно — намирамъ, че действително нѣкои уважени пера не трѣбваше да се уважаватъ. Борихъ се за това като защитникъ на държавата, но съдътъ реши другояче; и оттукъ, г-да, моето изложение като защитникъ на държавата престана, защитникътъ на държавата отстъпва мѣсто на народния представителъ и на юриста. И казвамъ азъ: борихме се както въ всѣки процесъ; отстоявахме нашитъ позиции съ достоинство, това ще Ви потвърдятъ Вашитъ приятели, ...

Н. Мушановъ (д): Туй не Ви оспорваме.

А. Поповъ (д. сг): ... но съдътъ не ни послуша за всичко. Съдътъ за известни наши твърдения каза: „Да, прави сте“, за други каза: „Не сте прави“ и издаде своитъ решения, които влѣзоха въ законна сила. Ето тамъ е вече цѣлиятъ въпросъ: влѣзоха въ законна сила. А какво значи „решение въ законна сила“, не на мене подлежи да ви го разправямъ, защото то е вече аксиома. Чл. 801 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство казва — ще ви прочета изрично текста: (Чете) „Решението, което е влѣзло въ законна сила, е задължително не само за странитъ, но и за сѣда, който го е постановилъ, а сѣщо и за всичкитъ други сѣдебни и присѣствени мѣста и длъжностни лица, и тѣ не трѣбва въ никой случай да пререшаватъ свѣршеното съ това решение дѣло“. Законъ светъ мога да кажа.

Н. Мушановъ (д): *Dura lex, sed lex.*

К. Къччевъ (д. сг): Не е *dura lex*.

А. Поповъ (д. сг): Светъ принципъ, въведенъ въ всички цивилизовани и правови държави. Какво да правимъ сега! Издадено решение, влѣзло въ законна сила! Сведете сега въпроса до най-естественото заключение: какво се иска отъ насъ съ предложението на г. Януловъ? Единъ договоренъ съдъ между странитъ, при борба между странитъ, съ компетентността на съдъ издаде решение, влѣзло въ законна сила. Това решение пакъ по силата на законъ е неприкосновено и никоя властъ нѣма право да го измѣни въ никакъвъ случай. Казва ви се: „Ще го измѣнимъ, не е хубаво туй решение, не е правилно, не е законно, не е справедливо!“ Къде отиваме и къде ще стигнемъ? Има ли начало, има ли край въ подобенъ начинъ на сѣждане? Какво ще направимъ съ нашето правосѣдие, на какво ще го обрѣнемъ, какъ ще го оскъбимъ, ако ние можемъ наистина съ факта, че сме народни представители, да кажемъ: „Сѣдъ! Ти, въ името на твоята властъ, въ името на царъ, въ името на законъ, издавашъ решения, влѣзли въ законна сила и то за частно-граждански отношения. Кой те натовари да ги издавашъ?“ — „Самитъ страни“. „Кой ти повѣри тия интереси?“ — „Самитъ страни“. Ние ще кажемъ: не, ние не даваме, не позволяваме, не е хубаво туй решение, ще го измѣнимъ — като махнемъ било една частъ отъ него, било цѣлото, както нѣкои се изказаха, единъ отъ съставитъ ще похвалимъ, другъ нѣма да похвалимъ, едно решение ни харесва, друго не ни харесва. Като-че-ли ние сме на панаиръ, та ще избираме конь или крава и ще казваме: харесва ни или не ни харесва; единъ казва хубава е, другъ казва не е хубава. Може ли по такъвъ начинъ да се действува, възможно ли е туй?

И сетне: какъ да измѣнимъ това решение? Тукъ ли да вдигнемъ ръка да го измѣнимъ, или да го пратимъ нѣкъде? Къде да го пратимъ? Я да се позамислимъ върху този въпросъ, той е много голѣмъ, извънредно много го-

дѣмъ въпросъ. Кждето и да го пратимъ, ще ни кажатъ: „Ние не можемъ да го разгледаме“. Касационниятъ съдъ не може да го разгледа, разбира се. Той е сѣщинска касация. Втори арбитражъ ли да правимъ, въ окръжния съдъ ли да отидемъ? Не, г-да! Безпѣтица! И когато уважаемиятъ г. Мушановъ казва: „Азъ ще ви намѣря една пѣточка“, азъ му отгонявамъ: защо ще търсимъ Вашата пѣточка, когато имаме правия, царския пѣтъ, хубавия пѣтъ на закона, защо ще се отклоняваме отъ него, та да вървимъ по нѣкаква стрѣмна пѣтека, която може да ни хвърли въ пропастьта?

Н. Мушановъ (д): Ние сме хвърлени въ пропастьта.

А. Поповъ (д. сг): Ако обичате, недейте се съгласява съ мене, г. Мушановъ, но не ме прекъсвайте, виждате, азъ говоря последователно.

Н. Мушановъ (д): Отсега нататкъ ли ще паднемъ въ пропастьта? Ние сме хвърлени въ пропастьта и дъримъ изходъ да излѣземъ отъ нея.

А. Поповъ (д. сг): На ония господа, които днесъ толкова поддържатъ, че можемъ да измѣнимъ това решение, бихъ имъ напомнилъ само, какво говориха тѣ по измѣнението на чл. 690 отъ търговския законъ, процесуаленъ законъ. Тамъ наредбата е само процесуална: кого да направимъ ищецъ и кого да направимъ ответникъ; тамъ нѣма никакво материално право, дадено нѣкому или отнето отъ нѣкого, тамъ има само една административна наредба на синдика или на дѣловодителя. Тия господа излѣзоха тогазъ и казаха: „Това е невъзможно“, макаръ че, както ви казахъ, тамъ е само процесуална наредбата. А днесъ изъ ежщитъ срѣди се поддържа съ една, извинете ме за думата, мажка лекота — че е много лесно и естествено да го направимъ — че можемъ тукъ 4 или 5 решения, издадени следъ две-годишенъ трудъ на сѣдии, съ единъ замахъ да ги отмѣнимъ. Ами, като създадемъ такъвъ единъ голѣмъ прецедентъ, и то по такива голѣми и сложни интереси, ние въ бъдеще всѣки день ще бждемъ занимавани съ такива въпроси. Всѣки недоволенъ отъ решенията на сѣдилищата, който има крупни интереси по търговски дѣла, по горски дѣла, всѣки день ще ни сезира съ подобни въпроси, и какъ ние ще му кажемъ, че туй не е наша работа, че ние не можемъ да се занимаваме съ такива въпроси? Ами нали той ще ни каже: „Вие отмѣните едно решение, защото не било справедливо — ами че и моето решение е несправедливо“, и ще ви наведе доводи, ще наведе аргументи. Тогазъ какво ще правимъ?

Г. г. народни представители! По въпроса се твърде много вледира. Азъ искамъ да внеса своя сромѣнъ дѣлъ за неговото разяснение, за неговото правилно поставяне и за неговото разбирање. Почитаемитъ народни представители, които се солидаризиратъ съ предложението на г. Януловъ, изтъкваха като най-силенъ аргументъ, аргумента, че обществото и общественото мнение се вълнувало, то считало, че тукъ действително имало несправедливостъ. Тази несправедливостъ най-ярко се очертава въ факта, че различнитъ сѣдилища различно валоризирали или девалоризирали. Да, г. г. народни представители, действително щѣше да бжде много добре, ако тѣ биха дошли до едно разбиране за общо девалоризиране. Но това сж отдѣлни сѣдилища, отдѣлни състави, които разрешаватъ отдѣлни случаи. Защото различнитъ рекламации на предприемачитъ не сж тождествени; тѣ произхождатъ отъ различни фактически основания. Следователно, всѣки единъ отъ тѣзи състави имаше предъ себе си една особена материя, съ която ще борави и съ която ще се справи. Всѣки отъ тѣхъ си туря известни преценки. Не е намъ право да се мѣсимъ въ тия преценки, когато не знаемъ, какво тѣ сж мислили въ тѣхната съвестна стая, когато не знаемъ, какъ тѣ по съвѣсть, както ги задължава законътъ, и по справедливостъ сж теглили на везнитъ какво да дадатъ, колко да дадатъ, защо да го дадатъ. Нека сега да ви обрѣна вниманието на факта, че арбитражниятъ съдъ, който най-много валоризира, който дава 50%, не дава пѣкъ лихви. Може би туй да е било съображението му, азъ не знамъ.

Въ всѣки случай, ако е въпросъ за обществено мнение, сѣдилищата никога не трѣбва да се влияятъ отъ общественото мнение, особено когато разрешаватъ граждански процеси, причинни въпроси, имотни въпроси. Тѣ могатъ да се повлияятъ неволно по дѣла углавни, по дѣла, кждето действително обществото взема пай и кждето, както знаете, сѣдебнитъ заседатели сж почти всѣкога налагащи се. Но по граждански дѣла за материални правоотношения общес-

твено мнение е ни въ клинъ, ни въ рѣжавъ. Азъ ще кажа, обаче, ако вие държите за обществено мнение, е добре, г. г. народни представители, и азъ държа за обществено мнение, но за друго обществено мнение, за общественото мнение на правниците, за общественото мнение на хора, които могатъ да си дадатъ отчетъ, какво нѣщо е единъ процесъ, какво нѣщо е единъ арбитраженъ съдъ, какво нѣщо е законъ и сѣдийска съвѣсть. Ами че ако дадемъ уважение на общественото мнение, което не е въ състояние да схване проблемата на единъ процесъ и назначението на единъ съдъ, ние ще оскърбимъ другото, просвѣтеното обществено мнение, ние ще оскърбимъ всички сѣдници, които утре пакъ ще бждатъ призовани отъ насъ да се произнасятъ по нашата сѣдба, по нашитъ граждански интереси и материални въпроси. Ето това обществено мнение въ случая ми е по-скѣпо, него азъ предпочитамъ въ настоящия случай. А туй обществено мнение казва: „Ще оставимъ сѣдитъ свободни да решаватъ тѣй, както тѣхната съвѣсть диктува“.

Г. г. народни представители! На туй обществено мнение ще платимъ данъ, ако трѣбва да платимъ данъ, защото, ако се повеждаме по другото обществено мнение, ние ще подкопаемъ издѣно основитъ на нашето правосѣдие. (Рѣжкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Борисъ Павловъ.

Б. Павловъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ слушахъ съ внимание и, мога да кажа, съ голѣмо внимание всичкитъ оратори, които излѣзоха на тая трибуна отъ срѣдата на болшинството да се изкажатъ по оня голѣмъ въпросъ, който вълнува всички ни. Отъ всички тѣхъ азъ чухъ единъ аргументъ, който е и мой аргументъ: „Сѣдебната властъ се е произнесла, ние се намираме предъ едно нейно решение, предъ него ние трѣбва да се преклонимъ“. Азъ бихъ казалъ съ по-голѣмъ жаръ, отколкото ония отъ страна на болшинството, които рѣжкоплѣскаха на тия думи много въ полза на този аргументъ, бихъ защитавалъ тая мисль, като веднага дължа да добавя, че когато се касаеше пакъ за престижа на сѣдната сѣдебна властъ, за престижа на всичкитъ наши касационни сѣдии, които се бѣха произнесли по единъ въпросъ, именно по въпроса за тълкуването на чл. 10 отъ закона за окръжнитъ съвети, това болшинство съ своя воля дойде да стрече авторитетната дума на българското правосѣдие. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣвицата. Възражения отъ сговориститъ)

П. Стайновъ (д. сг): Тамъ нѣмаше сѣдебно решение.

Б. Павловъ (д): Даже не единъ отъ вашата срѣда заяви, че най-послед касационнитъ сѣдии не заслужавали оная честь, която имъ се прави.

П. Стайновъ (д. сг): Присѣда нѣма. Азъ се чудя, какъ вие, като юристъ, можете да твърдите това, като нѣма сѣдебно решение.

Б. Павловъ (д): Азъ се чудя, г. професоре, на Вашитъ думи. Касае се за престижа на сѣдебната властъ, касае се за едно тълкуване, което тя дава на единъ законъ, и вие идете да ми кажете, че нѣмало абсолютно никакво значение това тълкуване, защото то не било по конкретенъ въпросъ. Когато се произнася сѣдебната властъ, нѣма значение, дали се произнася тя по единъ конкретенъ въпросъ, или се произнася общо. Азъ искамъ да изтъкна, че въ случая вие за вашитъ цели си служите ту съ престижа на сѣдебната властъ, ту отивате противъ нейния престижъ. Вие се явявате съ две лица. Ето кжде е разликата между насъ и васъ. Както казахъ въ самото начало, ние стоимъ на становището, че трѣбва да се пази престижътъ на сѣдебната властъ, че трѣбва да се тачи нейната авторитетна дума, че трѣбва да се тачатъ нейнитъ решения. Но това не значи, че Камарата не може и не трѣбва да вземе решение по онзи голѣмъ въпросъ, който е сложенъ днесъ тукъ за разрешение.

Това е отговорътъ на оня аргументъ, който се изнася отъ оная срѣда. (Сочи сговориститъ)

Но общо азъ дължа да дамъ единъ другъ отговоръ на всички ония аргументи, които се изнесоха отъ ежщитъ г. г. оратори отъ тукъ: „Както щете разбирайте въпроса, но вие не забравяйте едно: че въпроситъ, който повдигатъ арбитражнитъ сѣдилища, сж предметъ на дебати, сж пред-

метъ на критика не само въ Парламента, не само въ печата, но предъ още много други аудитории. Тѣзи въпроси се слагатъ много горещо и въ дълбинитѣ на широкитѣ народни маси. Отъ тѣхъ вече мнозина коватъ знамена, издигатъ лозунги. Но редомъ съ това, азъ трѣбва да отбележа, че негодуванието противъ тия арбитражни решения се шири въ всичкитѣ срѣди — и забележете, г. г. народни представители — въ всички срѣди.

Т. Кънчевъ (д. сг): Вие го създавате.

Б. Павловъ (д): Отъ срѣдата на капиталиста предприемачъ до срѣдата на последния наемени работникъ; отъ срѣдата на най-крайната дѣсница до срѣдата на най-крайната лѣвица.

А. Пиронковъ (д. сг): Фрази.

Б. Павловъ (д): Предприемачътъ смѣта, че по отношение на едни сждѣтъ е билъ мешеха, по отношение на други той е билъ майка. Работникътъ, заедно съ него и акордантътъ въ тия предприятия, смѣта, че е ограбенъ — и съ право. Защо, ако на предприемача за единъ левъ се плаща 30 или 50 л., на работника, на акорданта, за неговия левъ, да се плати само левъ? (Оживление)

Д. Ивановъ (з. в): Защото онзи е беденъ и не може да отиде до арбитражно сдилище — затова.

Б. Павловъ (д): Така че въпроситѣ сж отъ голѣмо знание. Това се чувствува отъ всички; това се чувствува и отъ онѣзи, които, като управници на тази страна, държаха министерски мѣста въ она фазисъ, въ който тия въпроси най-горещо се слагаха. Само преди нѣколко дена бившиятъ министъръ на желѣзницитѣ г. Кимонъ Георгиевъ ни заяви, че той по тия въпроси е правилъ два доклада въ Министерския съветъ и че единъ отъ многото въпроси, които сж го накарали да напусне министерския постъ, е и въпросътъ за арбитражнитѣ решения.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Много обобщавате.

Н. Мушановъ (д): Той го каза самъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се. Азъ бихъ желалъ г. Кимонъ Георгиевъ да бже тукъ, и, като дойде тукъ, ще го предизвикамъ да каже, дали може, по единъ докладъ отъ 27 априлъ 1927 г., който е държалъ въ Министерския съветъ и по който докладъ има бележка въ Министерския съветъ, че е оттегленъ отъ него за проучване, и по единъ докладъ, който не е полученъ въ Министерския съветъ, за който той самъ ви каза, че нѣма дата, и отъ справката въ Министерския съветъ се оказа, че никакъвъ такъвъ докладъ не е постъпвалъ, дали може, казвамъ, по тия два доклада да се веди този капиталъ, за който се говори.

Н. Мушановъ (д): Той самъ го каза.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се.

Н. Мушановъ (д): Опровергайте него.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но азъ тутакси заявявамъ, че той като министъръ на желѣзницитѣ, както всички други министри по своитѣ ресори устно сж се разговаряли съ насъ, тъй и той се е разговарялъ съ насъ. Но при това положение и при онова, което ви спомни уважаемиятъ г. Панайотъ Данчевъ сега, че единъ отъ арбитражитѣ — г. Пждаревъ — се е отнесълъ до министъра г. Кимонъ Георгиевъ и му е казалъ, че той е готовъ да напусне арбитражния сждъ, и г. Кимонъ Георгиевъ му е казалъ „Недей“, какъ можете да вадите тѣзи заключения, г. Павловъ, които Вие казвате за уважаемия г. Кимонъ Георгиевъ.

Б. Павловъ (д): Това сж негови думи, които сж отбелязани въ стенографския дневникъ. Азъ Ви моля да ги прочетете.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това е едно дребно политикаство, което не прилича за Вашитѣ млади години

и което съвсемъ е неумѣстно по единъ такъвъ въпросъ, който днесъ ни занимава.

Б. Павловъ (д): Уважаеми г. г. народни представители! Това, което казахъ, бѣше казано отъ г. Кимонъ Георгиевъ. Ако това е негова грѣшка, желателно е да я поправи. Но всетаки за мене то е казано. И за него ние ще приказваме.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ловите се за думи. Азъ възстановявамъ фактитѣ.

Б. Павловъ (д): Така че г. министъръ-председателътъ не ме опровергава.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото по този начинъ Вие вселявате въ страната това, което ужъ искате да цѣрите — това е то истината — и не си давате отчетъ за другия денъ.

Б. Павловъ (д): Това го кажете на г. Кимонъ Георгиевъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това го казвамъ на Васъ.

Н. Мушановъ (д): Г. Кимонъ Георгиевъ каза това въ речта си, въ Ваше присѣствие, г. министре: „Както по тоя въпросъ, така и по много други, ме поставяха предъ свършени факти, и затуй азъ бѣхъ принуденъ да си дамъ оставката“. Въ Ваше присѣствие каза това.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е добре, ако това е вѣрно за други въпроси, каква връзка има дскладътъ му по тоя въпросъ отъ месецъ априлъ 1927 г. и оставката му презъ м. мартъ 1928 г.?

Н. Мушановъ (д): Той го каза самъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какви свършени факти, какви приказки има презъ м. мартъ 1928 г.?

Н. Мушановъ (д): Какво спорите съ мене и съ г. Борисъ Павловъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това е политикаство отъ Ваша страна. Съжалявамъ, че г. Кимонъ Георгиевъ го нѣма тукъ, за да Ви изясни работата.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Какъ можете да говорите за свършени факти по арбитражни решения, които сж издадени една година преди подаванетоъ оставката на г. Кимонъ Георгиевъ? Той имаше предъ видъ други свършени факти.

Н. Мушановъ (д) и Б. Павловъ (д): Г. Кимонъ Георгиевъ го каза.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ловите се за думитѣ и вършите онова, което ужъ искате да атакувате и да поправите.

Н. Мушановъ (д): Ние ли ще ви оправяме работитѣ, бе? Ние бактисахме да ви оправяме работитѣ!

Б. Павловъ (д): Така че корекцията, която г. министъръ-председателътъ прави, да я направи на своя бившъ колега.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако влизате въ тая роля, не Ви завиждамъ

Б. Павловъ (д): И ако работата е дошла дотамъ — по единъ такъвъ въпросъ да се предизвика министерска криза, . . . (Възражения отъ дѣсницата)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Хайде!

Б. Павловъ (д): . . . да се предизвика негодувание въ всички слоеве на обществото — мене ми се струва, че българскиятъ Парламентъ има дългъ и трѣбва да даде разрешението на тия въпроси.

С. Савовъ (д. сг): Младъ си да давашъ съвети.

Б. Павловъ (д): Той не трѣбва да абдикира отъ своето назначение. Защото мене ме е страхъ да спомена, че *Abdicatus mortuus est*.

П. Стояновъ (д. сг): Г. Павловъ! Ако навремето други голѣми фактори не бѣха абдикирали, днесъ Вие нѣмаше да приказвате тукъ. Въ България рѣдко сѣ общественици, които да поематъ своя граждански дългъ и своята отговорностъ, за да ликвидиратъ едни въпроси, и Парламентътъ да ги подкрепи, за да се не изправятъ следъ туй предъ свършени факти. Вие нѣмате представа за всичко оное, което става въ нашата страна.

Б. Павловъ (д): Защо се дразните по тая работа? Почакайте, изслушайте аргументитѣ ми. Какво ми приказвате бабини деветини. Какво общо има това съ моята личностъ и съ въпроса, който развивамъ? Но азъ смѣтамъ, уважаеми г. г. народни представители, че Парламентътъ има въ себе си още сили, за да разреши единъ въпросъ, който му е положенъ за разрешение, и съ такова убеждение, азъ се качвамъ на тая трибуна.

Разрешението, прочее, го даде г. Мушановъ въ онзи деншната си речъ и въ вчерашната реплика. Той ви заяви въ голѣми линии, че, безспорно, трѣбва да се намѣри една пътека между съдебната и законодателната властъ. Той ви лансира и идеята за една провѣрка, която трѣбва да изправи Върховниятъ касационенъ съдъ. Въ линиитѣ на тая негова мисль азъ ще развия становището на партията, отъ която излизамъ на тая трибуна.

Но преди да се спра на това становище, азъ искамъ да кажа нѣколко думи въ връзка съ моя подписъ, който бѣди подъ законодателното предложение на г. Януловъ. Дълга да заявя, че азъ не съмъ съгласенъ съ това предложение, преди всичко затова, защото не може законодателната властъ да се издигне въ положението на съдебна властъ.

И. Гавалюговъ (д. сг): Туй то.

Б. Павловъ (д): Защото корекцията, която се иска, не е нито повече, нито по-малко, освенъ корекция на едно съдебно решение.

Но това законодателно предложение въ този му видъ азъ не бихъ го поддържалъ тукъ и по друго съображение — защото не може българската държава да бѣде поставена въ положението на желатъ, въ положението на разбойникъ, който обира тия, които населяватъ неговия домъ. Всичко може, но държавата да граби — не може. Ако тя иска отъ своитѣ подданици да не грабятъ, най-малко тя има моралното право да граби.

С. Мошановъ (д. сг): Тогава защо подписахте предложението?

Н. Мушановъ (д): Чакайте бе. Ние слушахме тукъ два часа, когато говорихте Вие.

Б. Павловъ (д): Уважаеми г. г. народни представители! Азъ подписахъ предложението съ ясното съзнание, съ което идвамъ да говоря тукъ предъ васъ. За менъ подписването на това предложение, внасянето му тукъ имаше значение само да се сложи въпросътъ — нищо повече. Единъжъ сложенъ въпросътъ, азъ смѣтамъ, че вие ще трѣбва да го изпратите въ надлежната комисия, ...

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Б. Павловъ (д): ... която да намѣри правилното му разрешение.

С. Мошановъ (д. сг): Това парламентарна практика ли е?

Б. Павловъ (д): Това е правилната парламентарна практика, уважаеми г. Стойчо Мошановъ.

С. Мошановъ (д. сг): Даже ако комисията създаде нѣщо ново!

Б. Павловъ (д): Това предложението, безспорно, трѣбваше да бѣде разгледано. И добре се направи, че се сложи на разглеждане, преди да се гласува кредитътъ отъ 160.000.000 л. Това е правилното, това е редното, това е почетното.

Т. Стоилковъ (д. сг): На 50—60-годишна възраст бива да си излижешъ подписа, но не бива на твоитѣ години въ Парламента да казвашъ: „Отказвамъ се отъ подписа си“! Нека професорътъ г. Януловъ да каже мнението си по този въпросъ — какъ ще си излижешъ подписа. (Смѣхъ)

Б. Павловъ (д): После въ бюфета ще разправаме тази работа.

Г. г. народни представители! Какъ може да се намѣри разрешението на този въпросъ и въобще дали може да се намѣри?

Преди да отговоря на този въпросъ, азъ трѣбва да отблъсна всички аргументи, които се дадоха въ полза на тезата Народното събрание да абдикира отъ своя дългъ. Тия аргументи се изнесоха отъ говорившитѣ отъ срѣдата на болшинството, тѣ не сѣ нѣщо ново, тѣ съществуваша и преди. Но това, което за мене е важно, то е че и за г. министъръ-председателя тия аргументи на времето си не бѣха аргументи, съ които той можеше да тури точка на въпроса. А това значи само едно — че самъ г. министъръ-председателятъ чувствуваше, че надъ тия аргументи стои нѣщо друго, което въ никой случай не може да сѣтзе отъ сцената. Той на нѣколко пѣти ни каза: „Азъ ще помисля по този въпросъ; ще се помъча да намѣри начинъ за неговото разрешение“. Всичко това значеше не само за менъ, но и за васъ отъ дѣсно, а сѣщо и за тѣзи отъ лѣво, че самъ г. министъръ-председателятъ чувствуваше, че има нѣщо гнило, че има нѣщо не въ реда на нѣщата, на което трѣбва да се намѣри лѣкъ. Днесъ, обаче, вчера, онзи день ние виждаме г. министъръ-председателя вече промѣненъ. Той е твърдъ, абсолютно твърдъ, че всичко е въ редъ и че нищо не може да се направи.

Т. Стоилковъ (д. сг): Е, държава управлява, не седи на бакалница. (Веселостъ верѣдъ сговориститѣ)

Б. Павловъ (д. сг): Не знамъ на какво се дължи тая промѣна въ г. министъръ-председателя, но все-таки тя е фактъ, тя се чувствува, тя се разбира отъ всички.

Обаче може да се каже, както каза г. Петко Стайновъ: нѣма начинъ, по който да излѣземъ отъ това положение; ние ще трѣбва да се преклонимъ. Уважаеми г. г. народни представители! Азъ не знамъ дали тия, които искатъ да изпълнятъ дълга си, ще се съгласятъ съ тая мисль, ще възприематъ това становище. Но така или иначе азъ искамъ да разгледамъ аргументитѣ, които се изнесоха отъ сговориститѣ оратори, и всѣки единъ поотдѣлно да преценя и да направя на него своитѣ възражения. Трѣбва да отбележа, че всички аргументи, които можеха да се дадатъ и които се дадоха, се изнесоха отъ г. Стойчо Мошановъ и отъ г. Алекси Поповъ. Всичко друго — позволете ми този изразъ — бѣше едно ненужно повторение.

Т. Кънчевъ (д. сг): И г. Петко Стайновъ сѣщо така бѣше доста изчерпателенъ.

Б. Павловъ (д): За Васъ; за менъ — не. Но всички тѣзи аргументи за менъ не сѣ ни повече, ни по-малко, освенъ *pro domo sua*.

Г. Стойчо Мошановъ въ единъ апострофъ съ единъ отъ своитѣ приятели отъ болшинството, ако се не лъжа съ г. Петко Палиевъ, каза: „Г. Палиевъ! Не забравяйте, че Вие сте гласували закона отъ 1924 г., и гласували този законъ, въ никой случай не можете сега да вдигнете ръка за едно предложение, което може да бѣде една осѣдителна присѣда за Вашия тогавашенъ вотъ“.

К. Николовъ (д. сг): Защо тѣй тълкувате?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото се измѣкнаха арбитражитѣ отъ чужденци и защото вашиятъ учителъ вчера или завчера потвърди, че е извършено едно полезно дѣло съ закона отъ 1924 г.

Н. Мушановъ (д): Че и той (Сочи Борисъ Павловъ) ще го похвали, и той не го укорява.

Б. Павловъ (д): Азъ искамъ да ви подчертая отъ какъвъ характеръ сѣ тѣзи аргументи. Че арбитражитѣ се измѣкнаха отъ чужденци, отъ това, безспорно, всички можемъ да бждемъ доволни. Но това не значи, че можемъ да бждемъ доволни отъ всичко онова, което е станало съ и около арбитражнитѣ решения. Това сѣ два отдѣлни

въпроса, които желателно е, за правилното разрешение на въпроса, който ни интересува, да не ги смѣсваме.

Г. Стойчо Мошановъ, когато подхвърли този аргументъ, безспорно, за да енеchedi благоволенieto на ония въ неговата срѣда, които сж противници на неговото разбиране, много съзнателно го подхвърли. Той ви каза: има вече гласуванъ законъ, какъ може Събранието да го измѣни? Това е една теза, която не издържа критика, . . .

С. Мошановъ (д. сг): Не сте ме разбрали.

Б. Павловъ (з): . . . защото не трѣбва да приемемъ, че никое Събрание не може да измѣни и допълни гласуванъ законъ.

С. Мошановъ (д. сг): Само закони, които създаватъ договорни отношения. Ами че, ако бѣше така, първата задача на едно ново правителство щѣше да бѣде да отмѣни договора за заема съ Дисконто. Касае се за закони, създаващи договорни отношения.

Б. Павловъ (д): Моля, г. Мошановъ, азъ Ви слушахъ съ голѣмо внимание.

С. Мошановъ (д. сг): Понеже ме питате, отговарямъ.

Б. Павловъ (д): Не Ви питамъ. Това по-добре го знамъ отъ Васъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. г. народни представители! Частъ е 8.

Който сж съгласни да се продължи заседанието докато свърши г. Павловъ, моля, да вдигнатъ рѣка.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Правя предложение да се продължи заседанието, докато се изчерпи листата на записанитѣ оратори. (Възражения отъ лѣвицата).

Председателстващъ А. Христовъ: Има записани още петъ души. Следъ тѣхъ ще говорятъ г. г. министритѣ, но то ще остане за вторникъ.

Който сж съгласни съ предложението на г. министъръ-председателя, да се продължи заседанието, докато се изчерпи листата на записанитѣ оратори, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Възражения отъ лѣвицата)

К. Пастуховъ (с. д): Не може да става пререшаване.

К. Николовъ (д. сг): Не бѣше гласувано още предложението на председателстващия.

Н. Мушановъ (д): Такива въпроси все ношно време се разглеждатъ.

Ц. Табаковъ (зап): Всички престѣпления ношно време ги прекарватъ.

Б. Павловъ (д): Тази мисль на г. Стойчо Мошановъ гони строго опредѣлена цель. И той най-после идва до цельта — до чл. 2 отъ закона, който урежда въпроса за необжалваемостта на решенията по арбитражитѣ. Не току така случайно той се спира на него. Той чувствува, че въ този чл. 2 има нѣщо, което ако бѣде коригирано, ако малко така нѣкакси се отклони Народното събрание отъ него, ние можемъ да дойдемъ до желанитѣ резултати. Той казва: „Въ чл. 2 е казано, че решенията на арбитражитѣ сѣдилища не може да бѣдатъ обжалвани нито по апелативенъ, нито по касационенъ редъ“. Съ това той иска ясно да каже: по обжалването всичко е ликвидирано; тамъ, ако искате да търсите начинъ за спасение, не можете да го намѣрите, защото предприемачитѣ сж се съгласили да отидатъ на този арбитражъ при условие, че арбитражитѣ решения нѣма да бѣдатъ обжалвани предъ една по-горна инстанция.

С. Савовъ (д. сг): Я кажи коя е пжтеката, та да се свърши работата.

Б. Павловъ (д): Г. г. народни представители! Преди да имаме съгласието на предприемачитѣ, ние имаме единъ законъ, който създава арбитража — законътъ отъ 1915 г. Безспорно, че въ чл. 2 отъ този законъ трѣбваше да се каже

навремето, че тия арбитражни решения подлежатъ на нѣкаква провѣрка. Но ако това не е казано, то не значи, че не може тия решения да бѣдатъ сложени на такава провѣрка.

С. Мошановъ (д. сг): Не само не е казано, но изрично е отказано.

Б. Павловъ (д): Едно не трѣбва да забравяме: по силата на закона за гражданското сѣдопроизводство, държавата въ нѣкой случай не може да слага своитѣ спорове предъ арбитражни сѣдилища. По изключение, по силата на едно пълномощие на законодателната власть, което трѣбва да бѣде облѣчено въ формата на законъ, изпълнителната власть, безспорно, може да стори това. Но сторено веднѣжъ това, то значи, че арбитражитѣ сѣдъ ще разрешава спороветѣ, съ който е сезиранъ, съ огледъ на действащитѣ закони въ страната, съ огледъ на ония текстове, които урекулирватъ създаването и функцията на помирителния сѣдъ. И ако има отмѣненъ нѣкой текстъ съ закона отъ 1915 г., отмѣненъ е само. оми текстъ, по силата на който е забранено на държавата да подлага на арбитражъ своитѣ частно-правни спорове; всички други текстове си оставатъ въ сила и арбитражитѣ сѣдилища, безспорно, трѣбва да се съобразяватъ съ тѣхъ. Веднѣжъ съгласили се предприемачитѣ да имъ се разгледа спорътъ отъ арбитраженъ сѣдъ, който действа съгласно действащитѣ закони въ страната, то тѣ сж се съгласили арбитражитѣ сѣдъ да приложи тѣзи действащи закони по отношение на тѣхнитѣ спорове и да ги приложи така, както повеляватъ специалнитѣ правила, по които действа единъ помирителенъ сѣдъ. Чл. 1232 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство безспорно е билъ въ сила, когато арбитражитѣ сѣдилища сж действовали, и тѣ сж били длѣжни да го респектиратъ и съобразно съ него да направляватъ своята сѣдийска дейность. Какво казва чл. 1232? Този членъ казва: (Чете) „Подъ страхъ на недействителность въ помирителния записъ трѣбва да бѣдатъ показани: първо, името, презимето и мѣстожителството на тѣжеститѣ се и на избранитѣ отъ тѣхъ помирители и, второ, предметитѣ на разпратъ, които се представя на помирителитѣ за разрешение. Странитѣ могатъ да помѣстятъ въ помирителния записъ, освенъ казанитѣ, и други още непротивни на закона условия“.

С. Мошановъ (д. сг): А суперъ-арбитритѣ намиратъ, че не сж противни условията, помѣстени въ помирителния записъ.

Б. Павловъ (д): Редомъ съ това се казва, че решението на единъ арбитраженъ сѣдъ, може да бѣде отмѣнено, съгласно чл. 1245.

А. Пиронковъ (д. сг): Това го каза и г. Януловъ. Кажете нѣщо друго. Това сме го чули.

Б. Павловъ (д): Нищо не си чулъ.

Изброени сж случаитѣ, при които може да бѣде отмѣнено едно решение на арбитражитѣ сѣдъ, да бѣде обявено за нищожно. Единъ отъ случаитѣ е, когато арбитражитѣ сѣдъ се е произнесълъ по предмет, забранени отъ законитѣ. Както виждате, съгласно чл. 1232 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, сѣдътъ не може да се занимава съ въпроси противни на закона, и ако се е занимавалъ съ такива, неговитѣ решения, безспорно, ще се обявятъ за нищожни. Ако по закона за арбитражитѣ нѣмаме провѣрочна инстанция, това не значи, че арбитражитѣ сѣдъ има право да се произнесе и по въпроси, забранени отъ закона, противни на закона. Така че, тезата на г. Стойчо Мошановъ въ връзка съ чл. 2 нѣма абсолютно никакво значение. Макаръ и да нѣма провѣрочна инстанция, арбитражитѣ бѣха длѣжни да се произнесатъ само по ония въпроси, по които законътъ позволява.

С. Мошановъ (д. сг): Постоянно Стойчо Мошановъ, Стойчо Мошановъ! Човѣкъ трѣбва да има не знамъ какви нерви, за да не Ви прекъсва.

Б. Павловъ (д): И заключава сговористкиятъ ораторъ: „Не можете днесъ да създадете една провѣрочна инстанция“. Азъ се чудя, г. г. народни представители, ако защитницитѣ на противната на нашата теза мислятъ, че решенията сж постановени съгласно изискванията на закона,

че въ тия решения няма нищо противно на закона, защото се боят, защото се плашат от това — една съдебна инстанция да се занимае само доколко правилно е приложен законът? Ако наистина работите са така, както ни се представят тук, тая съдебна инстанция ще дойде да благослови решенията на арбитражните съдилища и от този празен шум, както някои казват, ще остане само един печален спомен.

Но когато се казва, че арбитражните съдилища са имали право да разрешават въпроса за валоризацията и че, разрешавайки този въпрос, те са нарушили закона — тогава? Но казва се: „Добре, но има помирителен запис и по силата на този помирителен запис, съдът е сложен от съдебните страни въпросът за валоризацията“. Искат да кажат, понеже въпросът за валоризацията е бил сложен въ помирителния запис, съдът е непремънно е трябвало да валоризира. Една погрешна теза. Прочее, тази теза не се споделя от г. Алекси Попов.

А. Пиронков (д. сг): Никой не поддържа това.

Б. Павлов (д): Вие следете какво приказват вашите оратори, прочетете стенограмите, за да видите кой какво е поддържал и какво не е поддържал.

А. Пиронков (д. сг): Те са поставяли този въпрос за това, защото са се опасявали...

Б. Павлов (д): Тезата, която се поддържа от един господин тук — понеже е бил сложен въпросът за валоризацията въ помирителния запис, съдът е трябвало да валоризира — е една погрешна теза.

А. Пиронков (д. сг): Никой не твърди това.

Б. Павлов (д): Вие седите 5 минути тук, няма Ви са часове и приказвате, кой какво е говорил!

Въ един помирителен запис страните ще сложат големите въпроси, с които трябва да се занимае съдът. Но това какво значи? Че съдът ще ги реши така ли, както една от страните е искала да бъдат разрешени? Безспорно, не. Слагането на някои въпроси въ помирителния запис не е нито повече, нито по-малко, освен един довод на една от страните или и на двете страни, по който арбитражният съд трябва да се произнесе. Но така направеният довод може да не бъде споделян от надлежния арбитражен съд. Така че, като имате пред вид особено обяснението на г. Алекси Попов, много правилно въ помирителния запис се е сложил въпросът за валоризацията.

Ако се спирам на тоя факт, то е защото от тая среща (Сочи болшинството) се подхвърли: „Какъ критикувате, когато въпросът за валоризацията не е наше дѣло, той е дѣло на друг — той не е въ нашата среща — и ако нѣкой е валоризирал, то виновникъ за това е оня, който е сложил въпросът за валоризацията въ помирителния запис“. Подчертавамъ дебело тоя въпрос, защото отъ него се кове една стрѣла — стрѣла отъ сламка — която не може да постигне своята целъ. Дали въпросътъ за валоризацията е сложенъ въ помирителния запис или не, това няма значение; и да е сложенъ, съдътъ не е длъженъ да валоризира. Валоризиралъ, той е престѣпилъ закона, защото, знаящо е, валоризацията у насъ е непозволена.

Г. Алекси Поповъ цитира едно, две, три касационни решения; и г. министъръ-председателътъ, и той се обаждатъ, като иска да каже: може да се валоризира. Не може да се валоризира. Какъто е случаятъ тукъ, за валоризацията и дума не може да става. Случаитъ, за който говори г. Алекси Поповъ въ връзка съ касационните решения, са други. Тамъ се касае за дадено звонко злато.

А. Пиронков (д. сг): А тукъ не се ли касае?

Б. Павлов (д): Тукъ се касае за златенъ левъ, за сребренъ левъ. У насъ има курсъ форсе, принудителенъ курсъ, книжниятъ левъ; това е златниятъ левъ. На всяка банкнота, много добре помнете, по-рано пишеше, че срещу тая банкнота вие можете да получите отъ Българската народна банка талкова златна лева. Въпроситъ няма защо да се смислятъ, те са толкова ясни, че не трябва да ги запльгавате.

И. Хрелопановъ (д. сг): Извинете, че ще Ви прекъсна. Процеситъ, които се водиха, се водиха на две големи осно-

вания: първо, за извъндоговорните работи, извършени отъ предприемачитъ въ повече отколкото са предвидени въ договоритъ и плазоветъ и, второ, за движимитъ вещи, машини, релси, и всевъзможни други нѣща, употребени за строежъ на желѣзницитъ. Ако процеситъ бѣха заведени да се ревандикиратъ движимитъ вещи или пъкъ да се иска да се взематъ тия нѣща, които са направени въ повече отъ договорните работи, какъвъ щѣше да бъде въпросътъ за валоризацията?

Н. Мушановъ (д): То е креансътъ — ще искатъ пари отъ държавата.

И. Хрелопановъ (д. сг): За какво?

Н. Мушановъ (д): За въ повече направеното.

Д-ръ Х. Орошакъ (д): Г. Алекси Поповъ обясни, че въ поемните условия, изработени отъ държавата, държавата си е запазила правото да иска да ѝ се даде повече отъ онова, което е предвидено за постройката на желѣзницитъ. И щомъ предприемачътъ го даде на държавата, държавата има по отношение на него само едно задължение. Това е ясно. Защо говорите така по тия въпроси, Вие, който сте юристъ?

И. Хрелопановъ (д. сг): А за движимитъ вещи, собственост на предприемача?

Д-ръ Х. Орошакъ (д): Движими вещи не се ревандикиратъ. Ревандикацията е известна, споредъ законитъ, само по отношение на недвижимости.

И. Хрелопановъ (д. сг): Ако държавата вземе на единъ човѣкъ движими вещи, не може ли той да води искъ срещу държавата да ревандикира неговитъ вещи?

Д-ръ Х. Орошакъ (д): En fait des meubles possession vaut titre. Вие го знаете това; ще ги искате обратно до токова, доколкото те са ваши и сте ги дали. Но тогава, когато изпълнявате едно задължение по договоръ, вие можете да искате тяхната равноценностъ въ левове, въ такива, въ какито е уговорено. Може ли да споримъ по тѣзи въпроси?

И. Хрелопановъ (д. сг): Не е така.

Б. Павловъ (д. сг): Така че, уважаеми г. г. народни представители, няма защо да се скриваме задъ помирителния записъ, а трябва да дойдемъ до онова правилно заключение, до което вече някои дойдоха — арбитражните съдилища неправилно са валоризирали. Но намъ ни се казва: „Какъ вие смѣтате, че арбитражътъ са приложили неправилно закона? Нима вие, които се изправяте тукъ да критикувате, имате претенцията да познавате по-добре законитъ отъ тяхъ?“ И веднага се казва: „Ами за суперъ-арбитра бѣха избрани най-видните юристи въ нашата страна; ами те допуснаха валоризацията. Веднѣжъ я допуснали те, мислите ли, че няма законъ въ тая страна, по силата на който може да се валоризира?“

Г. г. народни представители! Нима вие мислите, че всички тия големи юристи не грѣшатъ? Че кой не грѣши? И ако ние се натъкваме тукъ на една грѣшка, това не значи, както искаха да кажатъ някои, че ние оспорваме тяхната компетентностъ, тяхната честностъ, тяхното желание да изнесатъ спора така, както законътъ повелява. Но това не ни прѣчи да кажемъ, че законътъ е нарушенъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Че Карагѣзовъ е по-уменъ отъ Цено Табаковъ, това е безспорно.

Б. Павловъ (д): Така че, уважаеми г. г. народни представители, тая аргументация, която се дава, не може да убеди никого.

Но намъ се даватъ други аргументи, които, споредъ моето дълбоко разбиране, не са нищо друго, освенъ свидетелства за една неоправимостъ. Г. Стойко Мошановъ — нека да извини, че му споменавамъ името — ни каза, че по нареждане на българския Парламентъ са изплащани суми по валоризиранъ левъ. Въ решението си, казва той, отъ 1925 г., по единъ арбитражъ — забележете, добре, г. г. народни представители, който не се споменава въ специалния законъ — съдътъ е валоризиралъ. Нѣщо повече, по силата на това решение, Народното събрание гласувало нуждитъ кредити. Е добре, Народното събрание може да гласувало нуждитъ кредити, но това не значи, че веднѣжъ то гласувало кредититъ, нѣкакъ си тѣхното трябва

да се признае, че валоризацията е възможна. Нѣщо повече, казва той: когато това решение бѣше вече на бѣлъ свѣтъ, дебатираше се законътъ за допълнение закона за арбитражнитѣ сѣдилища. Тогава никой отъ народнитѣ представители не повдигна въпроса: може ли да се валоризира или не, макаръ че валоризацията бѣше направена. Дори да бѣше всичко това така, ако ние тогава сме имали едно болшинство, което не е искало добре да гледа, много естествено е, че отговорността е негова.

Н. Кемилевъ (д. сг): Кѣде бѣше тогава опозицията да обърне вниманието? Нали сѣщитѣ хора, които днесъ гледатъ добре, тогава пакъ бѣха въ Парламента?

Б. Павловъ (д): Ако ние сме имали едно правителство тогава, което не е слагало въпроситѣ въ тѣхната ширина, въ връзка съ всичко онова, което може да ги освѣтли, отговорността е негова. Но какъ можете вие да искате отъ ония, които критикуватъ вашата деятельность, да знаятъ кой сѣдъ какво решение е издалъ? Ако решението е било отъ такова значение, азъ питамъ г. министра на правосѣдието тогава защо не е обърналъ внимание въ Министерския съветъ, въ Парламента, на това решение въ връзка съ дебатирания и гласуванъ тогава законъ? Това не покрива направената валоризация съ арбитражното решение, за което сега става въпросъ. Това не покрива, безспорно, отговорността на ония, които сѣ били слѣпи при задължението имъ да гледатъ добре.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Макаръ че азъ не съмъ билъ тогава министъръ на правосѣдието, въ всѣки случай, въпросътъ Ви ще получи отговоръ.

Н. Мушановъ (д): Тацитно ли трѣбва да се признае, че валоризация е възможна?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ще си взема бележка, г. Мушановъ, и ще отговоря на този въпросъ.

Б. Павловъ (д): Но, г. г. народни представители, аргументи се даватъ въ полза на едната и въ полза на другата тези. Г. Януловъ излиза съ своето предложение такова, каквото е. Той е съгласенъ да се коригира. Другъ отъ болшинството, и той излѣзе съ свое предложение. Но голѣмата частъ отъ болшинството казва: не, ние се десезираме отъ въпроса, Парламентътъ не може да се занимае съ него; другъ ако може да намѣри изходъ отъ това положение, да го намѣри, на добъръ часъ; но ние, като Парламентъ, абдикираме. — Защо? Защото нѣмало пѣтъ, като се трѣгне по него, Парламентътъ да не излѣзе вънъ отъ границитѣ, въ които той може да действа; нѣмало пѣтъ, по който като се трѣгне, да се не наруши престижитъ на сѣдебната властъ, да се не понижатъ нейнитѣ решения, да се не посегне на придобити права. И най-после ни се казва и единъ другъ аргументъ: не можете вие, Парламентъ, вие, представители на държавата, следъ като сте влѣзли въ споразумение съ известни лица, следъ като сте се съгласили да разрешавате единъ въпросъ по единъ начинъ, днесъ, когато той е вече разрешенъ, да казвате, че той трѣбва да се разреши по другъ начинъ, да го коригирате.

Уважаеми г. г. народни представители! Когато се поддържа тази теза отъ тия, отъ които се поддържа, забравя се едно, за което азъ напомнихъ на г. Петко Стайновъ: въ никой случай не трѣбва да се бърка държавата като частно-правно тѣло и държавата като публично-правно тѣло. Г. професорътъ по административно право ми направи — позволете ми да кажа — несериозната бележка, че това било едно и сѣщо.

Н. Мушановъ (д): Тукъ минава това, но на катедрата не минава.

Б. Павловъ (д): Това били дветѣ страни на единъ медалъ.

С. Мошановъ (д. сг): Това е становище на Дюги — най-новата постройка на административното право днесъ.

Б. Павловъ (д): Извинете, г. Стойчо Мошановъ, азъ тъкмо за становището на Дюги искамъ да кажа нѣколко думи. Самъ Дюги казва: „Държавата като публично-правно тѣло може да иде противъ интереситѣ на държа-

вата като частно-правно тѣло“. Така сложенъ въпросътъ, тогава какъ това могатъ да бѣдатъ две страни на единъ и сѣщи медалъ? Много естествено е, че държавата като публично-правно тѣло седи надъ държавата като частно-правно тѣло. Това не сѣ нѣща, които могатъ да се смѣсватъ така, както иска да ги смѣсва уважаемиятъ професоръ по административно право. Защо ние не приемаме, че не може да има равенство? Ако държавата като частно-правно тѣло и като публично-правно тѣло е едно и сѣщо, не може да има равенство въ отношенията съ нейнитѣ контрагенти, защото тя е, която пакъ ще разполага съ сѣдебнитѣ имъ. Г. професорътъ по административно право забравя едно — че административното право,

Н. Мушановъ (д): Съжалявамъ, че го нѣма тукъ да послуша.

Б. Павловъ (д): ... като сѣдебна институция, тъкмо се роди като една институция, която иска да запази гражданитѣ отъ посегателствата на публичното правно тѣло, наречено държава, отъ посегателствата, които могатъ да бѣдатъ извършени съ публично-правнитѣ актове. И затова по поводъ произволитѣ, които може да извърши административната властъ, публично-правното тѣло, се създаде институцията административно правосѣдие. А що се касае за нейнитѣ частно-граждански спорове — тѣхъ ще ги разрешаватъ общитѣ сѣдилища. И ако г. Петко Стайновъ бѣше правъ, ние щѣхме да дойдемъ до следното абсурдно положение — че когато нѣкой сѣди държавата, поради това, че е влѣзълъ съ нея въ частно-правни отношения, отъ които за държавата се пораждатъ известни задължения, той, отивайки при български сѣдъ, отива да го сѣди неговиятъ контрагентъ — нѣщо, което не може да се поддържа.

С. Мошановъ (д. сг): Че кой поддържа това?

Б. Павловъ (д): Г. Петко Стайновъ — Вашиятъ колега.

С. Мошановъ (д. сг): Той само направи единъ апострофъ, едно възражение отъ две думи.

Б. Павловъ (д): А бе вие винаги бѣгате отъ думитѣ си, нѣмате куражъ да поемете отговорностъ за своитѣ думи, а камо ли на своитѣ действия!

С. Мошановъ (д. сг): Петко Стайновъ отговори на единъ Вашъ апострофъ тоже съ апострофъ — нищо повече. Отде на кѣде можете да вадите заключение за неговото становище по въпроса отъ две думи.

Б. Павловъ (д): Апострофътъ бѣше единъ достатъченъ отговоръ, отъ който може да се вадя заключение.

Г. г. народни представители! Какъ ще разрешите вие като парламентъ въпроса, който се слага предъ васъ, като представители на публично-правното тѣло — държавата?

И. Хрелопановъ (д. сг): Извинете, азъ не можахъ да Ви разбера. И Парламентътъ ли, като институция, има тия свойства, които вие чертаете за публичната, държавната властъ?

Б. Павловъ (д): Азъ мисля, че всички ме разбраха. Само вие не сте ме разбрали.

И. Хрелопановъ (д. сг): Не Ви разбрахъ!

Б. Павловъ (д): Парламентътъ представлява публично-правно тѣло, представлява държавата. Като такова и въ това си качество, въ качеството си представители на публично-правно тѣло, вие можете да урегулируете известни отношения, можете да създадете известни положения, по силата на които да се изравнятъ известни спорове отъ частно-гражданско естество между държавата, като частно-правно тѣло, и нейнитѣ контрагенти.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Ами чл. 1 отъ гражданската процедура, какво значи тогава?

Б. Павловъ (д): Азъ зная, какво значи.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Само въ сѣдилищата!

Н. Мушановъ (д): Чакайте бе, г. Пупешковъ, той ще дойде на този въпросъ!

Б. Павловъ (д): Като слагамъ тоя въпросъ, азъ искамъ вие да се откъснете отъ мисълта, че представлявате тъкмо оны, който е сключилъ договора за арбитражъ, подписалъ помирителния записъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): И като страна можемъ да унищожимъ решението!

Б. Павловъ (д): Нѣма да се унищожи решението. Това е другъ въпросъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Чудесна теория!

Б. Павловъ (д): Но основния въпросъ е да се направи различието, което азъ правя, за да не мислите, че вие сте същевременно и страна и распоредители съ съдбинитѣ на вашия контрагентъ.

С. Димитровъ (д. сг): Ама като признавате, че Парламентътъ е публично-правно тѣло, какъ ще влѣзе той въ тая функция? Тогава какъ ще действуваме?

Н. Мушановъ (д): Станете тогава и говорите Вие! Оставете го да говори! Срамота е това!

С. Димитровъ (д. сг): Ами Вие колко пѣти прекъснахте ораторитѣ на болшинството?

Н. Мушановъ (д): Вземете думата и говорете! Кажете, кого отъ вашитѣ оратори прекъснахъ азъ?

И. Хрелопановъ (д. сг): Вие повече отъ насъ прекъсвате г. Павлова.

Н. Мушановъ (д): Кого прекъснахъ азъ?

С. Мушановъ (д. сг): Азъ не можахъ свободно да се изкажа отъ Вашитѣ прекъсвания.

Н. Мушановъ (д): Така ли се дебатира? Станете и говорете!

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Б. Павловъ (д): Така че — заключавамъ — когато Вие ще дадете разрешение на въпроса, ще го дадете като представители на публично-правно тѣло. Безспорно, това ваше решение не може въ никой случай да подобие престижа на съдебната властъ, то въ никой случай не трѣбва да прекрати ония граници, въ които вие като Парламентъ, можете да действувате. Защото, позволете ми, и азъ не съмъ съгласенъ съ теорията, която г. Янко Сакъзовъ развива, еъ теорията, която се свежда до формулата, че Парламентътъ всичко може, само отъ мъжъ жена не може да направи и отъ жена мъжъ. Парламентътъ може само това, което му е дадено; повече той не може. Парламентътъ трѣбва да играе само оная роля, съ която е натоваренъ.

П. Стайновъ (д. сг): Съгласни сме.

Б. Павловъ (д): Но ако всичко това е така, нима нѣма пѣтъ? Безспорно, има.

П. Стайновъ (д. сг): Ако искате да вървите изъ правилъ пѣтъ.

Б. Павловъ (д): Уважаеми г. г. народни представители! Тоя пѣтъ трѣбва да го намѣрите и по други съображения.

П. Стайновъ (д. сг): Пѣтеката, пѣтеката!

Б. Павловъ (д): Ако вие не разрешите тоя въпросъ, ако вие, позволете ми фигуративния изразъ, не отпушите бента, не дадете възможностъ на тая вълна отъ негодувание да се излѣе, тоя въпросъ нѣма да слѣзе отъ трибуната на Народното събрание, нѣма да слѣзе отъ много трибуни. Понеже въпросътъ е голѣмъ, мене ме е страхъ да не дойде нѣкой, който съ единъ законъ — не това, което вие приказваме, и което сподѣляме — да каже: „Унищожавамъ арбитражнитѣ решения“.

П. Стайновъ (д. сг): Вие подготвяте пѣтя за това.

Б. Павловъ (д): Азъ не подготвямъ пѣтя за това, а предупреждавамъ. А Вие недейте си завира-главата въ пѣтъка, като камилко птиче.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Нашето правно съзнание е ясно. Но вашата теория каква е?

К. Томовъ (з): Виждаме, какво е вашето правно съзнание.

Б. Павловъ (д): Азъ смѣтамъ, обаче, че това е отъ полза и за самитѣ предприемачи, отъ полза и за оня строй, който ние бранимъ, отъ полза и за авторитета на Парламента, за да може гой евентуално утре да бѣде предпазенъ отъ нѣща, които безспорно не трѣбва да върши. Каза се отъ всички, които излѣзоха да защищаватъ тезата, че Парламентътъ трѣбва да абдикира въ случай че решенията сѣ били издадени въ пълно съгласие съ законитѣ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Влѣзли въ законна сила.

Б. Павловъ (д): Моля, после ще дойдемъ до влѣзлитѣ въ законна сила решения. Тая теза се защищаваше съ жаръ отъ всички, и добре аргументирана, тя се изнесе отъ г. Алекси Поповъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Не, и той призна, че има известни грѣшки въ решенията, съ които не може да бѣде човѣкъ съгласенъ. Това е положението.

Н. Мушановъ (д): Вие не продумайте нито дума досега — на него ли намѣрихте да възразявате?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Той ми е близъкъ човѣкъ, мога да му задамъ въпроси.

Н. Мушановъ (д): Но оставете оратора спокойно да говори. Има правилникъ. Най-сетне правихме ли ние това?

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Б. Павловъ (д): Поддържаше се почти отъ всички, че решенията били постановени въ съгласие съ законитѣ. Ако е така, г. г. народни представители, нима съществува тогава нѣкакъвъ страхъ, че ако тия решения се подложатъ на една провѣрка — която да се извърши отъ една върховна съдебна инстанция, само що се отнася до приложението на закона — тия решения ще паднатъ? Безспорно е, че ако тѣ сѣ постановени съгласно законитѣ въ страната, въ ония рамки, въ които може да се движи единъ арбитраженъ съдъ, тѣ нѣма да паднатъ. Значи, страхъ отъ отмѣнение на решенията не може да има споредъ васъ.

Обаче, прави се формално възражение: „Добре, но имате влѣзло въ законна сила решение. Ако вие, като Парламентъ, постановите нѣкаква провѣрка, дори само по приложението на закона, вие въ сжщностъ отмѣнявате решението“. Тая теза — съжалявамъ, че я защитавахъ много видни юристи — отъ гледна точка на закона не издържа критика. Когато една върховна инстанция прави провѣрка, това не значи, че съ факта на провѣрката решението пада; не, решението си е влѣзло въ законна сила. Може-би то още не е станало неотмѣняемо. И затова много естествено е, поради това, че въпросътъ е за приложението на закона, че за да може да се излѣзе отъ онова положение, въ което сѣ поставени въпроситѣ, трѣбва да отпушимъ бента, който носи толкова много лоши послѣдствия.

С. Савовъ (д. сг): Ще спре воденицата.

Б. Павловъ (д): Ето защо безспорно е, че трѣбва, че е нужно да дадете възможностъ на най-върховното съдилище да направи тази провѣрка.

Уважаеми г. г. народни представители! Съ това не се отнематъ придобити права, защото тази процедура, която азъ лансирамъ като идея, е само процедура, не е материаленъ законъ. И понеже решението е постановено, що се касае до неговия диспозитивъ, възъ основа на материалнитѣ закони, то много естествено тоя процесуаленъ законъ не изкърнява съ нищо придобититѣ отъ нѣкого права. Независимо отъ това, тоя начинъ на действие, безспорно, е една гаранция, че тѣзи, които ще се занимаватъ съ въпроситѣ, ще се занимаватъ, седейки на нуждната висота. Ако речемъ ние тукъ да го разрешимъ така, както нѣкой предлагатъ, безспорно, ние не бихме го разрешили правилно, защото, ако сме законодатели, не сме съдии.

П. Стайновъ (д. сг): Ама Вие сте подписали предложението на г. Ячуловъ.

Б. Павлов (д): Тръбваше да бъдете тук, за да ме чуете какво казах по този въпрос.

Независимо от това, въ разрешението на този въпрос от Народното събрание — дори то да можеше да го разреши така, както иска г. Янулов — биха се внесли много страсти, биха се внесли много недоразумения, които биха накарвали оная справедливост, която всички ние търсим.

Мене ми се направи и една друга забележка.

(К. Пастухов и Н. Кемилев пререкават)

Н. Кемилев (д. сг): Вие, г. Пастухов, като юрист, поддържате ли това предложение?

К. Пастухов (с. д): Аз казах във речта си. Тук е въпросът, правителството да изпълни своя дълг, т. е. то да каже какво би могло да направи, за да се удовлетвори общественото мнение.

Н. Кемилев (д. сг): Поддържате ли предложението на Вашия колега г. Янулов?

К. Пастухов (с. д): По повод на мои питання и на г. Никола Мушанов във едно заседание г. Ляпчев декларира: „Аз ще направя нищо, ще сондирам и ще видя.“ И завчера дори, след като се вдигна известен шум, той пакъ направи единъ намекъ, за да не се смътне, че се отказва от своите думи, и поиска да се препрати въпроса въ комисията по Министерството на правосъдието. Аз не разбирамъ, че единъ министър-председателъ ще иска да се скрие задъ една комисия по Министерството на правосъдието, която да отговори отрицателно: „Не приемамъ това предложение“ — следователно, нѣма съ какво да се занимавамъ. Азъ искамъ да разбирамъ, като държа на думитѣ на г. Ляпчевъ и на декларациитѣ му отъ завчера и вчера въ връзка съ това, което се говори, че той сериозно гледа и търси начинъ, нѣ да намѣримъ единъ начинъ, който да бъде и законенъ, и да удовлетвори обществения съвестъ.

Това е нашето искане, г-да! Ние нѣмаме никакво партизъ, ние не искаме да правимъ никаква политика отъ този въпросъ; ние апелираме къмъ васъ да намѣримъ начинъ за разрешението на въпроса. Изпратете го въ комисия! Да се намѣри начинъ! Това не значи, че нашето предложение е прието или отхвърлено; това значи само, че Народното събрание чувства, че нищо трѣбва да се направи. Изслушайте и компетентни хора. Защо е това нахвърляне, като по единъ вътрешенъ въпросъ: азъ казвамъ за, вие казвате противъ — и гласуваме? Не е тъй въпросътъ.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Стига, г. Пастуховъ!

П. Стайновъ (д. сг): Ще гласувате ли предложението на Вашия колега?

К. Пастуховъ (с. д): Търсите тукъ да се отървете. Това нѣма да помогне. И защо е това адвокатстване?

Н. Кемилевъ (д. сг): Ако искаме да се отървемъ, ще речемъ на министър-председателя, че поставяме въпросъ на доверие, ще гласуваме — и свършено, ще се отървемъ. Дава ви се всичката възможностъ да се изкажете.

К. Пастуховъ (с. д): Не е въпросътъ да се изкажемъ. Азъ мисля, че и васъ ви боли. Въпросътъ е да намѣримъ едно разрешение. Поне отъ наша страна ние нѣмаме нищо. Въпросътъ е въ рѣшети му (Сочи министър-председателя). Той има думата. Той е изпълнителна властъ, той има всичката възможностъ и като представител на тая властъ да направи нищо, което да ни удовлетвори, ако не напълно, то поне компромисътъ да бъде такъвъ, че все пакъ нищо да не излизе. (Веселостъ) Искамъ да му кажа, ама не ме слуша.

Н. Кемилевъ (д. сг): Какво да направимъ?

К. Пастуховъ (с. д): Хиляди начини има, стига да желаете. Каквото искате, кърт му е. Да го направи.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Н. Кемилевъ (д. сг): Кажете какво искате?

К. Пастуховъ (с. д): Ние сме законодателна властъ; има съдебна властъ; той е изпълнителна властъ, той държи и паритѣ. (Смѣхъ).

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

П. Стайновъ (д. сг): Вие се отричате отъ предложението на г. Януловъ

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ моля господата да оставятъ оратора да се изкаже.

Б. Павловъ (д): Атакувайки оная идея, която азъ изнасямъ, г. Алекси Поповъ, безспорно, по мой адресъ каза: „Какъ може да се поддържа такава нѣщо, когато тъкмо тѣзи, които го поддържатъ, бѣха най-големите противници на онова тълкувание, което г. министърътъ на правосъдието искаше да се даде на чл. 690 отъ търговския законъ?“

Азъ смѣтамъ, че г. Алекси Поповъ грѣши, защото тамъ не е ставало въпросъ за такъвъ видъ процедура. Тамъ се казваше друго: че вие съ едно тълкувателно предложение по единъ текстъ посѣгате на други два текста отъ материаленъ характеръ. Тамъ отъ насъ се искаше непременно сдѣлките, които законътъ въ лицето на несъстоятелността смѣта за нищожни, да ги приемемъ за унищожени при положението, че такъвъ искъ можело да се води и чакъ ако той се уважелъ, тогава щѣли да станатъ нищожни. Въпросъ за сравнение между единия или другия случай не може да има.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Какъ да нѣма? И тамъ влѣзло въ законна сила решение, и тукъ влѣзло въ законна сила решение!

Б. Павловъ (д): Защото се касае за една процедура, а не за единъ материаленъ законъ. И ако въ случая вие тукъ гласувате единъ законъ, идеята на който може да бъде, че Върховниятъ касационенъ съдъ въ своето общо събрание, по молба на една отъ заинтересованитѣ страни, може да се произнесе по приложението на закона въ връзка съ издаденитѣ решения, нима вие ще посегнете на придобити права? Безспорно не. Още повече, г. г. народни представители, че споредъ васъ, всички тия, които сѣ били суперарбитри, които, така да се каже, сѣ творци на решението, сѣ именно въ тази висша съдебна инстанция. Вие вече имате така да се каже трегеритъ на тази идея, която ние не сподѣляме.

Но независимо отъ това, г. г. народни представители, независимо отъ резултата, който може да се постигне, най-големиятъ резултатъ въ случая, който ще постигнете и който вече споменахъ, то е да снемете този въпросъ отъ трибуната, да го снемете отъ съдѣитѣ и меданитѣ. Говори се, че имало нарушение при приложението на закона, защото е станала една неопозволена отъ закона валоризация. Това казваме ние. Но какво ще каже Върховниятъ касационенъ съдъ — това ние не знаемъ. Даже Върховниятъ касационенъ съдъ може да каже нѣщо друго, което искамъ да ви лансирамъ като идея: нѣма нито валоризация, нито девалоризация. Вие мислите, че е изключено съдътъ да каже това?

Н. Кемилевъ (д. сг): Ами ако каже: лошо е?

Б. Павловъ (д): Ако каже лошо е, значи, че е лошо.

Т. Кънчевъ (д. сг): И него ще отнѣнимъ!

Б. Павловъ (д): Касационниятъ съдъ може да каже, разберете добре, г. г. народни представители, че решението въ голѣмата си линия не е постановено въз основа на валоризация или девалоризация, че то е постановено въз основа на една справедливостъ. И дотолкова, доколкото се говори въ мотивитѣ на това решение за валоризация и девалоризация, това е въ сѣщностъ една погрѣшка въ терминологията. Защото, може би, тази смѣтка, която въ сѣщностъ прави съдътъ — левъ за 20 л., или левъ за 50 л., е една таблица, която му дава възможностъ да стигне по-леко до оная обща сума, която е изразъ на справедливостъ. Това може.

Министъръ Р. Маджаровъ: Ако нѣма валоризацията, защо ще отиваме тамъ?

Б. Павловъ (д): Ако Касационниятъ съдъ каже, г. Рашко Маджаровъ, че нѣма валоризация, печалбата е голяма . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Една е печалбата тогава — че вие, които влѣзохте въ тая безпѣтица, ще можете да излѣзете отъ нея прилично. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Само тая е печалбата — друга нѣма.

Н. Мушановъ (д): По работи, които не разбирашъ, не се мѣси. (Смѣхъ)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Само това е, друго нѣма.

Министъръ Р. Маджаровъ: Г. Мушановъ! Позволете и ние малко да разбираме.

Б. Павловъ (д): Не, г. министъръ-председателю, това ще каже само едно — че българскиятъ Парламентъ отговаря на своето назначение, че не остава глухъ къмъ многото въпроси, които, така или иначе, се дебатира въ трибуната и въ аудиториитѣ. Но — ако тамъ е нашиятъ страхъ, вие не сте прави, това показва, че абдикирате отъ вашитѣ задължения — ако Касационниятъ съдъ, който изразява правната мисль — тъкмо онова обществено мнение, за което говори г. Алекси Поповъ — въ своето общо събрание . . .

Н. Мушановъ (д): Съдебната власть.

Б. Павловъ (д): . . . ви каже, че решенията сж постановени въ нарушение на закона, тогава, ако и това обществено мнение, ако и другото обществено мнение е единодушно, какво трѣбва да направи българскиятъ Парламентъ? Нима той не трѣбва да отговори на това единодушное въ разбиранята на дветѣ обществени мнения? Но вие се боите, че Касационниятъ съдъ можель да ги отиѣни, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А-а-а!

Б. Павловъ (д): . . . боите се, защото смѣтате, че има решения постановени въ нарушение на законитѣ.

Но има и другъ въпросъ въ връзка съ този. Наистина, този въпросъ може да ми се положи: „Е, хубаво, господине, ти, който поддържашъ тази теза, кажи, ако Касационниятъ съдъ отиѣни решенията на тѣзи арбитражни съдилища, какво ще стане отъ всичко това?“ Азъ не казвамъ това, което нѣкой, струва ми се, каза, че той по отношение на тия вече издадени арбитражни решения трѣбва да приложи ония текстове отъ закона за гражданското сждопроизводство, които говорятъ за обжалване на тия решения. По силата на тия текстове, решенията се обжалватъ предъ окръжнитѣ съдилища, защото исконветъ сж голѣми. Това би било въ случая малко несоборазно съ естеството и съ подбора на арбитражнитѣ сднии. Защото, безспорно, съдебната дейность на единъ касационенъ съдия и на председателъ на апелативенъ съдъ, председателстващъ единъ арбитраженъ съдъ, не можете да подложите на преценката на единъ окръженъ съдия. Затова, мимо постановленията на закона за гражданското сждопроизводство, който третира въпроса за обжалването на тия решения, които, отиѣнени отъ единъ съдъ, предъ който се обжалватъ, се унищожаватъ, азъ предлагамъ единъ другъ пътъ — тази пътека, по която трѣбва да се трѣгне . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За да излѣзете отъ това положение!

Н. Мушановъ (д): Малко правда, г. Ляпчевъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това е една пътека, за да се измъкнете отъ това положение. Само това.

Н. Мушановъ (д): Пътека, съ която да Ви спасимъ отъ белия . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отъ друго ме е страхъ — ще ви кажа.

Б. Павловъ (д): Азъ ще дойда и до Вашия страхъ, за да видите, че нищо страшно нѣма.

П. Стайновъ (д. сг): Дали ще се промѣнятъ решенията?

Б. Павловъ (д): Ще ви кажа, г. Стайновъ. Безспорно, решението, което може да бѣде отиѣнено — може — ще трѣбва да се повърне нѣкъде за разглеждане. Ако такива отиѣнени решения трѣбва да се повърнатъ на арбитражнитѣ съдилища, азъ смѣтамъ, че тѣ съ удоволствие наново биха се занимали съ тѣхъ.

К. Томовъ (з): Нови арбитражи!

Б. Павловъ (д): Обаче, именно затова, защото всички съ удоволствие биха се занимали съ тия спорове, и отъ друга страна, за да съ създаде една гаранция за бързото ликвидиране на тия процеси . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Павловъ! Преди да говорите така, щѣше да бѣде добре да изслушате надлежния министъръ, по кои причини и за какви дипломатически рекламации се е дошло до това положение.

Б. Павловъ (д): Ще Ви кажа.

Н. Мушановъ (д): Г. Ляпчевъ! Това е само Вакаро, който повдигна въпроса най-напредъ предъ смѣсеня Итадо-български съдъ въ Римъ. Отъ тамъ нататкъ всички други сж юридически лица, защото сж български дружества.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще ви четатъ документи.

Н. Мушановъ (д): Нека четатъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И особено, ако унищожите решенията на арбитражнитѣ съдилища, и Васъ ще Ви заведатъ тамъ.

Н. Мушановъ (д): Фактически тѣй стѣи въпросъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сербезъ Булгари-станъ. (Възражения отъ лѣвницата)

Нѣкой отъ сговориститѣ: Чакайте, пътешата изпуснахме!

Н. Мушановъ (д): Куци хора не вървятъ изъ пътекитѣ!

Б. Павловъ (д): Г-да! Кой ще разглежда отиѣненитѣ вече решения? — Забележете отиѣнени, но тѣ не сж null et non avenue.

И. Петровъ (д. сг): Г. Павловъ! Извинете. При Вашия модусъ, Касационниятъ съдъ ще действава апелативно. Ще ревизира ли решенията, или ще действава като касационна инстанция?

Б. Павловъ (д): Азъ ви казахъ: ще действава като касационна инстанция — по правилното приложение на закона — споредъ чл. 706, пунктове първи и трети, мисля, не помня точно. Щомъ е въпросъ за проверка по приложението на законитѣ, значи не е инстанция по сжщество. Но, ако решенията бѣдатъ отиѣнени? — Ще ги гледа, безспорно, единъ арбитраженъ съдъ, назначенъ ad hoc; ще гледа всички отиѣнени решения. Може веднага да ми се възрази: „Но дейността на този арбитраженъ съдъ може да бѣде безконечна“. Не, г. г. народни представители, работата на този арбитраженъ съдъ, дори ако биха се отиѣнили всички решения, нѣма да трае повече отъ 10 дена, защото има единъ въпросъ, по който се спори — въпросътъ за валоризацията. Другъ въпросъ нѣма, не виждамъ; а може и да има.

Г. Желѣзковъ (раб): За лихвитѣ.

Б. Павловъ (д): Е добре, ако Касационниятъ съдъ отиѣни решението по силата на това, че е валоризирано, вие смѣтате ли, че съдътъ, който ще разгледа въпроса, нѣма да намѣри другъ принципъ, възъ основа на който да реши спора? Ако азъ бѣхъ убеденъ по съвѣсть, че това, което е присждено на всѣко едно предприятие, трѣбва да му се плати и ако играехъ роля на такъвъ арбитраженъ съдия, на когото се повърщатъ дѣлата на ново разглеждане, азъ спокойно бихъ зачеркналъ въ старитѣ мотиви на решението думитѣ: „Валоризация и девалоризация“ и бихъ писалъ съ спокойна съвѣсть: „Като имамъ предъ видъ това и това,

и това, въз основа на справедливостта и правото, давамъ имъ същата сума. Въпросътъ е до мотивировката.

Ц. Пупешковъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Н. Мушановъ (д): Но нѣма да даваме видъ на българското общество и на българскитѣ граждани, че само на предприемачитѣ валоризираме вземанията, а на другитѣ български граждани — не.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не може да се сложи така въпросътъ.

П. Стайновъ (д. сг): Съдътъ решава по съвѣсть, г. Мушановъ.

Б. Павловъ (д): Г. г. народни представители! Има пѣтъ. Но г. министъръ-председателътъ прави възражение: „Ще ви се четатъ документи“, за да видите, ако не бѣха тия арбитражни решения, какво можеше да стане.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не това, ще ви се четатъ документи, отъ които ще видите, че когато една държава не уважава своето правосѣдие, тази държава . . .

Н. Мушановъ (д): Загива.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не само загива, а нея я поставятъ преди всичко, подъ контрола, налагатъ ѝ капитулации, отъ които за да се избавимъ, ние се борихме 50 години; и се избавихме само поради туй, че презъ той дълъгъ периодъ можахме да гарантираме въ България едно истинско правосѣдие. Всички ония, които се интересуватъ . . . (Н. Мушановъ прави жестъ) Какво ми махашъ съ ръка? Азъ имамъ да се боря по редъ въпроси, по редъ процеси, които тежатъ на главата ми и зная, какъвъ аргументъ ще даде този актъ, който Вие искате да се приеме, на тѣзи, които сѣ силни.

Н. Мушановъ (д): Доста теглихме отъ арбитражи чужденци. Това е погрѣшенъ пѣтъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Пакъ да теглимъ!

Н. Мушановъ (д): Азъ знамъ, както и Вие знаете, колко теглихме отъ арбитражни решения, които бѣхме принудени да приемемъ. Нѣма защо тая тежестъ да налагаме върху собствената си държава.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Трѣбва да се спази тоя редъ, за който ви говори отъ душа единъ съдия; иначе вие, съ адвокатѣта и партизанѣта си, всичко ще дискредитирате.

Б. Павловъ (д): Азъ дължа да поправа г. министъръ-председателя.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво ще ме поправашъ!

Н. Мушановъ (д): Вие сте неоправимъ асѣ!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво ще ме поправа г. Борисъ Павловъ!

Б. Павловъ (д): Изслушайте ме.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да Ви изслушамъ.

Б. Павловъ (д): Винаги е имало капитулации тамъ, където нѣма правосѣдие.

С. Савовъ (д. сг): Ти искашъ да унищожилъ правосѣдието.

Б. Павловъ (д): Историата на капитулациитѣ свидетелствува за това. Държавитѣ сѣ пропадали затова, защото сѣ нѣмади правосѣдие.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие сте чели нѣкой учебникъ, когато азъ познавамъ въпроса исторически и фактически.

Б. Павловъ (д): Азъ не съмъ челъ никакъвъ учебникъ, но съмъ челъ това, което Вие не сте чели. . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Извинете.

Б. Павловъ (д): . . . по тоя въпросъ — по другитѣ въпроси нѣмамъ претенция.

Така че тоя страхъ отъ капитулации, който ми се подмѣта и който се подмѣта винаги на тоя Парламентъ, за да се плаши, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие сте сербезъ!

Б. Павловъ (д): . . . така както могатъ да бждатъ плашени бикове съ червено перде, е неоснователенъ. Тия, които искатъ да си изпълнятъ дълга, нѣма да се уплашатъ. Казва ни се за нѣкакви чужди претенции. Г. Януловъ, който говори пръвъ, ви каже че отъ всички ония, които могатъ да претендиратъ отъ българската държава суми, въ връзка съ тия предприятия, предъ чужди съдилища, предъ международна инстанция, е претендиралъ само единъ — г. Вакаро. Но азъ бихъ попиталъ знае ли г. министъръ-председателътъ, какво бѣше становището на председателя на тоя съдъ, къмъ когото г. Вакаро се отнесе?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ще го кажа. Да видимъ какво знаете по тая работа. Я кажете!

Б. Павловъ (д): Председателътъ на съда даде на Вакаро да разбере, че неговиятъ съдъ не е компетентенъ да разреши въпроса.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте! Не е тѣй.

Б. Павловъ (д): И условията, които наложи на тоя председателъ на съда, заедно съ неговия съдъ, да се десезира отъ въпроса, се намиратъ преди всичко въ поемнитѣ условия.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега да Ви кажа, какво е казалъ председателътъ.

Б. Павловъ (д): Зная.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не знаете. То е въпросъ на факти. Председателътъ на съда г. Солдати, италианецъ по народностъ, по езикъ, швейцарски гражданинъ, съдия въ Лозанския съдъ и пр., . . .

Н. Мушановъ (д): Бившъ министъръ-председателъ на Тисенския кантонъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: . . . отличенъ човекъ, по искането на г. Вакаро е казалъ следното: „Не мога да разгледамъ въпроса по същество, преди да разгледамъ въпроса за компетентността, затуй отлагамъ разглеждането на въпроса за едно друго заседание“. Презъ туй време се учреди тукъ арбитраженъ съдъ, тѣ се обосноваха, че тукъ има арбитраженъ съдъ, и въпросътъ се прекрати.

И. Януловъ (с. д): Тукъ е нагласено.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Видѣхте ли сега? Тукъ било нагласено!

Б. Павловъ (д): Но, г. г. народни представители, ако има такъвъ страхъ, той може да дойде и отъ друго мѣсто.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Съ съгласие на странитѣ!

Б. Павловъ (д): Ами че какъ така валоризирате?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Искамъ да Ви кажа, че приказвате по работи, които не провѣрявате.

Б. Павловъ (д): Провѣрявамъ ги.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако бѣхте защитникъ по едно частно дѣло, щѣхте да провѣрите, но като говорите за смѣтка на българския народъ — приказвате безъ да провѣрите.

Б. Павловъ (д): Претенциитѣ на Вакаро не сѣ за смѣтка на българския народъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: За чия смѣтка заседават тукъ?

И. Януловъ (с. д): Договорътъ за миръ нѣма нищо общо съ тия въпроси.

Б. Павловъ (д): За смѣтка на българския народъ е онова, което е решено въ арбитражнитѣ сѣдилища, но самата претенция още не е за смѣтка на българския народъ. Така че, вървейки по тоя пътъ, да бѣгаме отъ въпроситѣ, защото нѣкой можелъ да дойде да ни наложи не знамъ какво си разрешение, това свидетелствува само за едно, че ние тогава сме ненуждни и трѣбва да си отидемъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Съвсемъ не е тъй. Вие сте нуждни, но трѣбва да изучавате въпроситѣ.

Т. Стоялковъ (д. сг): Дръжъ се Борисе! Държавата не е на Криленковци.

Б. Павловъ (д): Г. г. народни представители! Безъ да обсъждамъ по-нататкъ всички въпроси, на които, безспорно, българското Народно събрание трѣбва да даде разрешение, азъ смѣтамъ, че дългъ ми е да тръгнемъ по тоя пътъ, който азъ имахъ смѣлостта да ви посоча.

С. Савовъ (д. сг): Нѣма да тръгнемъ! Не разбрахте ли!

Б. Павловъ (д): Така само ние запазваме престижа на Народното събрание, на съдебната власт и — което е важно — отговаря се на народнитѣ нужди, отговаря се после на единъ въпросъ, по който не може да има грубо мълчание! (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Ангелъ Томчевъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Григоръ Чешмеджиевъ.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Г. председателю! Азъ моля да се изпълни първото решение на Събранието.

И. Хрелопановъ (д. сг): Нѣма първо решение.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Сега часътъ е 9 и 10 минути. Колко души оратори има записани още да говорятъ? Можемъ ли да свършимъ до 12 часа? Азъ моля да се съгласите да се изкажемъ въ вторникъ.

И. Гавалюговъ (д. сг): Председателстващиятъ не бѣше си казалъ думата; нѣма решение.

К. Николовъ (д. сг): Не бѣше произнесълъ словата „приема“ или „не приема“.

Министър-председател А. Ляпчевъ: За слушане кворумъ има.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Ние можемъ да се откажемъ да говоримъ. Ще гласувате ли?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ще се прекратятъ дебатитѣ.

Н. Стамболиевъ (з. в): На 20 души говорятъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ще се продължи заседанието до изчерпване на листата.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Има записани още 4 души оратори. Не можемъ да стоимъ до 1 часа. (Нѣкои отъ лѣвицата напушатъ залата)

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Чешмеджиевъ! Изпълнете Вашия дългъ. По правилника можемъ да работимъ до 12 часа.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Азъ моля да се изпълни първото решение: заседанието продължава, докато се изкаже г. Павловъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Нѣма първо решение.

П. Стайновъ (д. сг): Защо стояхте до сега?

И. Хрелопановъ (д. сг): Обявете следующитѣ оратори, г. председателю.

П. Стайновъ (д. сг): Нѣма какво да кажете, затуй не искате да говорите.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Г. Ляпчевъ се върна отъ тамъ (Сочи банкитѣ) и поиска наново да се гласува.

Н. Топаловъ (д. сг): Кой правилникъ забранява да се гласува втори пътъ?

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Председателътъ не бѣше обявилъ вота. (Други отъ лѣвицата излизатъ отъ залата)

Председателстващъ А. Христовъ: Моля Ви се. Г. Чешмеджиевъ излѣзе отъ залата.

Има думата народниятъ представител г. Димитър Ги-чевъ. И той излѣзе отъ залата.

Има думата народниятъ представител г. Христо Калъ-джиевъ. И той излѣзе отъ залата.

П. Стайновъ (д. сг): Нѣма какво да каже.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Цено Табаковъ. И той излѣзе отъ залата.

И. Хрелопановъ (д. сг): Той не е готовъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Други оратори нѣма записани.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Да се прекратятъ дебатитѣ поради изчерпване на листата.

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже нѣма записани други оратори, приключвамъ дебатитѣ поради изчерпване на листата.

Заседанието се вдига за вторникъ съ сѣщия дневенъ редъ, когато по сѣщия въпросъ ще говорятъ г. г. министритѣ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. и 10 м.)

Подпредседателъ: А. ХРИСТОВЪ

Секретаръ: ВЛ. НАЧЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Тончо Мечкарски, Георги Драгневъ, Георги Дан- ковъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Борисъ Ецовъ, Кирилъ Славовъ, Стоянъ Кърловъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Никола Пждаревъ, Хинекъ Майеръ, Никола Стамболиевъ, Атанасъ Малиновъ, Цвѣ- танъ Стоянчевъ, Александъръ Радоловъ, Гето Кръстевъ, Величко Кознички и д-ръ Констан- тинъ Станишевъ	877	нение и допълнение на закона отъ 1915 г. за раз- глеждане и разрешаване отъ арбитраженъ съдъ възникналитъ спорове между държавата и глав- нитъ предприятия за постройката на железно- пътнитъ линии Търново—Тръвна—Борушица, Борушица—Тулово—Стара-Загора, Царева ли- вада—Габрово, Левски—Свищовъ, Радомиръ— Кюстендилъ—турската граница, Девня—До- бричъ, Мездра—Враца—Видинъ и предприемача на Русенското пристанище. (Първо четене — продължение разискванията)	877
Законопроекти:			
1) за разрешение на Шуменската градска община да сключи заемъ (Съобщение)	877		
2) за допълнение на закона отъ 1925 г. за измѣне- ние и допълнение на закона отъ 1923 г. за измѣ-			
		Дневенъ редъ за следующето заседание	903